

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

Nr. 10 ir 11. **Tilžėje.** Už spalinį ir lapkritį. **1885 m.**

„AUSZRA“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigtės 32—48 pusių. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mk. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdytuvėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszrą“ prie kožnos cėcoriszkaī karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Vokiszkas ir lotyniszkas Vokiecziū vardas.

(Atsiliepinimas p-ui d-ruī B.)

Musu garbingasis sandarbininkas, p-as d-ras J. Bs. praėjusiamė numeryje sziu laiszku vokiszkaį Vokiecziū vardą — deutsch — su lietuviszku žodžiu tauta sulygina. O tai su pilna teisybe. Deutch yra tas pats kaip ir tautiszkas. Vardas deutsch pirmą syk randasi senūse vokiszkūse rasztūse devintojo szimt-mecziū po Kristaus užgimimo, o tada pirma tiktai apie kalbą vartojamas, kaip iszguldymas arba perstatymas lotyniszkojo „lingua vernacula“, t. y. tautiszkoji kalba, ant atsiskyrimo nū moksliszkosios, bažnytiszkosios lotyniszkosios kalbos. Tiktai vėliaus ir paženklinimui ir vokiszkosios giminės arba tautos vartojamas randasi.

Tautiszkas ir deutsch, tai yra vienas ir tas pats žodis — neabėjotinas daigtas. P-as Bs. su tūmi pilną teisybę tur. Ale tik turiu nesztukavodamas prieszytiesi priesz jojo iszguldymą szito daigto. Jis mislyja, buk Vokieczei szitą savo vardą nū Lietuvi-

ninku gavę. Ale tiesoje, nei Lietuvininkai tą žodį nū Vokiecziu, nei Vokieczei nū Lietuvininku, nepasižyczyjo. Kaip-gi ir Lietuvininkai prasimanytu, vieną svetimą giminę savo tautiszkais vardais vaditi? arba Vokieczei patys, kaip tokį vardą butu priėmę?!

Žodis tauta ne tiktai lietuviszkas žodis yra, bet lyg taipo jau prie visu seniausiuju germaniszkaju kalbu priklauso.

Seniausioje vokiszkroje kalboje, t. y. gotiszkame szv. raszto iszvertime per vyskupą Ulfilą, 4^{ame} szimt-metyje po Kristaus, tas žodis skamba thiuda, o nū to žodžio paeina thiudanassus, karalystė. Gotu vieno vyriausio karaliaus vardas Theodericus yra gotiszkai Thiudariks t. y. „žmonėmis bagotas“, arba: ant daug žmoniu karaliaująs.

Paskiausioje senoje augsztocziu Vokiecziu kalboje (althochdeutsch) tas pats žodis thiuda skamba diet, savo aspiratą (pagal visutiną vokiszkos kalbos isz-sivyniojimo zokaną) jau į mėdiją, o mėdiją *d* į tenvi apmainęs budamas. O dar paskiaus: diet. Taipo jau ir vardas Thiudariks (Theodericus) į Dietrich apmainytas tapė. Nū szito diet ir vardas Diether paeina, = diet-herr (žmoniu ponas). Ir galiausei nū szito žodžio pavidalo (diet) ir žodis dietsch — paskiaus: deutsch — t. y. giminiszkas, tautiszkas, o tai vokiszkas, paeina.

O kaip szitose daugiausei pietunlinkui iszszitie-siusiose vokiszkose kalbose, taipo jau ir sziaurinėse kalbose isz juju gentystės tas pats žodis su seniausioje kalba buk suaugęs yra. Anglosaksoniszkai skamba theod, o senojoje nurvėgiszkroje kalboje thjod. O ir dar dabarnyksztiejie Nurvėgiu raszėjai, savo tikroje tarmenėje raszydami, žodį tjod-skap*) vietoje svetimojo žodžio „nationalité“ vartoja.

Dabar matoma, kad nebutu galimas daigtas, tiktai sapnūti, kad toliausiosios sziaurės seniejie apgy-

---

*) Naujesnioji Nurvėgiu kalba senąją aspiratą th (= angliszkai th) pametė, ir vėl dar senesnįjį t jos vietoje vartoja. Pabaiga skap = vokiszkai „schaft“.

ventojai szitą žodį nū Lietuvinku parsigabene. O jei galimas daigtas butu, tai jie ir tikrąjį lietuviszkąjį žodžio pavidalą tauta butu palaikę, o neapmainę į thjod. Jei tiktai kalbininkams raszycziau, tai nei jokio tolesnio iszrodymo nereikėtu, nėra tokia mislis, buk žmoniu giminės tokius žodžius tokiu budu pasižyczyjusios, mus tikrai mestu atgal į anūs czėsus, kad smarkus Vokieczei ne labai norėdavo žodį „nase“ vartoti, mislydami, kad nū lotyniszkojo nasus paeinas; arba ir į aną czėsa, kad mokėti žmonės vėrydavo, kad lietuviszkas žodis senas nū lotyniszkojo senex pažyczytas! Nū to czėso, kad tardymai mums parodė, jog viena senoviszka ariszka kalba visu musu gentystės kalbu motyna buvusi, ir kad kožna savo tėvonystę nū anos motynos palaikiusi, nū to czėso jau tokiu užmanymu tiems daugiaus nereikia, kurie lygumą daug žodžiu vienoje ir kitoje ariszkoje kalboje iszguldyti nor. Jie žino, kad nei vokiszkoji „nase“ nepaeina nū lotyniszkojo „nasus“, nei antraip; o ir kad lietuviszkasis „senas“ nepaeina nū lotyniszkojo „senex“, nei „senex“ nū „senas“; o lyg taipu jau, kad nei „tauta“ nepaeina nū thiuda, thjod, diot; nei vėl szitie žodžei nū žodžio „tauta“; ale labiaus, kad visi szitie žodžei isz vienos senoviszkos ariszkos szaknies yra iszaugę, o nei vienas nėra kudikis antrojo, bet visi atpencz kudikei vienos (rods numirusios) ariszkos motynos.

Kur koks žodis tiesiog isz kitos kalbos pažyczytas yra, tai jis daugiausei savo pavidalu tai iszreiszkia, o ir tūmi, kad toks žodis anoje, jį pasižyczyjusioje, kalboje daugiausei toliaus nesivaisina, kaip ir asilarklis, isz susimaiszymo dvieju veisliu paėjęs budamas, toliaus nesivaisina.

Ant pirmo: pavidalas tankiausei iszreiszkia, kur koks žodis pažyczytas, kur ne. Jei vokiszka žodis horn nū lotyniszkojo cornu paimtas butu tai nei vienas nebutu užmanęs, skaitytinę c (k) į h apmainyti, bet kožnas butu sakeš: korn. Kad ne k, bet h, randasi, tai iszrodo, kad lygumas anu dvieju žodžiu ne isz kokio pasižyczyjimo atsiradęs, bet kad jūdu

dar nū czēso savo senei jau negyvos ēsanczios ariszkos motynos, nū czēso savo kruvoje perleistos kudi-kystēs, taip su kitas kitu sutinka. Taipu jau ir yra su tauta ir thiuda. Jei Gotai tą žodį nū Lietuvininku butu paėmę, tai nebutu tą lengvaję skaitytinę t permainę į savo labai sunkią ir įpatiszką aspiratą th. Tai ir nebutu permainę tenvį: t ant galo žodžio į mēdiją: d. Tai jie butu tą žodį paėmę tokį, koks buvo. Szitie įpatiszkiejie skaitytiniu apsimainymai atpencz iszrodo, kad žodis negalėjo pažyczytas buti. Nēsa jie nusidavė tikrai pagal aną dyvinąjį sanbalsiu apsimainymo zokaną tarp germaniszkuju ir kitu ariszkuju kalbu, kurį didysis kalbininkas Jokubas Grimm'as pirmiausei iszrado, ir kurs to dėl kalbininku vadinamas „Grimmiskasis skaitytiniu sukeitimo zokanas“ (Grimm'sches lautverschiebungsgesetz). O apsimainymas senoviszkojo au (arba sanskritiszkojo o) į gotiszkąjį iu taipu jau nusidavė pagal vieną tikrą ir davadningą ariszku kalbu zokaną, kurį pagirtasis Bopp'as savo sulyginanczioje gramatikoje pirmiausei iszradęs ir iszrodęs yra. Tai pagal szitūs tikrus zokanus, pagal kuriūs germaniszkosios ir visos ariszkosios kalbos rods nesizžinodamos davadningai iszsvyniojo, visai nēra galima, kad Gotai szitą žodį tautą nū Lietuvininku pasižyczyję butu. Nēsa, kas tai mislytu, tas tūmi iszsireiksztu mislyjās, buk seniejie Gotai aną skaitytiniu apsimainymo zokaną, kurį tik kalbos dvasė tiktai nesizžinodama vartodavo, jau senei pirm Grimm'o ir Bopp'o ir Schleicher'io iszradę ir žinodami vartoje, thiuda vietoje „tauta“ sakydami. Kad tokia mislis nēkam netiktu, tai bene kožnas įžiur.

Ant antro: ir didis vaisingumas žodžio thiuda germaniszkose kalbose iszrodo, kad tai ne pažyczytas žodis ēsās, bet tikrai prie anu kalbu priklausās.

Ale lietuviszkoji kalba, kaczeig ji pagal visus kalbininkystēs zokanus iszpažiti tur, kad ir josios seserēs szitą savo turta tiesiog nū nabasztininkēs ariszkos motynos visai teisiu budu, kaip vieną ir joms sutektą tėvonystę, gavusios, o nēku budu nū josios ne

pavogusios: — ji tik nors tūmi gal tikrai pasigirti, kad ji pati savo tėvonystę daugiau garbėje laikiusi o to dėl su czėsu menkiaus apmainiusi, bene beveik visai neapmainytą iszkavojusi. Vokiszkasis pavidalas: diet jau labai apmainytas yra, lietuviszkasis: tauta, rodosi, visai arti prie senoviszkojo ariszkojo pavidalo pasilikęs yra. Rods negaliu visai neabėjotinai pradžia szito musu žodžio pasakyti, ne taip kaip anie palaimingiejie ponai, kurie savo etymologijas su tokiu tvirtumu be jokio abėjojimo pranesza, buk jie senei pirm keliu tukstancziu metu su „czėsu dvase“ ant kokio Azijos kalno tupėję ir su tikrai ilgomis ausimis musu sentėviu ir visu ju kaimynu pasikalbėjimu taip kytrei ir dabotینگai klausę ir juju taip tikrai atsimena, kad tokio senoviszko, jau per tiek tukstancziu metu skambėjusio žodžio arba vardo izguldymas jiems visai, ne kaip kitam žmogui, sunkiaus nepūla, sakyti, nū ko krinolina arba vėlocipėdas musu dienose savo vardą gavę. Toks kalbininkas rods, kurio kalbininkystės vyriausias pamatas rodosi esąs ta mislis, kad „viskas viskūmi gal pastoti“ (lyg kaip Hamlet'as smutnai dumoja, kad Cėsaro dulkes ant galo bene parvagiū baczkos galėsenczios pastoti) — toks, rods ne smutnai, bet labai linksmai ir drąsei szitą dumojimą sekdamas, galėjo ir szakni žodžio „tauta“ tūjaus be abėjojimo pasakyti. Mudu su ponu B. tik mažumėli saugojavosi, ir senovės etymologijas ne taip lengvai su pypkiu į mėliną orą pucziava. Mudu bene abu žinova, kad „viskas tik negal viskūmi pastoti“, beje nei kalbininkystėje negal — o mudu abu bene smutnai, ale tik prisipažįstava, kad mudu nebuvusiu drauge, kaip musu sentėviu kalbos Azijoje iszsivyniojo, o kad mudu to dėl pagal mokslingus zokanus pamaži jieszkoti turiva, o negaliva su sykiu ant bile kokio izguldymo paszokti, jį sugrėbti ir kaip dogmą apsakyti. Tai tiktai tie palaimingiejie žmonės moka, kurie buvo drauge, ir kurie atsimena!

Ponas Bs. žodį „tauta“ neapsiēmė izguldyti, o asz ir neiszsidrįstu, be abėjojimo, kaip vienas kitas ponas, tai daryti. Ale man rodosi, kiek asz, be Fick'o

indogermaniszko žodyno, ir be jokio sanskritiszko žodyno, czia ant tolimu kalnyu dumoti įstengiu, kad ji bene bus paėjusi nū sanskritiszkosios (vėdiszkosios) ir senosios perziszkosios szaknies tu, „augti“, (perziskai ir taip daug kaip: įstengti), kuri ir keltiszkose kalbose dar randama. Tauta tai butu „tai, kas yra suaugęs“, lyg taipo jau, kaip grykoniszkas žodis *φῦλον* paeina nū szaknies *φῦ*, augti. Szaknies tu drutesnis pavidalas yra tau, kaip ir, ant paveikslo, szaknies bhū (lietuviszkai: būti) drutesnis pavidalas yra: bhau*). Ir nū to drutesnio pavidalo tau žodis tauta pataisytas butu su tankei randamaje pabaiga ta: arba nū padrutintos ir reduplikūtos szaknies: tau-tu taut su pabaiga a.

Ale, kaip jau sakiau, taip tvirtai asz tai tik neiszsidrįstu patikrinti, nēsa asz nebuvo taip palaimingas, kaip kitas: asz isz tiesos nebuvo drauge, kad žodis senei tapė padarytas.

(Dar ne viskas.)

Istoriazka daina apie Vilnių ir jo karalius

nū 1320 iki 1492 m.

‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘

Mano jaunas broli, ar-gi tu žinai
Veikalus tėvynės, prigimtos szalies?

Ar pažinsti savo kaimus ir piles,

Praeigos paeilį ju, ar pažinai?

Ar senu tvirtyniu murus numanai,

Isz kuriu į tavę amžei staczei žiur?

Ką pagudrint vėrą žmoguj galę**) tur,

Apie ju brangybę ar tu iszmanai?

Ar-gi ju kalbėsiu jau isiklausei,

Kaip jie tav apsako praeitus laikus,

*) Kaip ir lietuviszkai szaknis kru (kruva) padrutintą pavidalą tur: krau (krauti), ir taip toliaus.

**) Galė = macė.

Kaip jie žingeidumą varo į vaikus,
Koks ju pakapinis balsas, ar klausei?
Ar žinai tu, vargsze, tarpe skarmalu,
Kur yra-gi tavo prigimta szalis,
Tėvynė kur tavo, kur miels kakalys,
Koks yr didis plūsztas tavo veikalu?

— — — — —
Norbutas tav dainavo, kur yra tėvynė.
Lietuvos tik žemė tavę czia pagimdė,
Lietuviutė tavę mažą czia nurimdė,
Tavę Lietuviutės žindė czia krutinė. —
Broli, tad žinokie, kur yr tavo gardas!
Lietuvos tik žemę tu tai numylėkie,
Ir visad ją savo szirdyje turėkie,
Lietuvos mocziutės te brangus bus vardas!

Isz visos-gi duszios, vaike, tik pamilkie
Savo žemės kaimu, piliu-gi senovės,
Dėl tėvynės savo ir garbės ir szlovės,
Ir drauge su vėju ją lankyti pakilkie!
Tad skersai, iszilgai szalį tą apeikie,
Kalmus, urvas, pievas, lygumas su pelkėms,
Ūlas su pakriauszėms, ne panėkink elkėms,
Kapines n'aplenkkie: jas pažinti ir reikia!

Radęs murklų namą, sentėviu apginklą
Baisei apdraskytą ir pusiau sugriautą,
Seną grabę, murą ne gražei sukrautą,
Busi czia užtikęs mus' tautos paminklą.
Jei prieisi kryžių kerpėmis apklotą,
Ir aplinkui medžeis tankei apsoditą,
O ant jo nedraugais Kristų nukankitą,
Tai aplink turėsi musu karės plotą.

Jei augsztai iszkeltus pylimus užtiksi,
Rankomis supiltą gražvietę kaupitą,
Viduryj jos seną beržą garbiniūtą,
Tai ant kapinyno sentėviu atvyksi.
Bent gražus mus' krasztas ir brangi tėvynė.
Nors mažai pilaicziu czia gali surasti,

Bet labai turtingos; gal kiekviens suprasti.
To dėl jas Lietuvei vien per meilę gynė.

Naszios musu dirvos: auga javas, vaistas.
Svetimu tad turtu mums visai nereikia:
Tiek gėrybos vieszpts Dievas mums suteikia,
Jog į kitą szalį eina musu maistas.
Ir nesistėbėkie dar pirma-gi laiko,
Jog geriaus nei kitos musu dirvos dera;
Nės kiekvienas sklypas Lietuvos per mērą
Jau senai aplaistyts yr krauju mus' vaiko.

Žodi tariant, yr tai tik szalis verkimu;
Czia, kada užoszia vėjas tarpe lapu,
Tai ne tas yr vėjas, kurs nelenkia szapu —
Tai vaitojims skundu, skauduliu, skriaudimu.
Bet nē verksmas, skundas, nē dusavims tavo
N'iszwadūs tėvynės, nepaszelps ją nēko;
Aszaru' tik gaila ir netekti vėko:
Sergėk seniū turta, dirbk tik žemei savo.

Jeigū svetimtautis skambins tav dalioreis,
Tu jo neklausykie, auksu nes'viliokies.
Tik tvirtai ir drąsei savo dirvoj stokies;
Kas tik lauką valdo, tie jo gaspadoreis!
Taigi, broli, dirbkie ir tvirtai laikykie
Dėl garbės tėvynės, dėl jaunesniu broliu,
Dėl naudos taip savo, kaip silpnu vargūliu,
Nukentėti vargą nūlatai mokikies!

Nės brangi ta žemė mus' krauju aplieta;
Nuramins ji tavo rupesczius, skauduma;
Bet pamilkie josios, kad ji tur sunkuma,
Motynos n'appleiskie, neiszbėgk į svėta!
Broli, neappleiskie, tik susimylėdams,
Ar tai savo daržą, ar tai savo kaimą;
Ju tik tu pamilkie, czia ir rasi laimą,
Kantrei procevokie, kiek tik įgalėdams!

Nės toje tai žemėj guli kaulu eilės
Sentėviu mieliausiu, ką ją narsei gynė;
Jie krauju ją szlakstė, kad nedraugą mynė,
Aszaromis vilgė vis dėl jos tik meilės.

Czia ir Vilnius riogso, Niamunas sriavena.
Briedį kur nudurė didis Gediminas,
Czia sapne jam vilkas geležies vaidinas;
1320. m Lizdeika jo kunigs tą jam sapną mena.

Žuvus mus' Vytėnui, Gedimins įgijo
Sostą to valdono, vardą tarp didžiausiu
Tąsyk kunigaikszcziu, ponu kum narsiausiu;
Bet vėros krikszczioniu isz szalies nevijo.
Vilniuje, Naupilėj statė jiems bažnyczias;
Jis vaikams daleido stabmeldystę mesti,
Sanryszius czia darė, kad mainus įvesti,
Traukė czia pirkėjus, statė amatnyczias.

Dukės ir akyvas buvo palitykas,
Jis visus kaimynus net ragan suvarė,
Kariskūse žygiūs stebuklus net darė,
Ir nebuvo nėkad gyvastyje dykas;
Valdonus Galiku per nėkus turėjo:
1320 m. Vienaį jis pas Irpę sumalė per karė,
Norints su Mangolais buvo susitarė,
Kitą po Valinės vald'mėru padėjo.

Iki upės Dnėpro ju žemes pavaldė,
Didžio kunigaikszczio Lietuvos ir Rusu
Tąsyk vardą gavo. Gediminas musu
Rusais ir Lietuveis Vilniuj tiesei valdė.
Mažrusei jį laikė tikrą per valdoną
Ir per apgynėją nū Mangolu kano.
Szalį skiest ketino nū Ungrės ik Sano,
Ir Užbėkį laikė per mažiuką poną.

Paskui vieszpatavo joji vaiks Jaunutis;
Bet jo vieszpatystė ne ilgai czia buvo:
Algirds jį iszviijo; szis Maksvan pakliuvo;
Jį iszvyt pagundė brolis jo Keistutis.
Tū kitus penkis-gi brolius jis apgavo:
Narimuntą Pincko, Mantvydą Kernavos,
Liubartą Valinės, Keistutį Trakavos,
Taip-gi Karijotą, ir viens valdžią gavo.

Algirds tad kariavo, ir su Kardininkais
Traukė Lyvonijan, Jūrpilėn pateko,

Karaliauczių taip-gi jam įveikti teko,
Smarkei muszės, grumės su visais plėszikais.
Kazimėrs didysis, karalius Lenkijos,
Užsimanė taip-gi Lietuvą nuplėszti;
Tašyk Algirds jo-gi kailį ėmė rėžti;
Lauk isztumęs Lenkus, pūlės ant Turkijos;

Trissyk jis subeldė į Mangolu kana,
Ir iszvijęs jį-gi isz mus' žemės rojaus,
Kaip ne putlų poną metė už Dunojaus;
Įėmė Taurydą, griovė ir Kersaną.
Apgalėjo Rusu putlų Symijoną,
Į Naupilės darbus kieszo pirsztą savo,
Vaiką Andrių statė vietininku Pskavo,
1346 m. Vedė sav isz Tvero paczią Ulijoną.

Jis beveik be karės sav pavaldė Briancką,
Baltąjį, Mstislovą, o paskiaus ir Ržavą;
Tai-gi jį, sav laikė per globėją savo
Kniažei Naujapilės, Tvero ir Šmaliancko.
Laigoną*) Mykolą, kunigaikszti Tvero,
Kad Dimitras Danckas ėmė jį vaikyti,
Maksvan ginti traukė, Dancką pamokiiti;
Bet czia jis nepelnė Vilniui nėko gero;

Norints ir į Maksvą trissyk įsilaužė:
1386 m. Sykį kariumėnę D'mitro jis sugrumė,
1370 ir 1372 m. Dukart isz Maksvos jį tik ką neiszstumė,
Vos tik Kremlio muro vartu nesulaužė;
Norints ir Dimitras baisei drąsei laikės,
Ir narsus valdimėrs ėmė jam grumoti,
1372 m. Bet Keistutį ėjo treczią syk užstoti;
Per drąsumą D'mitro vėl jie susitaikė;

Nors Dimitras Danckas tašyk prižadėjo
Laigoną Mykolą nėkad ne kabiti,
Tacziaus netesėjo žodį dalaikyti:
D'mitra jis vyriausiu pripažint turėjo.
1377 m. Algirdas tikėjos Tverą sav paimti,
Taikmės nedasiekęs, staigai Vilniuj mirė,

---

*) Laigonas, paczios brolis.

1386 m. Vaikui-gi Jagēlai sosta pirm paskyrē.

Bet vaikucei Vilniuj negalējo rinti.

Brolis jo Keistutis, sosto pasigedēs,
Vilniuje Jagēlā nežinioms užklupo,
Veikei jo karuna nū galvos nulupo,
Krevu ir Vytaubu žemē jam pavedēs.

Bet buklus Jagēla ilgai ten nestigo,
Netikėtai Vilnių stengē vėl atgauti,
Paliepē Keistutį baisei nugalauti,
Ir per tai tarp broliu n'apkentims iszdygo.

Vytolis į Prusus kū veikiaus iszdumē,
Andrius ir Dimitras su Valiniu broleis,
Pas Dinitrą Dancką bėgo po Maskoleis,
Kurs tū kariumēnē linkui Vilniaus stumē.

Bet tą jojo siekį Mangolai sudarkē:
D'mitras kariumēnē, ką Lietuvau traukē,
Sugražint turējo, siust ją priesz Mamaju,
Kurs du amžiu Rusams nedavē pakaju,
Ir pas upę Doną pralaimēt' sulaukē.

D'mitras smarkei geidē Lietuvą apimti;
Gedimino veislē — Maksvą užkariauti
Ir po savo valdžia idant ją pagauti;
Dulinant į szitą, kliutys emē gimti:

Nū Traidėno Lenko, ž'nycziai kurs tarnavo,
Portretą įgijo Lenku karalaitēs,
Patogiausios svēte turtingos panaitēs:
Jai Jagēla savo meilę paaukavo.

Nors jam Vilniaus ponai, kunigai ją peikē,
Užsimanē Vilnių kū veikiaus pamesti,

1386 m. Krokave Jadvygą sav už paczią vesti,

Nors vyriausias kunigs Lizdeika jį keikē.

Jadvyga, nū lopszio Viliui*) pažadēta,
Nekentē Jagēlos, baisei jo szlyksztējos,
Bet dėl gero Lenku ponai geradējos
Privertē tekėti, nors už nemylēto,

Kurs Lenkijai buvo baisei įkyrējēs,
Nēs pirm dvieju metu grumē Mažlenkiją.

*) Austru ercikiui.

Lenkai, jo pabuge, skelbē per galvijā,
Jog nemaloningai jis su jais aps'ējēs.
Krokave po krikszto jī apvainikavo.
Jis prisiekē Lenkams Lietuvā apkriksztint
Ir tiesas Lenkijos Lietuvān ivezdint;
Jog karaliaus Lenku garsū varda gavo,

- Lietuvā su Lenkais jis sujungti žada;
Czia, metus praleidēs, Vilniun jis parvyko
Iteikē Lietuviams varda kataliko,
1392 m. Vytauta-gi Vilniuj stato kaipo vada.
Vytauts Lenku kriksztā nors su noru pr'emē,
Bet ī vienā tautā jungties nenorējo,
Nēs tad Lietuvā ir daug Gudu turējo,
Ir jog Lenkū kriksztā jie nepr'ims, nulēmē.

Tad Gudai, Lietuvei, drucei susitare,
Vytautā iszrinko savo kunigaikszcziu.
Idant iszsiriszti isz Lenkijos raikszcziu,
Su kaimynais savo vedē smarkiā karē:
Jis norējo buti vienvaldžiu garsiausiu,
Lietuvai Auropoj dūti pirmā vieta,
Savo didī varda apgarsīt po svētā
Ir rytu karalium pasilik̄t didžiausiu.

Taigi jis žinojo Kardininku darbus,
Tankei kaili pērē zokonui Lyvėno,
Apēmē už Dnėpro ap'gardē Smalėno,
Ir tenai tik kizsos, kur dalykai svarbus.
Kur tik nauda szalei jis atneszt galējo,
Naujapiliu stiprū nulenkē jiems spranda,
Ir Mangolai gavo nū jo baugū ganda,
Jog priesz jo galybę lyg drugei drebējo;

Jūs jisai pravarē už Azavo mariu,
Tukstanczeis parvarē ī Lietuviu szali,
Kur ik sziol gyventi, vērā pildyt gali.
Vytauts su Totoreis daugel vedē kariu;
Kad, laikydams pusē kano Taktamiszo,
Su kanu Timuru ėmē jis kariauti,
Idant jojo sosta dėl savēs igauti,
Tai tada jo siekis suvisai su miszo:

- Kanas Edigėjus net ant Varkslos kraszto
Jojo kariumėnę smarkei suanavo;
Tad nuleidęs nosį Vilniun parkeliavo,
1399 m. Su Jagėla darė sandarą ant raszto;
Nū to laiko ėmė pūszť kunįgaikszťystę,
1416 m. Dvasiszķą rėdybę nū Maksvos atskyrė,
Sąryszius su Lenkais laużyt užsispyrė,
Lietuvą paversti kad į karalystę.

Priesz tą jo tai sieķį tū Jagėla stojo,
Popėżių maldavo laimo jam ne dūti,
Cėcorių ir meldė jį ne vainikūti,
Idant jūs papirkti, savo lobį klojo;
Pagaliaus matydams, jog nemaczys nėkas,
Idant nuraminti baisų tą smarkuną,
Gerumu jis siulė Lenku jam karuną,
Nės prapuldyt tautą, jautė, busęs grėkas.

- Didis kunįgaikszťis dovaną nuspyrė,
Sukvietė į Vilnių daugel vainikūtu,
Idant tie karalei jį karunavotu,
1430 m. Bet jo sieķis dingo: netikėtai mirė.
Vietininku Vilniuj liko Svidrigėla.
Jis tai Lenkams tapė taip-gi pavojingas,
Tik ne tiek kaip Vytauts buvo iszmingas,
Nors tikru jo broliu buvo-gi Jagėla.

Jis ne kart Jagėlą su ginklu suvaldė,
Lenkus taip-gi smarkei grumė ir naikino,
Lietuvos karuną užsimaut ketino;
Tik Jagėla jo tą sieķį czia suskaldė:
Zygmuntą, Vytauto brolį, jis pagundė,
Vilnių jam iszverżti buvo susitareę,
Dar-gi jam padėjo vest priesz jį karę
Ir dėl Lenku meilės, czia savus susiundė.

Svidrigėla tąsyk isztesėt nestengė
Zygmuntui nutiko jį apgalėti,
To dėl Lenkams donę aps'ėmė mokėti,
Amżinus grabus jis dėl Lietuviu rengė;
Karėse žadėjo jiems pagalbą dūti,
Lietuvos karunos jau ne pageidauti.

Svidrigēla spyrēs Vilniū vėl atgauti,
Palomē,*) Valinē vėlei iszvadūti,
Ka Jagėlai Zygmunts buvo jau pavedęs;
To dēl susirinkęs kariumėnė tvirta,
Zygmuntui apsakė karę vėl atverta,
Vokietį, Totorių sav talkan parvedęs.

1434 m. Bet tūm kart Jagėla ir akis užmerkė,
Kruvinos pesztynės broliu nepamatęs,
Savo vietan vaiką Vladą pirm įstatęs.
Lenkai jo gailėjos ir nuliudė verkė;
Vladą tū karaliūm savo jie paskyrė,
Bet didžkunigaikszecziu Lietuvos neliko,
Už kurią minėti ponai nesutiko.
Zygmuntas, laimėjęs, Lietuvos negyrė;

Jis tada jūs baisei kankino, žavino,
Lietuvoj paskyrė smarkų savo rėdą,
Lenkams patariaudams ir užmirszo gėdą.
Jog tėvai Lietuvei ir jį užaugino;

1440 m. Czartariavos ponai jį už tai nudėjo.
Tūm Lietuviū žmonės baisei įbaugiti
Apie Lenku rėdą nenorėj' klausyti,

1440 m. Kazį Jageliuną valdonu uždėjo.

Sandora abiejū tautū tad sugriuvo.
Vos tik Vladas treczias, Lenku karalaitis,
Turku bekariaudams, kaip ne puik's ponaitis
Priesiegą sulaužęs, po Varna pražuvo,
Pataisyt ją Lenkai rupinties vėl ėmė;
Tad sumėgzt nutrauktą siulą jie jieszkojo
Ir karuną Lenku Kaziui dovanujo.
Nors Lietuvei draudė, bet Kazys ją pr'ėmė.

Krokavan galėjo ne pirm iszkeliauti
Ir karuną Lenkū ne pirmiaus jis gavo,
Kol Lietuviū tautai davė žodį savo,
Jūs ne jungt su Lenkais ir ne veidmainiauti,
Sunaikinti rasztą pirmo sujungimo,
Kad tautinės tiesos liktu nekraipytos,

---

*) Palomė, Padalė.

Palomē, Valinē butu sugražītos —
Priežastis svarbiausia ju nesutikimo.

Lietuvos su Lenku sujungęs karuną,
Vis Kazys tu tautu negalėj' suvesti;
Tartum viens į kitą akmenį nor mesti:
Vargszas skriaudė vargszą, turčius-gi galiuną.
Ant sueimu Lenku nėkad jie nestojo,
Vilniuj susirinkę sutarimą darė:
Czia blėkus*) jungimo ardė, laukan varė,
Už tą viską Lenkams jie kare grumojo.

Jau Kazys norėjo tą karuną mesti,
1492 m. Nesuvedęs tautu ne už ilgo mirė.
Tąsyk Aleksandrą, jojo vaiką, skyrė
Savo kunigaikszcziu, liepė sostan sėsti.
Lenkai tad pažinę Lietuvos kietumą,
Reiszkia nedraugystę linkui ju darytą,
Stiprų prieszingumą prieszais jūs varytą,
Jau netekę vilties gauti sutikimą,

Musu Aleksandro ju vainiką pr'inti;
Idant nū Lietuviu dar ne atsiskirti,
Albrektą jo brolių gavo sav paskirti:
Be Lietuviu Lenkai negalėjo rimti.
Tąsyk vienas brolis Vilniuj vieszpatavo;
Lietuvą jis rėdė, savo tautą gynė,
Ir landumą Lenku tad be baimės trynė;
Krokave kits brolis skyrium karaliavo.

* * *

Taigi, jaunas broli, mielasis draugeli!
Tik Lietuviu visą tautą tu pažinkie,
Vėju apkeliaukie ir takus numinkie,
Ir isztyrinėkie visą savo szalį!
Eik, kur karsztas kraujas szirdyse dar kruta,
Iszklausykie saugei, kaip jis ten dundena,
Kur Lietuviu brolei, seserys gyvena;
Tavę jie meilingai pr'ims į savo butą.

---

*) aktus.

Atsiminkie, broli, kur yr tavo buvis!
Jeigu tu į Vilnių Niamunu keliausi,
Tad, atsikvoszėjęs, pats tu savęs klausi,
Ar tu esi Lenkas, Gudas, ar Lietuvis?
Lietuvos-gi žemė nesibodi tavęs.
Lietuviutė tavę sziczia tik pagimdė,
Lietuviutės krūtys czia penėjo, žindė,
Ir Lietuvio vardą esi sziczia gavęs.

Taigi, mielas broli, jaunas dar įpraskie
Szirdingai mylėti veikalus tėvynės,
Nėkad os n'apleiskie tėvu paliktinės
Ir tikybėj seniū vis taikumą raskie!
Te ta tavo meilė kožnoj vietoj asti,
Kiekvienne darbe, kiekvienam žodelyj,
Bevienoj vietalėj ir angsztam kampelyj,
Idant ją galėtum kù veikiausei rasti.

Tavo-gi ta meilė te visad tav spindi!
Ar tai tu gyvensi tarpe Aprikonu,
Ar tarp Azijonu ir Amėrikonu,
Ar asti tu pilėj ar szėtrutėj lindi.

V i s k a s. *T. J. L. J.,.....*

Kronologinis suraszas^{*)} atsitikimu buvusių Kauno redyboje.

- 1025 m. Dovszprungis, Palemono vadas, įkurė pilį Vilkmėrgėje (pagal Norbutą).
- 1030 m. Kunas, Palemono sunus, įkurė Kauno pilį įbėgoje Vilijos į Niamuną. Apie tą patį laiką Borkus, virensnysis Kuno brolis, įkurė ant Niamuno Jurbarką, o jaunesnysis, Spėra, pastatė Spėros pilį pagal ežerą to paties vardo. Kuno vieszpatavimas ėjo pagal upes: Vilija, Niamunas, Nevėža ir Dubysa; Borkaus nū Jurbarko iki Juros upei; Spėros tarp upiu Nevėžos, Szventos ir Szirvintos. Pirmucziausei pasimirė Borkus, paskiaus Spėra; ju abėju dalys pateko Kunui.
- 1040 m. Kunas tapė užmusztas po Slonimo mėstu muszje su Jaroslavu Valinskiu, Vladimėro sunumi. Jo

^{*)} Tai veikalas p. Prekerio, paimtas isz „Kovienskaja pamiatnaja knižka za 1861 god.“

- sunus gavo: Kernus lietuviszką už Vilijos kunjgaiksztystę, o Gimbutas tėvo dalį Žemaitijoje.
- 1070 m. Mantvymas, Gimbuto sunus, numirdamas paliko sunus Erdvilą ir Vikintą. Pirnas atsiėmęs krasztą užimtą per Jaroslavą Valinskį apsiszaukdino kunjgaikszcziu Naujapiliniu, o Vikintui pateko žemė ant deszinio kraszto upės Vilijos.
- 1169 m. Kukuvaicziui, Dovszprungio anukui, pasimirus kunjgaiksztystė anapus Vilijos pateko Žvalgaicziui.
- 1170 m. Žydai isz Kijavo per Vladimėrą Manomaką iszguiti į Lietuvą persikėlė.
- 1203 m. Ringaldas, Lietuvos kunjgaiksztis, apie mēstelij Ugipolį, Vilkmėrgės pavietyje, pagal Alkenszo ežerą susinuszė su lyvonineis Kryžokais, kuriu vadu buvo Folkvinas; nors Lietuvei ir pražudė savuju 2000, vienok prieszininkai prakiszo daugiau ir turėjo atsitraukti.
- 1212 m. Utėnas, Žvalgaiczio sunus, įkurtojas Utėnu, Vilkmėrgės pavietyje, grįždamas isz didžiojo Naujapilio (Vielikiji Novgorod), kur vieszėjo pas kunjgaiksztij Sviatoslavą, sunų Vsievolodo, tapė sugautas per Lyvonijos kareivius, uždarytas Vendeno pilyje ir ten nužudytas. Globėju jo kudikio, Szventaragio, buvo Ringaldas.
- 1230 m. Ringaldas pirmutinis apsiszaukdino didžiu kunjgaikszcziu Lietuviu, Gudu ir Žemaicziu.
- 1235 m. Kunjgaiksztystė Polocko Lietuvai pakliuvo.
- 1236 m. Lyvonijos kareivei, ant Lietuvos užpūlę, tapė Lietuviu paveikti apie Tiltalę, tarp upiu Lavenos ir Akmenos. Senas magistras Folkvinas v. Vinterstern'as, grovai Danenberg'as ir Gasselberg'as, o taip pat 48 kareivei czia galą gavo.
- 1241 m. Didis Lietuvos kunjgaiksztis Mindaugas savo vietoje dėl Žemaitijos paskyrė savo broliavaikį Trainatį.
- 1251 m. Mindaugas nusibodęs be paliovos kariauti su Kryžokais (Meldžioneis), praszė apgynimo pas popėzių Inocentą IV.; szis, Mindaugui apsikriksztyjus, pavadino jį Lietuvos karaliumi.
- 1252 m. Mindaugas atidavė prispirtas Kryžokams-Kalavininkams žemę apie Sziaulius ir Žeimę.

- 1253 m. Mindaugas tiems patiems Kryžokams atidavė Raseinius, Laukuvą, Betigalą, Eiriogalą, Kulenę, Karaliavą, Kražius, Veilę ir Vanczią. Rubežiumi Žemaitijos tada buvo Niamunas iki jo įbėgai.
- 1254 m. Alemanas, Žemaitijos kunigaikštis, vedė karę su Vokiečiais, kurie plėšė įpuldami krasztą.
- 1255 m. Karalius Mindaugas atidavė Kryžokams Medėnę, Pelėnę, Maleisziņę, Tauragę, Utėnus, Užpulį ir t. t.
- 1257 m. Padaryta sandora ant dvieju metu, kuriems išėjus žmonės, iš apykantos išvesti tankeis riteriu užpuldinėjimais, užpūlė ant Kuronijos ir ją išplėšė iki Kuldingos, grįždami-gi pagal Skūdą susitiko su Vokiečiais ir jūs pamuszė.
- 1260 m. Kalavijininkai prispyrė Mindaugą iszdūti jiems raszta, kurūmi jis turėjo jiems užraszyti Lietuvos karalystę, jegut po jo nepaliktu tiesiu įpėdininku.
- 1261 m. Visu tu dovanu nū karaliaus pusės buvo gana riteriams, dėl ko 1261 m. kilo maisztas ir Lietuvei sumuszė Vokiečius prie Durbos upės.
- 1262 m. Mindaugas pats pas popėžių Urboną IV. nuvažiavęs iszpraszę bulę, per kurią buvo paliepta Krokavos vyskupui užsiimti Lietuvos apkrikszyjimu skirimai nū Kryžoku.
- 1263 m. Karalius Mindaugas tapė užmusztas.
- 1265 m. Kalavijininkai užpūlė Žemaitiją ir paėmė Griežėnu tvirtynę, ant upės Vindavos, o Daumantas, Pskavo kunigaikštis, iszplėšė Dusiatas.
- 1267 m. Popėžius Klemensas IV. pavedė Ottokariui II., Czeku kuraliui, apkrikszytyti Lietuvą, atidūdamas jam žemes nū stabmeldžiu atimtas.
- 1272 m. Padaryta sandora su Livonijos kareiveis, pagal kurią Lietuvai tapė sugražintos žemės, riteriams per Mindaugą pažadėtos.
- 1275 m. Germuntui, didžiam Lietuvos kunigaikszczyiui, pasimirus, jo sunui Trabui teko kunigaiksztystė anapus Vilijos ir Žemaitija taip pat pripažino jį savo kunigaikszczyiu.
- 1282 m. Trabas pasimirė. Po jūmi didžiu kunigaikszczyiu tapė iszrinktas Narimuntas, kurs dėl Lietuvos įdavė žymę raito szarvūto vyro.

- 1283 m. Liutavaras, Eiriogalos vieszpatis, tapē iszrinktas Lietuvos didžiu kunjgaikszcziu ir valdē drauge su savo sunumi Vitēnu.
- 1285 m. Vasaroje atsirado Kurliandijoje ir Žemaitijoje nekuri veislē rēplinējancziu, vėžiams arba skorpijonams prilygstancziu gyviu, nū kuriu įkandimo žmogus mirdavo ant antros arba treczios dienos.
- 1294 m. Prusu Kryžokai, turėdami per vada Liudviką v. Lybencelę, iszardē stameldžiu sventą vietą, vardu Romovē ant Dubysos.
- 1303 m. Vakarinėje Lietuvoje buvo žemēs drebėjimas.
- 1312—1313 m. Tai buvo metai maro ligos ir baisaus bado.
- 1316 m. Prusu Kryžokai pirmutinį sykį paēmē Kauno pilį; Gastaldas, pilies apgynėjas, nors didei tvirtai turėjosi, bet tapē į nelaisvę paimtas; isz nelaisvēs paskiaus tapē iszpirktas per Gediminą, Lietuvos kunjgaikszti.
- 1320 m. Henrikas Plocke, marszalas Prusu riteriu, turėdamas 2000 kareivių susimuszē su Gediminu pagal Žeimę, ir budamas paveiktas pradėjo su savaiseis bėgti. Pakliuvęs į ankszczią vietą tarp balu ir ežero Beržulio tapē sumusztas į jtdą dumblą, pats galvą padėdamas drauge su 29 puikiauseis savo riteriais. Atlikusieje kareivei tapē iszmusztī visi ar per vejanczius jūs Lietuvius, ar per prastus žmones, arba nū bado ir szalczio galą sav gavo. Nei vienas kalavijininkas nepaliko Lietuvoje. Ant atsiminimo to atsitikimo tapē įtaisita sventē vardu Ilgēs, kurią žmonēs szventē iki paskutinei valandai stabmeldystēs.
- 1329 m. Prusu riteri, vesti Czeku karaliaus Jono, paēmē Žemaicziu tvirtynę Medžiogalą; 3000 suimtuju Lietuviu didis mistras buvo paliepęs nužudyti, bet karalius Jonas nedavē savo daleidimo ant tokio pikto darbo.
- 1339 m. Didis Lietuvos kunjgaiksztis Gediminas užmusztas apgulime Veliūnos. Jo sunus Keistutis vieszpatavo Trakūse, Gartyne ir Žemaitijoje iki savo nelaimingo galo Krevoje.
- 1360 m. Maro liga griovē žmones Lietuvoje ir Žemaitijoje.
- 1362 m. Magistras Kryžoku Vinrikas Kniprodē iszgulējēs 26 dienas apie Kauno pilį ant galo jį paēmē didžioje
20*

- subatoje, o ant rytojaus laike szv. velyku vyskupas ant griuvenu atlaikē dēkingas aukas (maldas).
- 1364 m. Lietuvos kunįgaikszcei vėl iszstatē Kauno pilį ir ant Niamuno pastatē tiltą; bet Kryžokai pribuvę sudegino tiltą ir isz naujo vėl sugriovē pilį.
- 1369 m. Didis magistras Vinrikas Kniprodē įbēgoje Nevėžos į Niamuną pastatē naują tvirtynę Gottes-Werder vietoje sugriautos tvirtynės Naujo Kauno. Bet kaip tiktai Vokieczi sugrižo į Prusus, tai Algirdas su Keistuczi tvirtynę paėmē ir iki pamatu iszvertē.
- 1376 m. Isz naujo atstatytą Kauno pilį, Vinrikui antrą sykį užpūlus, Lietuvei apgynē ir Kryžokus atgal atstatē.
- 1382 m. Didis kunįgaiksztis Jagaila, atsidėkavodamas Prusu Kryžokams už paspartį priesz Keistutį, atidavē jiems dalį Žemaitijos iki Dubysos upei.
- 1383 m. Kauno pilis vel paimta ir sugriauta.
- 1384 m. Pabaigoje gegužio mėnesio pasiturint sąkalbio, pagal kurį Vytautas atidavē Kryžokams Kauną su žeme apsukai per mylę ir apsiēmē jiems Niamunu suplukdyti medegą dėl budavonės ir dūti darbininkus, Kryžokai ant griuvenu pirmbuvės Kauno pilies įbēgoje Vilijos į Niamuną pastatē naują tvirtynę, kurią pavadino Ritters-Werder, t. y. riteriu sala, nės iszvesta perkasa nū Vilijos iki Niamuno isz vietos, kur buvo pilis, darē tikrą salą. Dabartinėse griuvenose matome liekanas tos pilies, ant kurios pastatymo iszėjo iki 60000 darbininku ir 80000 arkliu laike szesziu nedėliu.
- Tūse pacziūse metūse, laike rugpiuczio, Vytautas mėgino atimti pilį, bet tas jam nepasisekē. Pabaigoje rugsėjo Jagaila, susitaręs su Vytautu, apgulē Kauną, ir nors dėl apgultuju ant pagalbos atėjo pats Krzyoku marszalas Konradas Vallenrodas, vienok Kauno pilis tapē paimta 25. dienoje lapkriczio; Vallenrodas, tai matydamas, greitai apleido Kauno apygardę, o apgultuju pėrdėtinis, komturas Henrikas Klee, galą gavo; į nelaisvę papūlē vicekomanturas ir apie 15 riteriu.
- 1383 m. Jagaila, apkriksztytas Ladislavo vardu, apsipacziavo su Lenku karalaite Jadvyga, ir nekurie Lietuvei ant sueimės Vilkauszkyje pasižadėjo pridėti Lietuvą prie Lenkijos.

- 1389 m. Klaipėdos komturas Raszav'as žiemos laike įpūlė į Žemaitiją, bet apie Varnių miestelį tapė paveiktas. Grovas v. Kverfurt'as muszyje gavo galą, komturas Marnvardas, į nelaisvę paimtas, tapė sudegintas drauge su arkliu ir szarvais ant dievų garbės.
- 1390 m. Žemaitijos ponai valsčiu: Medininku (Varniu), Kaltinėnu, Kražiu, Viduklės, Raseiniu, Eiriogalos, padarė pakajingą sankalbį su Kryžokais iszsiliusūdami nū virszenybės.
- 1391 m. Prusu Kryžokai iszplėszė ir sudegino Medininkus (Varnius), atkersztaudami už paskutinį nepasivedimą apygardėje to mēsto.
- Tūse pat metūse slapta isz Krokavos pasiūstas Jagailos Henrikas, Mazovijos kunjgaiksztis, prikaltbėjo Kaune Vytautą padaryti sandorą su karaliumi Jagaila.
- 1392 m. Pavasario laike Vytautas užėmė Kauno pilį ir paėmė į nelaisvę ten buvusį Vokiecziu garnizuną.
- 1393 m. Kauno pilis vėl tapė sugriauta Kryžoku. Tūse pacziūse metūse Žemaičiai iszplėszė ir sudegino Klaipėdos pilį.
- 1394 m. Rugpiuczio mėnesyje didis mistras Konradas Jungingen'as drauge su Svidrigaila į Lietuvą atkakę atrado mēstą dyką ir pilį sugriautą. Kryžokai skubei sutaisė pilį, bet isz Vilniaus grįždami nepadrįso palikti garnizuną pilyje dėl jo silpnumo.
- 1396 m. Vytautas Kaune pasiraszė po sandora su didžiu mistru.
- Tūse pat metūse Vytautas pamuszęs Totorius atvedė ju daugybę į nelaisvę paėmęs isz Azovo į Lietuvą ir tarp kitu vietu pasodino jūs ir Kaune.
- 1398 m. Ant vienos Niamuno salos tapė padaryta sandora tarp magistro Kryžoku Konrado Jungingeno ir Lietuvos.
- Tūse pat metūse narsus Žemaičiu vadas Telys apgynė Medininkus (Varnius), sumuszęs Kryžoku marszalą Vernerį Tetingen'ą.
- 1399 m. Prusu Kryžokai atnaujino tvirtynę Gottes-Werder (Dievo sala) įbėgoje Nevėžos į Niamuną, bet Telys jūs isz ten iszginė.

- 1400 m. Kojalavyczius raszo, kad tūse metūse Vytautas Kaune pastatē bažnyčia, o prie jos klostorių dēl Pranciszkonu.
- Tūse pat metūse Kryžokai iszsiuntē į Žemaitiją savo kunigus, kurie apkriksztyjo Gelgudą, Giniatą ir kitus ponus, prikalbējē jūs į Prusus persikelti. Vyskupas Voloncziauskis savo Žemaicziu vyskupystėje raszo, kad Vokiecei gaudydavo Žemaicziu vaikus ir gvoltu jūs kriksztydavo, kam atsitikus tėvai ne kitaip galējo matyti savo vaikus, kaip apsikriksztyjē Marijenburge.
- 1401 m. Vytautas iszdavē paliepimą sugriauti Kauno pilį, nū kurio laiko pilis nebeteko svarbumo kaipo karinė vieta.
- 1402 m. Vytautas paēmē Dievo salą arba Naują Kauna ir sugriovē jį. Nū to laiko tvirtynē Gottes-Werder nebetapē atnaujinta.
- 1404 m. Vytautas padaręs su Kryžokais sandorą pavedē jiems Žemaitiją, kur Vokiecei galējo kriksztyti stabmeldzius. Kunigai, bijodami savo parakvijonu, ne savo parakvijose gyveno, bet Prususe, reikalaudami nū naujai apkriksztytiju sav ant mitybos. Taip sako Voloncziauskis.
- 1408 m. Vytautas iszdavē Kaunui naujus rasztus su palengvinimais, kurie drauge su mėstu buvo sudegē.
- 1409 m. Nors Prusu Kryžokai ir mislyjo, kad Žemaitija jiems atiteks, nēs daugumas gyventuju jau buvo apkriksztytas, vienok Žemaiczei tūse metūse pakēlē maisztą, numetē nū savęs ju jungą ir tapē vėl stabmeldžeis.
- Tūse pat metūse Kaune tapē pastatyta kataliku bažnyčia ant vardo szv. Petro ir Povilo. Kas buvo jos įkurtoju, nėra žinoma.
- 1411 m. Po nelaimēi, kuri sutiko Kryžokus pas Grunvaldą (Žalkrumį) ir kur Lietuvei drauge su Lenkais ju iszmuszē iki 40000 vyru, tapē sandora, ant kurios Vokiecei atsisakē Žemaitijos, vienok su tūmi, kad, Lenku karaliui Jagailai ir didžiam Lietuvos kunigaikszciui Vytautui pasimirus, tas krasztas jiems atgal pakliutu.
- 1413 m. Ant sucimēs Gartyne tapē patvirtintas prisidėjimas Lietuvos prie Lenkijos; Lietuva tapē padalīta

- į vaivadytes ir storasta Lietuvos tapė parinktas Kene-gaila. Sueimei pasibaigus karalius Jagaila drauge su Vytautu, turėdamu po szonu daugybę ponu ir kunjgu Lenku. iszkeliavo į Žemaitiją krikščyti stabmeldžius.
- 1415 m. Pasiuntinei karaliaus Jagailos ir didžio kunjgaikszczio Vytauto, skaitliuje 60 vyru, skundėsi priesz dvasiszka sueimę Konstancijoje ant prispaudimu, kuriūs Žemaiczei kenczia nū Vokiecziu, praszė popėžiaus ir vyskupu ten ēsancziuju iszliūsūti Žemaitiją nū Kryžoku ir skirimai įstatyti vyskupystes.
- 1416 m. Žemaicziu pasiuntinei 1. dienoje kovo iszvažiavo isz Konstancijos, o vyskupu sueimė 3. dienoje rugpiuczio paliepė arcivyskupui Lvavos Ržeszavskiui ir Vilniaus vyskupui Petruui isz Kustynės nuvažiūti į Žemaitiją ir įkurti ten vyskupystę.
- Jagaila ir Vytautas dasižinojė, kad dar daugumas žmoniu Žemaitijoje tebesituri stabmeldystės, vėl abudu iszkeliavo į tą krasztą ir apkrikščytię iki 30000 stabmeldžiū, įkurė Žemaitijoje devynes rymo-katalikiszkas bažnyczias, ir tai sziiuse mėsteliūse: Eirio-galoje, Kražiūse, Medininkūse (Varniūse), Raseiniūse, Viduklėje, Veliūnoje, Kaltinēnūse, Luknikūse ir Citroje. Kame pirmiaus buvo szis paskutinis mėstelis — nēra žinoma.
- 1417 m. Pabaigoje rugsėjaus vyskupai sueimės pribuvo į Varnius. Atradę ten tiktai vieną rymo-katalikiszką bažnyczią szv. Aleksandro (dabartinę parakvijinę) atsi-spiirdami ant noro Vytauto padėjo pirmutinį pamato akmenį dėl kitos bažnyczios. Pamintas-gi Vytauto noras tapė iszreiksztas raszte, kurį kunjgaiksztis isz-davė Trakūse ir pavedė prēlatui vilniskės kapitulos, Motėjui. Drauge su tūmi Vytautas prēlatą Motėjų pa-vadino Žemaicziu vyskupu. Dėl to tai tas prēlatas buvo į vyskupu iszventintas bažnyczioje szv. Alen-sandro, o szeszi Lenkai kunjgai buvo pakelti į ka-nauninkus. Apie tą visą atsitikimą vyskupai raszė isz Traku Konstancijos sueimei, o kopiją to raszto dėl užlaikymo paliko pas vyskupą Motėjų.
- 1418 m. Tūse metūse gyventojei Žemaitijos dukart buvo atsimetę į stabmeldystę, griaudami naujai pastatytas

bažnyčias ir ismuzdami arba išvaikydami krikščioniszkus kunigus. Vytautas tą matydamas turėjo ginklo pasigauti dėl užturėjimo prie vėros naujai apkriksztytuju.

(Toliaus bus.)

Lietuvininkas svetimoje kalnu szalelėje.

Numylėta Lietuva,
Kur man nors szirdis gyvena!
Iszlaikyt tavę gyva,
Svetimi kampai graudena.
Daubose ir ant kalnu,
Kur upelei užia graudžei,
Tarp žmoneliu taip valnu,
Atminimas dega skaudžei.
Kalnininkai czion valnai
Kožnas kalba savo kalbą;
Priesz neprietelius kalnai
Atnesza žmonėms pagalbą.
Tai matydamas meldžiu;
Ak, kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad kalba mums nepražutu!
Ir vargužei czion valnai
Girėj randa savo maistą,
Ir jiems žolę dūd kalnai,
Sziaurėj, kad saulutė kaista.
Tai matydamas meldžiu:
Ak, kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad mus' tauta*) nepražutu!
Žmonės czion gyven valnai,
Tarp savęs nesusidarko,
O, jei tik syk, tai kalnai
Viską vėl isz naujo tvarko.

---

*) Tauta, giminė.

Tai matydamas meldžiu:
Ak kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad, kas ger yr, nepražutu!
Czion dangun linkui kalnai
Pakel sniego pilną kaktą,
O į debesius valnai
Įkisz akmenis kaip raktą.
Ak, dangau, mums atsiverk,
Debesei, atsidarykit!
Gers mus' angēl'*), mus aptverk,
O pikti piktus prarykit.
Sztai, ant tolimu kalnu
Seksi manę, Lietuvėlė:
Tarp žmoneliu taip valnu
Tik priklauso tav szirdelė.
Prie tavęs reik prisiglaust,
Tavimi reik pasigirti,
O kad szirdį per daug skaust,
Už tavę ir reik numirti.
Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz Gr.).

Jonas Oberlėnas.

Jo garbingas, nenūalsus veiklumas.

Vidur Vogėzu kalnyno, ne per toli nū Strasburgo (mėsto buvusio pirma ant rubežiaus Francijos ir Vokietijos), yra sudėta isz keliu kaimu aprubė, praminta dėl daugelio ūlu ir akmeniū ūlingaja. Pirm keliu deszimcziu metu gyventojai jos gilei buvo murdėję tamsoje, nežinėje, įvairiūse prietarūse ir nėktikystėje, baisei buvo kankinami vargo, neturtės, budą ir įprocius turėjo didei žiaurius. Jie vangei kibdavo trustiesi apie akmenėta, skurdų savo lauką, neiszmanė nē kiek amatu (priemonės), retai kada iszkiszdavo nosį izz savo užgriuvusio pakampio, nės kelei buvo blogi, siauri ir vedė per skardžias ūlas ir kalnoves; ap-link ju namų neiszvzydavai nē vieno medelio, o dar labiaus vaisiu medžio arba kokio gero daržo; mokslavietės, nē ligon-

*) Angėlas, *ἀγγελος* (angėlos), aniolas.

buczių taipo jau visai nebuvo, per tai visūmet gaujos lūszuju ir elgētu (ubagu) apspisdavo kiekvieną szale praeinant.

Į szitą kurczią aprubę, 1767 metųse, pakliuvo kunigu Jonas Fridrikis Oberlėnas, sunus neturtingo mokintojo Strasburgo gimnazijoje, kuris vienok įgijo pusėtinaą apszvaistą. Atvykęs savo vieton Valdbake, jaunasis Oberlėnas iszvydo savo nelemtą dalį; kitas, bemelai, ėmęs stengtusi, kaip vien galėdamas, pamesti tokią kurtynę, bet apszviestasis jaunikaitis to suvis nebepadarė, tik paszventė visą savo gyvastį pagerinimui dalies anu nelaiminguju žmoneliu. Oberlėnas gerai numanė, kad tamsus žmogus nėko nebenorės gero padaryti nevat dėl savo naudos; per taigi jis pirmiausei užsimanė, įkurti mokslavietę, kurioje galētu pamokinti bent vaikus anu tamsunu. Dėl to jisai nupirko gabalą žemės Valdbake, ant kurios turėjo tapti pastriumytas mokslabutis; bet tamsa taip baisei buvo įsikerėjusi žmonėse, jog pilionys Valdbako vien tūmet pavelyjo Oberlėnui statyti mokslo triobesį, kada jis pasiraszė neberinkšęs nū ju pinigų ant prilaikymo mokslinycios. Nežvelgdamas vienok į tai, jog nebeįgyja nėkur paszalpos, Oberlėnas, įsteigęs mokslavietę iszsisas tris desziintis metu prilaikė ją savo labai skurdžia ir menka alga. Per tą laiką szviesa mokslo, barstoma tarp žmonių per aną garbingą vyrą, padarė savo darbą: jo žmonės suprato naudą ir galybę mokslo ir įsteigė patys net penketą mokslaviečių įvairiūse sodžiūse savo aprubės. Sėdamas apszvaistą tarp žmonių, Oberlėnas, neapleizdavo nė kitu pareigu savo lūmos (stono): tai gaivindavo viltimi ir pagūda nusiminusius; tai szelpdavo kremtamus skurdgelos; tai lankydamas, gydydamas, ligonius; tai pagražūdavo ant tam tikro kelio nusiszlijusius nū kelio teisybės: nė szaltis, nė dargana, nė lytus, nė kaitra saulės, nė alsa jam kaipi nė kam ko budavo, kada jis eidavo gerą darbą daryti. Dažnai regėdavo jį vėlai vakare tresiant Strasburgan, kuris juk net desziints myliu atstu buvo nū Valdbako ir tai biauraus ir pavojingo kelio. Tenai jis per kiaurą dieną bėgiojo apie reikalus savo aprubės ir, vakarui užslinkus, vėlai žįginojo savūsna, idant nepakleisti antraip brangaus laiko; o ant rytojaus, anksti dar, jisai jau lankė ligonius, dalindamas jiems pirktą mēste vaistą.

Vienok Oberlėnas nesikakino, maldydamas vien lygkolinią vargą žmonių: jisai antsimetė nuspausti paczią priežastį skurdgelos ir nelaimiu; dėl to jis padarė daugelį pertaisų, norįs raz-

davo didei atžargius prieszgynius ir nevydonus; jį nebevien ant apszmeižos laikė, bet dar ir grasino galą padarysę. Bet Oberlėnas perkopė tas visas kliutis savo stamantrumu, protingumu ir lentumu. Jisai nepuryjo ant anu tamsunu, nebarė ju, negazdino, tik lėtai rupinosi įkalbėti jiems apie reikalingumą pertaisu.

Ko dėl pas mus to nėra? Regi dažnai ir girdi kuniją atsistojant prieszai girtaujanczią arba paleistuviaujanczią gaują su lazda ir lojant jūs, gazdinant pragaru, kankynėmis. Ko dėl jis nebenori pasigauti geresnes progas: pakalbinti į musu apsilėdusiu žmoniu ne jau protą, bet į prastą iszmintį? Ko dėl jūs gazdinti vienat perkunija, žaibais griausmais, sėra ir ugnimi, o ne pabelsti į ju sveiką nūvoką, kuri, syki įgijusi valdžią žmoguje, nesidūs taip lengvai iszauszi, kaip kad yra su pakėlimu jausmo — baimės arba ko kito? . . . .

Susineszimas tarp sodžiu aprubės buvo didei keblus ir biaurus: Oberlėnas perkalbėjo gyventojus pataisyti kelius. Ne gana to: jisai užsimanė pragręsti patogią iszeigą isz ūlingosios aprubės Strasburgo linkon iki vieszkeliui. Daigtas tai buvo no lengvas, nės reikėjo gyvai skaldyti ūlas. Negalėdamas nē isz tolo prakalbinti apie tą lyczių savo žmones, jisai dėl paveizdo, paėmęs būmą su spatu, stropei ir nenuilstinai įnyko pats vienas skaldyti ūlas ir kloti kelia; tada ir kiti drovėdamiesi kibo už būmu, ir, keliems mėnesiams praslīnkus, dailus kelias triju verstu ilgio masinte masino gyventojus pasirodyti už rubežiu savo kurtaus pakampio. Upelis toje vietoje, kriste tiksdamas nū skardu kalno, neturėjo užbrėžtos žaros ir aptvindavo dažnai lankas: Oberlėnas su savo žmonėmis prakasė jam tam tikrą griovą ir įtaisė keletą tiltu.

Laukūse ūlingosios aprubės visur stypsojo iszmėtyti akmens ir ūlos, kurie didei kliudė arklą: Oberlėnas patarė žmonėms nuvalyti jūs, ir netrukus visi tie akmens nū dirvu tapė nelyginai kapczeis ežiose sklypgaliu lauko ir saugoja dabar javus nū gyvūliu. Dirvos ukininku, nualintos netikusiu iszdirbimu, mažai tevezdamos vaisiu, neganėdino truso artojaus: Oberlėnas pramokino valsczionis mėžti geriaus žemę, o jaunūsins, kaip vien galėdamas, rupinosi praakinti tame dalyke, teikdamas jiems įvairias žines apie kaimiszką ukę; jis taipo jau pargabeno geresnę veislę naminiu gyvūliu, įtaisė priemoningas pievas ir priemoningą laistymą sausumos. Bulvės (roputės), kuriomis užvis

mito anie gyvatininkai, buvo pagedusios ir išszigimusios ant blogu dirvu: Oberlėnas parsikviesdino naują sėklą, tobulesnę, išz Svycarijos ir Ulandijos; dabar-gi gyventojai ūlingosios aprubės pervis prekiauja tomis bulvėmis. Be to dar Oberlėnas įvedė paprotį sėti dobilus ir išzraszė net išz musu Rįgos sėmenis (linu sėklą). Ukininkai vien su dide sunkenybe ir kasztu galėjo įgyti lauku padargą: Oberlėnas tada įsteigė savo kromą, kuriame galima budavo skolingai nusipirkti reikalingesnes padarynes. Kalnūtoje, skalomis szzerpetūtoje aprubėje beveik su visu nebuvo medžių: Oberlėnas ragino, idant kiekvienas vaikiszczius, pirm gavęs pirmąją komuniją, pasodintu bent dvejetą medeliu savomis rankomis. Vaisinguju medžių ūlingoje aprubėje nė ant dyvu nebutumei radęs, ir ukininkai smaguriavo tenai vienat vaiseis laukinės obelies: Oberlėnas skatino jūs užvesti skiepytus medelius geresnės veislės; o aniems neklausant, jisai pridaigino savo darželyje prie pat kelio kūne geriausiu vaisingu medeliu, kuriu vaisei, raudonūdami rudenio metą, apvylė akis kaimioniu, jog jie, gavę ju bent paragauti, įnyko kūne skubriausei auginti ir savo sodelius. Prie tam Oberlėnas, pirm įvezdamas kokį pagerinimą tarp žmonių, pats jį išznėgindavo, o dėl szelpimo tu pagerinimu jisai įkurė „bendrystę kaimiszkos ukės“.

Amatai arba priemonė suvisu nebuvo pažįstami ūlingoje aprubėje: Oberlėnas prisūkė keletą gimdytoju atidūti savo vaikus mokintiesi pas įvairius amatininkus. Jisai taip pat paragino gyventojus verpti medvilnes, kurisai knebinys netrukus pakėlė palaimą kaimionių.

Apsirgus kam nebuvo nė jokios pagalbos, nės nebuvo nė gydytoju, nė vaisto. Oberlėnas įsteigė savo namūse vaistavietę (aptėką), kurioje dalindavo vaistą dovanai, ir nusiuntė tulą sumanų vyrą Strasburgan mokintusi medicynos ir kirurgijos, o keletą moteriu iszmokino, kaip globti ligonius; be to dar jis platino tarp žmonių žines, kaip szelpti žmogu prigėrus, suszalus, užtroszkus, apsipenėjus ir tolygiūse atsitikimūse. Kadangi ugnis, tankei lankydamą gyvenimus ukininku, didei daug padarydavo pikto, Oberlėnas praplatino tulus įtaisus dėl gesinimo gaisro: koptes, krukių, gaisrarures.

Nesikakindamas tūmi, Oberlėnas įvedė savo užmestame nūkampyje tokius naujus patobulinimus, kurie ne labai buvo pažįstami nevat visu turtingiausiose apszviestose szalyse. Taip

antai, jis įkurė sužadėtinę kasą su tokia įtarne, jog noris gauti joje dalį turi leisti savo vaikus mokslinyczion; iš tos kasos dalindavo pinigų be užstato ir palukanų, per ką pamaži tapė visai sudildytas elgėdavimas (ubagavimas) ūlingoje aprubėje. Idant prilaikyti ir labiau praplatinti žmonėse apszvaistą, Oberlėnas pirmu-pirmas įtaisė keliaujanczią knygynę, kursai pramanymas, atsiliepęs įpacz suvienytose valstijose Amėrikos ir Anglėnūse, taip augsztai pakėlė apszvaistą ukėju anose szalyse.

Taip besitrusiant praslinko Oberlėnui ir 86 metai amžiaus. Metūse 1826 patrijarkas ūlingosios aprubės užvėrė akis, palikęs vardą, kursai nėkūmet nebeiszdils istorijoje. Kada vardai visokiū Kaisaru, Augustu, Aleksandru Makedoniecziu ir Napolejonu taps amžinai nuspręsti tiesos, didis vardas Oberlėno įgys dar daugiaus szviesos ir garbės. Mums tasai vardas primena szventas pareigas link savo broliū ir tautos, kurias ne vienas iš tarpo musu visai užmirsza. Vienok czia padūdu tą iszkilmingą paveikslą be jokiu prilyginimu ir nūžvalgu: kam reikės, tą dalyką galės priminti pati savžinė žmogaus; jeigu-gi ir jinai nėko neiszkrimis — prakeikimas tam amžinas! Ir praeis amžei vilniu vilnimis, ir nuszlūs ju gėdinanczius paczią žemę kaulus vėju vėjas, iszblaszkys ju dulkes bangūtos audros neraz jie nėkūmet rimasties, jog dėl tusztybės savo patrėmė kojomis prakilniausias savo pareigas ir uždūtes.....

4. rugpiuczio 1885.

J. Kardielius.

Dirbti!!

Kelk, drauge-santauti!
Jau szvinta lauke:
Be pertrukio dirbti
Sukibkim drauge!...

Tėvynė mus szaukia,
Tėvynė varge:
Be atvangos dirbti
Sukibkim drauge!...

Ir dieną ir naktį,
Per kiaurus metus,
Lai darbas žavina
Be atlydos mus!...

Nekrupauk, jog žusim,
Įnykę kovot,
Jog szvietas mus' misliū
Nebgali sunot:

Dorai tik darbaukie
Ant gentės dirvos,
Tik mandagią mislį
Barstykie ant jos....

O ką iš to busent,
Iszvysim paskiaus....
Tai, na-gi darbauti
Sukibkim aitraus!

— Darbauti su rankoms,
Darbaut iszmintim,
Darbaut nesiliaujant
Diena ir naktim!....

15. gegužio 1885.

J. Mažžinis.

Gaidys ir deimanto grudas.

Ankūju musu atskalunams, kurie savo kalbą mina.

Vieną kartą gaidys su visa szejmyna
Gaspadoriszkaĩ sav krapsztinėj' mėsžlyną;
Ar grudelio, kokio trupinio jieszkojo
Ir atydžei tvarkos*) szejmynoj dabojo.
Kad taip jis akylai mėsžlyną akėjo,
Sztai deimanto grudas szukszlūs suspindėjo.
„Ak, deimantą, tarė, rast man atsitiko,
„Kur žmonėms augsztai taip prekĩti patiko;
„Bet keleis neseksiu asz žmoniu jau budo;
„Laimingesnis bucziau isz miežinio grudo,
„Nės reikėtu su vis protą jau prastoti,
„Kad tą menką sziukszlą taip didei gũdoti.
„Kas isz jo spindimo?!... Kad miežinį rascziau,
„Tai sotesniu bucziau, kada jĩ suleszcziau.“
Tardams tai jis mėsžlu užmetė, pamynė
Ir vėliak, nei pirma, krapsztėsi mėsžlyne.

* * *

Taip visũmet buna: ką mokslinczei giria,
Tai tusztgalvei nėkin, nės to nepatyria.

Ksav. Vanagėlis.

Laukas.

(Atm. K. Aglinsko.)

— Lauke, ko tu toks pajũdes	} Sunu Lietuvos lavonais
Per visą platybę?	} Visas bū**) užklotas.
— Pajũdino manę kraujas	} Debesei varnu jũduju
Už szventą liũsybę.	} Ant manęs knibždėjo —
Aplink garsią Naujapilę	} Kapoj' akis užmusztuju,
Triju myliu plotas	} Kuno nenorėjo.

*) Atydžei, akylai; tvarka, davadas.

**) Bũ = buvo.

Pajūdu asz, žalias laukas,	}	Nėkad os jau nenutrenksit —
Tai už jūsu laisvę —		Imsit manę arti
Asz vėliak žaliūt pradėsiu,		Ir, beardami pancziuse,
Jus savo nelaisvę		Savo dalį barti!...

J. Kalnėnas.

Hypnoskopas.

Norint mes nebutumėme matę tą įrankį, vienok jo padarymą galime lengvai suprasti iš apraszymo. Tai yra mažutė, maž-daug 5 centimetrus ilga plieninė dudutė, kurios vidurinė skersakisztė (dijametas) isznesza į 4 centimetrus. Toji tai dudutė yra iszilgai perskelta, taip kad jos krasztai yra atsiknioję ir atstu vienas nū kito į 1 centimetrą. Ta dudutė pasimagnasūdina; viena atskilusi jos szalis padaro žiemgalį, o kita — pietgalį to įlenkto magnaso. Visas tas įrankis sveria į 170 gramu; o jei pamagnasavimas jo pasiseka, tai jis gali pakelti geležies gumulą 4 kilogramus sunkų — taigi 25 kartus tiek, kiek pats magnasas sveria. Kožnas mato, kad tai yra gana stiprus magnasas.

Kam-gi tas naujas įrankis deria?

Iszrastojis jo, Lenkas d-ras Ochorovicz'ius, raszo laikrasztyje „Lumière électrique“, iszeinancziame Paryžiuje, szit ką apie tai.

Jeigu įkisztum į tą dudutę smilinį pirsztą kokio norint žmogaus, taip kad nagas butu apaczioje, o abudu atsikniojusiu krasztu dudutės virszuje — tai galime padaryti, gulscziai isztiesdami ranką, virszun plasztaka ir kisdami dudutę su atsikniojusia skylė į virszų ant smilinio pirszto — tai žmogus nerei-tai ima jausti navatnus jausmus, kuriūs pažadina szį dudutę. Isz 100 žmoniu beje 30 junta tūs jausmus: taigi treczia dalis žmoniu atjauczia magnaso įveikimą, o dvi dalis ne.

O įveikimas yra įvairus. 20^{vjė} atsitikimu isz 100 žmonės junta kaip kad bėginėjimą skruzdėliu per smilį ir jauczia dygcziojimą, kurį kaip kada palygina į durimą su adata, arba į lekiojimą kibirszzcziu (žiežerku). 17 sykiu isz 100 yra jaucziamas dvelkimas arba putimas žiauraus kvapo, arba vėl szilta ir sausa sriovė. Tūdu abudu jausmu gali įvykti sykiu, vienas deszinioje, o kitas kairioje rankoje. Yra pastebėta, kad magnasas, prikisztas prie pado kojoslūszam žmogui, pažadina jausmą szilumos, kas nebuvo galima padaryti nei gerai ugniai degant

pecziuje. Žvarbusis paputimas yra labai paveidus į tą, koki pajuntame atsistoję arti elektrizškos maszynos. 8^ose atsitikimūse isz 100 yra juntamas gėlos jausmas labiausei krumpliūse ir nariūse. 5^ose atsitikimūse isz 100 randasi jausmas, kaip kad pustu ūda, ir gali pereiti į tikrą suputimą, kadaigi ne sykį yra sunku nutraukti magnasūtą dudutę nū smilinio pirszto, ant kurio ji buvo lengvei užėjusi. Ant galo dviejūse atsitikimūse isz 100: jausmas apsunkėjimo pirszte arba ir visoje rankoje, ir 2 atsitikimūse isz 700 — isztisas pritraukimas rankos per magnasą.

Tai vis yra jausnai, kuriūs hypnoskopas pažadina tulšise žmonėse. Szalip tu patybiszku (subjektyviszku) jausmu yra nūszalinei (objektyviszki) atsitikimai, beje judėjimai isz nejuczii, įvairus pavyzei, nejautrystė, lūszumas (negalė judinti smilini pirsztą), mėszlungis (sustyvėjimas raumeniu). Tie tai prieszalinei apsireiszkimai, pažadinami hypnoskopu, pragaiszta atitolinus tą įrankį į kelias valandas, patepant užmovo vietą lengvia mostimi, kitaip galėtu anie atsitikimai patrukti kelias minutes, o ir adynas.

Taigi tas įrankis rodo, kad tuli žmonės nujunta įveikimą magnaso. Dabar kitas klausimas: o ar yra „magnasiszka pajauta“? — Foraday ir Foucault jau senei parodė, kad gabalas vario, mestas pro galus (polius) stipraus magnaso, vienas priesz kitą stovinczius, užtinka kliudymą tekmėje, taip kad tartum jis kristu ne oru, bet per tirsztą koszę. Tai pastebėjus lordas Lindsay norėjo surasti, ką jauczia tokiose pat įtartyse (iszlygose) žmogaus kunas. Jis kieszo savo galvą tarp galu (poliu) labai stipraus elektromagnasio, bet — girdėk — nėko įpatingo nejautė. Nors ir kitiems taip pat atsitiko kaip ir jam, vienok jis tarėsi, kad žmogus galės turėti magnasiszką jausmą. Bet juti-mas czia atsiskiria savo esybėje nū jautimo svarybės szilumos, szviesos. Paskui imta buvo mislyti, kad gyvūlei turėtu jausti magnasą skriedami per magnasiszką platumą (lauką). Kad žemę priimsime už prastą magnasą, tai ar nebutu galima suprasti aną vietos atsižinimą. „vietiszką jausmą“ taip sakant, koki randame tarp bicziu, szuniu, iszlekiancziu paukszcziu, ir gromatas neszancziuju karveliu? Kaip iszlaikytiniame (permanentiszkame) magnase, taip pat ir žemės spėkiszki brūžai (kraftlinien) turėtu buti mažne visūmetiszkais, ir gali buti, kad labai jautrus gyvūlei, skriedami per tūs magnasiszokus spėkiszokus brūžus, jauczia tam tikrus įspūdžius pajautose. Gali tai smagenyse tu gyvūliu įvyksta koks elektrizškas atsitikimas, kaip kad naugės szmote ar

vėlos skridinyje, jūs metant per magnasizską platumą. Gamtiszka elektra prieg tam iszsidėtu į pridėtinį (pozityvizską) ir atimtinį (negatyvizską). Įveikimas butu didžiausias, kada skrydimu linkmė (richtung, kierunek) supūla su linkme spėkiszskuju brūžu. Taigi yra galima mislyti, kad gyvūlei skrydami per magnasizskus spėkiszskus brūžus žemės jauczia nelygius įspudžius pagal skrydimu linkmę, o tiems įspudžiams pasiliekanč atmintyje gyvūlei atseka kelią, nors jis ir tolimiausias butu, sugrįždami. Garsus Anglu kvizikas Vm. Thomson'as jau senai savo tokias mislis iszguldė viename skaityme. O d-ras Stein'as savo raszte „elektrotechnische rundschau“ szneka, kad ne tik gyvūlei, bet ir žmonės, labiausei ligoti dirksnimis (nervais) ir blykszle (hysterija), turi magnasizską pajautą, kurią įveikia stiprus magnasai ir stiprios elektriszkos sriovės, arti žmogaus tam tikroje linkmėje skrydancios.

Berots visai teisingai yra prasudytas gydymas, vadinamas „mesmerizmas“. Bet raszliavoje daktaru yra daug daigtu suraszyta apie tai, kaip magnasas įveikia kuną žmogaus. D-ras Stein'as pastebėjo, kad stiprus magnasas, priartintas ant 1 pirszto prie kuno jautraus žmogaus, padarė ant ūdos dvi raudoni plėmi tiesiog prieszais magnaso galu. Ūdoje kraujo indai (kapillarai) priesz pridėtinį galą magnaso buvo daugiaus pripildyti kraujo, t. a. raudonesni iszveizdėjo, ne kad priesz atimtinį galą. Taip pat prof. Charcot'as Paryžiuje draugė su savo pagalbininkais darė tulus tardymus ant nerviszku moteriu. Sujuszinti ir sugždinti žmonės, turėdami užrisztas akis, tulais kuno įtaisais ir visu kunu ėjo į tą pusę, kurlink daktaras neszė magnasą*). Tokius jau pastebėjimus padarė ir Vokiecziu kvizijologai ir gydytojai nerviszskuju ligu. Italiszki gydytojai Tamburinis ir Seppilli's isz Reggio savo rasztuse apie patyrimiszskus tardymus hypnotiszskuju žmonių su pagalba magnaso labai aiszkei apraszo įveikimą, kokį padarė magnasas ant įtaisu kvėpavimo ligoniūse. Tuli daigtai butu tartum netikėtini. O vienok mergoms ir moterims bus akyva girdėti, kad magnasas priartintas prie szirdies „padidina veiklumą szirdies ir tvinkcziojimą kraujo gislose“. Su magnasu anūdu iszsigalėjo sulenkėti pirsztus, o ir visą ranką. Jiems pasisekė juk ir koją ir ranką pakelti. Kad vienai

*) Palygink „III. gromatą isz Amėrikos“, toje vietoje, kur yra sznekėta apie prajautą. Auszra 1886 m.

hypnotiszkame miege miegancziai moteriszkei jie priartino magnasą prie nugarkaulio, tūjau kunas susilenkė mažne į ratą, taip kad pakauszis ir kojos bemaž kūne susisieks.

Yra žinoma taipogi, kad tuli žmonės pagal linkmę pusiaudieniszkojo brūzo (meridijano) negali gulėti, ir nėkaip miegoti. Ko dėl tai taip yra?! O vienok ans magnasiszkas jausmas, kurs suteikia žinios gyvūliams kelionėse (kaip manome), galėtu ir czia apsirodyti.

Jeigu jau tos žinės ne labai mums leidžia abejoti apie buvimą „6^{tos}*) magnasiszkos pajautos“, kaip tai Thomson'as vadina, tai pagal tardymus d-ro Ochorovicz'iaus tarsite yra aiszku, kad mažne treczdalis žmonių atjauczia įveikimą vidutiniszkai stipraus magnaso, ir kad tas įveikimas apsireszka įpatingūse povyziūse.

Bet ko dėl aną naują įrankį, kurs parodo, kaip magnasinė pajėga įveikia žmogų, nevadina „magnasoskopas“, o tiktai „hypnoskopas“?

O tai isz įpatingos ir akyvos priežasties. Matai, pasirodė, kad visos žmogystės, kurios atjauczia įveikimą magnaso, gali buti savotiszkaai įmigdytos, hypnotizūtos.

*) Mokslininkas Al. Bėnas (Bain) skaito prie senuju 5 pajautu dar dvi naujas: raumeniszkają ir dirksniszkają arba nerviszkają. Už tai magnasiszka pajauta jau butu pagal eilę — 8ta. O ne labai senei mokslininkai ėmė paistelėti ir apie 9ta pajautą, vadinamą temperatūros pajauta. Szitai kas apie tai tarp kitu buvo raszyta į Szorerio „Familienblatt“ ir tai ne taip senei:

„Palytėjimo dirksnis, ar jas mažai ar daug ugždinant, atskiria svarybę nū temperatūros. Szilt ir szalt yra labai aiszkei ir tikrai atskirlama nū svarybės. Mes ne tiktai kad jaucziamo svarumą, palytėjimą kokio daigto ir įpatybę jo pavirszio, bet prieg tam dar atskiriame temperaturą mus palytincziu daigtu. Kūmet visu kitu pajautu dirksniszkas įtaisas atveda į jutimą vis vieną jausmą ant įvairių sužadanimų — tai dirksniszki įtaimai palytėjimo iszsigali du įvairių sujudinimu įvairėi atjausdinti, vienas nū kito atskirti, beje svarybę nū temperatūros.

Tą naują pajautą mes galime vadinti pajauta temperatūros arba pajauta szilimos ir szalczio ir lengvei atjieszkoti nerviszkus įtaisuus ant savo pacziu kuno. Tam visam reikia tiktai ne per daug smailaus, bet mažumą atbukusio adytinio ar nertinio virbalo, indo su gana szaltu vandenimi ir sausos skepetos.

Mes tą virbalą gerai atszaldę tokiam vandenyje tūjau nuszlūstome ir su smailgaliu isz lengvo pradedame desziniaja ranka isztisai braukti virszumi kairiosios rankos. Isz pradžios mes juntame tiktai spudą adatos ir kutumą, kurį pakelia cziu-

Patūlaik nebuvo galima sužinoti, ar kokia žmogystė gali būti hypnotizūta ar ne. Norint tai žinoti, pirma reikėdavo kožną sykį mėginti ją hypnotizūti. O dabar, kada rodosi, kad tardymai d-ro Ochorovicz'iaus iszaiszkino, jog visos žmogystės, kurios atjauczia įveikimą magnaso, gali būti hypnotizūtos, dabar tai jau yra lengvu isz virszaus pasakyti, ar ji gali tekti į padėjimą vadinamą hypnotismu. Nereikia daugiaus nėko kaip tiktai magnasūtą plieninę dudutę užmauti ant smilinio pirszto mėgintiniui ir palukėti keliatą minutu, iki jis pajus vieną isz augszsziaus apsakytu apsireiszkimu. Jeigu tai įvyksta, tai ta žmogystė gali būti „hypnotizūta“.

Dėl to tai tą įrankį ir pavadinta „hypnoskopas“; jis tinka dėl numinimo, ar žmogystė gali būti hypnotizūta ar ne.

Betarisztiesu yra toks hypnotiszkas padėjimas, ar yra „hypnotismas“? Be nėra tai apgavystė, apsvylimas, o gali tai ir taip kokia pramonė? Kožnas dar gali atsiminti, kaip darbai hypnotizūtojo Hansen'o sukėlė pirm keliu metu Viennos mēste karsztą ginczą. Juk ten parėjo ir į bylą už įžeidimą pagarbės, ir „hypnotismą“ apskelbta maž-daug paprastu apgavimu. Nū to laiko bene bus visi savo pažiurą atmainę, nės kvizijologai prof. Heiden-

žimas virszumi ūdos. Bet virbalą toliaus traukdami, neužilgo užtinkame tokią vietą, kurią mes galėtumėme aptarti „szaltviete“, „szalczio vieta“, nės czia mes staigu pajuntame virbalo szaltį. Po trumpo tardymo pasiseks sujieszkoti daug tokiu szalczio bugiu vietu ant virszutinės pusės rankos, ant žasto ir t. t., ir pažymėdami kožną tokią vietą jūdu teptuku pamatysime, kad jos yra iszsimėcziusios viena czia kita ten.

Palytėdami vieną isz tu jūdu taszkeliu szaltūju virbalu tūjau pajusime szaltį, o aplink jusime vien tiktai spudą virbalo. Palytėjimo pajauta ir pajauta temperatūros su pagalba virbalo pasirodo aiszkei esanti dvi jautino galybi, du gėbsnumu (gabumu). Szalczio jausmą mes galime apturėti tiktai per tam tikrus dirksniszklus įtaisūs, kurie tam tikrose vietose tai giliaus tai ne taip gilei apaczioje pavirszio ūdos yra pasiplatinę per visą kuną.

Gana yra įstabu ir tai, kad, jeigu mes tas vietas, kurios jaučia szaltį, palytėsime sziltu virbalgaliu, jos junta tiktai spudą virbalgalio, taigi tiktai palytėjimą. O kad virszumi rankos trauksime sziltą virbalgalį, geriausei-gi plonai iszpusta, vandens nū 40—45° szilto pripildytą stiklinį vamzdį, tai atrasime „sziltvietes“, vietas juntanczias szilumą, ir jas galime pasizymėti raudonai. Raudoniejie ir jūdiejie taszkeli tūmet mums parodo vietas, kur nerviszkieji įtaisai, priderintiejie temperatūros pajautai, guli apaczioje ūdos.

heim'as ir Praye.'is tarp Vokiecziu, Charcot'as ir Richet'as tarp Prancuzu, moksliszcai, t. e. per pastebėjimus ir tardymus isrodė, kad tulos žmogystės gali tekti į „hypnotiszką padėjimą“, kad jas yra galima užmigdyti įpatingu miegu, kad yra galima taip joms miegant raumenis sustyvinti, jos nejunta gėlimo, ir kas yra czia įstabiausiu daigtu, tai tai, kad tycziomis galime sužadinti tokiose žmogystėse kokias norint nūmones, beje imant paveikslą: ramei sėdėdamos ant kėdės tariasi laivu kelaujancios audru meta — padūdant į rankas suvyniotą rankszlūstį tariasi, jog žindo kudikį — įdedant žalia bulbę į burną tariasi valgancios obūlį ir t. t.

Taigi hypnotismas yra isz tiesu; jo apsireiszkimai negali buti atmesti, ir jūs ėmė tyrinėti eksaktiszki mokslai. Nevisi žmonės gali įsihypnotizūti. Ne visi žmonės atjauczia įveikimą magnaso. Dr. Ochorovicz'ius stigavoja, kad žmonės atjaucziantieje įveikimą magnaso gali tekti į hypnotiszką padėjimą. Ar-gi butu kokia stati sukaba tarp magnasiszkumo ir tarp atsitikimu žmogaus dirksnyse (nervūse), kuriūs vadina hypnotismu?

Tai yra sunkus ir tamsus klausimas. Tame daigte iszradėjas hypnoskopo nedrėsa staczei iszriszti tą klausimą. Jis raszo: „Magnasiszkumas vienas pats neiszsigali paaiszskinti hypnotiszku apsireiszkimus. Magnasas, tarsite, yra paklotuve kito veikimo, kurs — kvizikiszkoje prasmėje — taip yra silpnas, kad jį neiszgauna musu instrumentai, o apsireiszkia tiktai ant nepaprastai jautrios nerviszkos sistėmos. O ar ans įveikimas paeina nū naujos, mums dar nepažįstamas pajėgos? Asz taip nemislyju, asz gana greitai tariu, kad czia mes turime naują, mums nežinomą įveikimą elektros.“

Taigi czia d-ras Ochorovicz'ius, kaip ir seniaus Thomson'as, o ir mes „Gromatose isz Amėrikos III“ samprotaujame įeidami į veiklumą spēką elektriszką. Nors tas samprotavimas reikalauja dėl savės patyrimiszku paaiszkinimn, vienok teisingai priduria d-ras Ochorovicz'ius, kad neisztektinumas teorijos negali sukliudyti praktiszką vartojimą hypnoskopo, jeigu tas įrankis isz tiesu iszsigali mums padūti naudingus atidengimus apie padėjimą dirksniu (nervu) visūtinai, o įpaczei ligose dirksniu.

Hypnoskopas tartum parodo, kad žmonės skiriasi į dvi eili, į jutėlius ir bejuczius. Jutėliu yra maž-daug treczia dalis isz visu. Pagal tai d-ras Ochorovicz'ius szit ką samprotauja.

Jis taria, kad daktarai turėšę ligoniams nudalyti gydyklas pagal jutumą ir nejutumą ligoniui, taip kad „juteliams“ užtektu mažmenos typiszko vaisto. Su taja mažmena ēšą galima atsiekti didelį ir mažne staigų įveikimą. Kam-gi davinėti tokiems žmonėms didelį dosą gydyklu, kurios isz dalies yra nūdais, arba bent padaro blėdingą įveikimą!

Tokiu tai keliu butu galima pasiaiszkinti, dėl ko homojopatija stigavoja, jog ji atsiekia įveikimą, lukėtą nū savo praskiedimu ant milijoniszku daliu, ką medicina atmeta už tai, kad tai nėra suprantamas daigtas. Bet-gi vis tai yra dar labai abejinga ir neisztikima, o hypnoskopas yra berods įrankiu, patanaczniau dėl eksaktiszku tardymu, ir tokie tardymai parodys, ar iszvadžiojimai d-ro Ochorovic'iaus yra teisus ar ne. Tūmi tarpu to turime laukti. O gana yra įstabus ir ans isztarimas Ochorovic'iaus, kad kūmet visūtinais isz 100 žmoniu randasi 30 „jutėliu“, tarp daktaru isz 100 tiktai 5 tēra „jutėleis“ dėl hypnoskopo. Ar daktaravimas sugelžina dirksnis (nervus), ar gali daktarai per papratimą prie asztraus ir objektyviszko pastebėjimo mažiaus pasidūda apgavystei savęs? Antrapus macziau tulus vaikus, per jautrumą pametant universitētūse daktarystės mokslus, o pereinant ant kitu mokslo szaku; taigi yra galima mislyti, kad labai jautrus žmonės recziaus tampa daktarais, ką patikrina patyrimas. Bet ir tame daigte galētu vartojamas tardymūse hypnoskopas dūti pagaliop atsakymą. Ant kiek tas įrankis yra prastas, ant tiek-gi jis ir akyvas. Ar ne taip?!

1. XII. 84.

J. S. Kūksztis.

Seneliu pasakėlė.

Vienas senukas, Paniamunės užpezkyje tupėdamas, szitokią pasakėlę pasekė. Pradžioje sutvėrimo svėto, kaip pasakoja musu. senelei, kada, sako, visokie givūlēlei ir medelei ir taip visokie negyvi daigtelei kalbėjo žmoniū liežuviu, buvo toksai atsitikimas. Į baltąjė Jurę-Marę, kuri, girdi, kaipo moteriszko gymio turėjo ir moteriszkus vardus, pirmą sykį atplaukė į tą Jurę-Marę upė Nėva (ve, neva upė), Dvynė, Vindauja, Vysla ir kitos mažmažesnės. Dabar, girdi, ta Jurė ir Marė, stovėdamos ant kranto, iszklausinėjusios ju vardu ir kilmiu, isz kur jos ateinanczios, įleizdavo į Jures-Mares, bet neužilgo sztai, girdi, atitykina ir Niamunas; ir jis nor įsiskverbti į tas paczias jures, bet jos

suszuko: palauk, kas tu per vienas, kaip vadini? Niamunas atsakė — Niamunas. — O, ne, mes tavę neįleisime, tu ne musu, tu tarp musu, busi svetimas, nės tu esi vyriszko gymio, neleisime!... Nėra ką daryti tam Niamunui, sustojo ir laukia, kas čia bus, neleidžia ir gana, juk per gvoltą nesiverszi. Dabar, girdi, atėjo vakaras; jis užmigdė visus pauksztelius, medelius, vabalėlius, galvijėlius ir visus žmogelius, ir Jurė-Marė taipogi parcziužino, snauzdamos, namon į gelmę, į savo puikųjį dvarą, irgi užmigo. Niamunas, neturėdamas nakvynės, nėra kur jam atgal grįžti — tolimas kelias, sunki vėl naszta tiek plukuriūjanczių žuveliu bei laiveliu, palauk, mislyja sav, tegul tik pareis namon tos nevydonkos Jurė ir Marė, užkirmys, asz rasiu ką padaryti. Palaukęs gerą valandą, kada jau jos pargrįžo namon, pavakarieniavo ir sumigo, Niamunas tyka — patyka ėmė ir įsiskverbė į karalystę Jurės ir Marės, o priėjęs jau kaipo namon ve ir jis užmigo. Ant rytojaus ilgai miegojęs, nės mat paskutinis atsigulė, per tai nuvargęs pamigo. Kaip jis ilgai miegojęs, to nežinaš, tikt sztai, girdi, per sapną jaučia, kad kažin kas rėkauja, bariasi, kiek tik nasrai leidžia, net nabagėlis Niamunėlis ėmė ir pabudo isz saldaus mieguccio; atidaręs akis ir ausis, mato ir girdi kaip ant delno, kad tai Jurė ir Marė tarp savęs rokūjasi, kad nė viena, nė kita isz ju nesusiprato bile kokį sargą ant kranto pastatyti, kad Niamuno neįleisti; ką čia daryti, norėjo jį iszvyti isz savo karalystės, bet kur tu tokį cziudą vandenio jo surasi ir iszvyysi, o dar jį susimaiszių, tik jos bandė jį vytį; bet ką tu vyrui padarysi, budama moterė? Suszilo, pailso, nėko Niamunui nepadarė, tiktai isz tokios aldros ėmė jos visos Jurės-Marės susijudimo; pakilo didelės vilnys, vėtra, vandū užia. tarytum pekla atsidarė, o dar liki tam laikui ju nebuvę; ką čia daryti?... ėmė jos tą Niamuną, matydamos, kad nėko neiszvys, parsivarė namon įvedė į vieną seklyczią, į kitą, į treczią... puikybė, grožybė tuiszdabini mužeri... žiba, braszka, net akys aptemo; įvedė jiedvi jį į vieną tokią nedidelią seklyczią, užnarino jam virvę už kaklo ir po balkiu jį pariszto, o ve Niamunas buvęs dar nedidelis vyrukas, o jos mergos didelės kaip žalgai, jau ne labai nė jaunos, pasiekia lengvai pabalkį, o Niamunas nepasiekia ir negal atsiriszti; taip pariszusios, uždarė duris, užrakino, raktą isztraukė ir parsineszusios į savo seklyczią vieną, numetė į kampą prie duriu. Ką čia dabar joms daryti? Niamuną uždarė, namie nėra ką veikti, o dar vandū

isz to didelio sujudėjimo visur tik mēto vilnis. Iszėjo jos į savo karalystę ant medžioklės, ar, girdi, nepamatys kur nors kokio laivo ar akrūto bemetant vilnimis; nulindusios deszimt myliu toliaus nū savo dvaro, pamatē vieną akrūtą jau pusētinaį apdraskytą nū vētros, kuris kūne skendo. O tada dar žmonēs grynai tikėjo, kad vētra ant mariu pakyla tada, kada koks nelabas yra žmogus jame (akrūte); tū dūda traukti laimes, kas kaltininkas, tas neabejotinai isztraukia ilgą sziaudelį ir sveikas dingęs.... Juk jei tamistos atsimentate, tai ir pranaszui Jonui taip buvo padarę, kuris turėjo praszyti pagalbos didžuvio, kad priimtu į savę jį pernaktoti. Tai, girdi, ir ant to akrūto ėmē traukti laimes. Dabar, girdi, ėmē tą ilgą sziaudelį, ve jau nelaimē, ir isztraukē vienas kriauczius. Tūjaus visi suszuko: ot, gerai, dievai yra teisingi, mes sakēme tav iszvažiavę į Jures-Mares, neskripkūk! o tu neklausėi! dabar galēsi skripkūti Jaurei ir Marei, jau, nabagai vis tu joms skripkūsi; o ve kriauczius buvęs geru kriaucziumi ir geru muzikantu ir siuti ir skripkūti, jau vienas kytriaus už jį negalėjo. Tai, girdi, Jurē ir Marē girdėdamos apie tai, kad kriauczių jau mes joms, palengva ir slampinēja paskui tą akrūtą, laukia ve jau, kad czia bus joms szpėlmonas. Nabagėlis kriauczelis spyriavosi, spyriavosi, norėjo nesidūti iszsimesti į vandenį, ve tik, Dieve, gyvastis brangus, dar nenorėjo mirti; bet kaip pagrėbē jį keturi vyrai už ranku ir koju, tik szvilpt į vandenį.... su jo skripka, su jo visomis adatomis ir maszynomis į mares, kriauczius tik papukszt!.... Jau mislyjo, kad jis negyvas, numirē.... sztai atsigaiveliavo, neva isz miegu, nežino, kur, kas czia per butai puikus.... Kur asz czia? Nėko nėra... Po valandai gerai sztai pareina dvi mergos, Jure vieną vadino antroji, o kitą vadino ana Mare. Įėjusios ir pamacziusios, kad jis jau pabudo, suszuko: o, labas rytas, kriauczeli, per ilgai miegi!... Na, kaip miegojei, ką sapnavai, kaip patinka tav nauja nakvynužė?... — Ui, kuris czia velnias manę atneszē... kur asz esu... — Ne, tai ne velnias, tik mudvi vakar tavę parsineszėva, kaip tavo keleivei tavę iszmetē į jures-mares, o kad tu buvai su skripka, tai mudvi tavę ir pasigrėbėva ir parsineszėva, bus mums smagiau, paszkripkūsi mums, pas mus szendien bus daug svecziu, jau mudvi sukvietėva visas upes ant szio vakaro... — Tai tū pamatysite, ogi ar tai asz czia jumdvieį dabar Graikas esu, ar kas?... — Na, na, kriaucziuk, cit! jau tu dabar isz mudvieju vis neisz-

truksi, labai nemandrauk, nės pusrycziu negausi... Iszgirdęs apie pusryczius, kriauczius, kad ir dar nėko nesiuvo szį rytą, bet jausdamas tuszumą skilvyje, atsiminē, kad jisai ir be vakarienės juk atsigulē, ēmē nabagēlis ir nutilo; o ka maczys, mislyja sav, juk su tomis raganomis czia nėko nepadarysi, gal žmogų ir badu nustaipditi, o dar kažin kokie ju ir pusryczei!... toliaus sav samprotauja. — Na, kriaucziuk, kelk, eisime ant pusrycziu, nės mudvi jau noriva valgyti, jau už 300 myliu parkeliavova!... — O ką jas nūgla, kas czia per sutvėrimai, tai dabar ir gana, dėl Dievo szvento, tai įkliuvau!... Pasirangē, pasiraižē kriauczius lovoje minksztu patalu, o ką tu czia žmogus padarysi su jomis, o vėl czia norisi valgyti, reikia kelti, ar kuri kvarabą? Emē ir atsikēlē. Nusiprausē su muilu, apsiszukavo, apsidabino, usus pasiraitē, ve tik merginos, pasidabiti reikia, pasiziurējes kelisyk į zerkolą teisyhēs, įžengē į stubvalgę palengvėlia sav, nės ve slidžios grindys labai buvo, tai bijojo, kad neparpulti, žiuri — stalias apkriautas visokeis valgeis, yra ir gėrimu; mēsos, girdi privirta trys bliudai, o vis ta mėsa laszinei, skilandis, deszros... yra ir suriu ir sviestu. Prasadžiugo kriauczius, net akys jam nuszvito, o seilę jau ryja... taip gardus kvepėjimas tu visokių sriubu, net jam jau smagu pasidarē; o Jurē ir Marē sēdi už stalo, laukia jo. — Na, o ką kriaucziuk, dabar praszome prie pusryczio, ... — Acziui, atsiliepē jau tū smagiau kriauczius. — Mažu sznapselį ant labo ryto? — Juk butu gerai, tarē kriauczius. Sveikas! užgērē Jurē. — Ir man reiks. — Gausi, gausi, atsiliepē Marē. Iszgērē ir vieną ir kitą, užsikando, jau valgē ir ēmē su jomis meilei kalbėti, kur tu matai, jau jam patiko. Dabar visi pasipusrytavę sav smagei, pasidėkavojo, pasiskirstē. Jurē ir Marē iszėjo į daržą tenai žiurėti, kokių gražių kvėtku pasiskiti ir pasidabiti savę vakare, o kriauczius, nuėjēs į savo seklyczią, ve jam seklyczia buvo skyriumi, apsižiurėjo, apsidairē, žiur, kad ir jo skripka kabo ant sienos, paēmē į rankas, striunas užsitaissē, pagrajyjo truputį ir vėl padėjo, dar vis mislyja, kas czia bus; paskui iszėjo laukan apsidairyti, kur kas girdėti, ką regėti. Labai jam viskas patiko, kad namai labai gražei įtaisyti, didelis sodas, daug visokių medžių vaisingu, kvėtku, krumu baisybė...

Sugrįžo vėl namon, pavadino jį ant pietu, jau jis dar ne labai kad ir norėjo pietūti, bet kaip laikas atėjo, sēdo ir valgē ir gērē, kiek tik duszia norėjo. Ką, maita, kriaucziui patinka

toks laimingas gyvenimas; po pietu turėdamas spėjamo czėso, pramigo dar iki geru paludieniu; atsikėlė, sžtai jau czia ir svečiai artimieji atvažiavo, tai czia jie suėjo sznekucziūti apie szį, tai apie tą, kaip rugei dera, kvieczei, avižos, ropukai; besznekucziūjantiems, czia ir daugiau svecziu atvažiavo, jau ir suteimo . . . žiburei visur uždegti. — Nu, kriaucziuk, tarė Jurė, tai dabar mažu ką paskripkūsi mums czia? — Opszum, ko dėl ne, tarė kriauczius, isz augszto kalbėdams, ve jau kad jis ne bile koks. Tai czia dabar jie susirinko į labai didelę seklyczia, jis ėmė skripkūti, o tie szokti. Ale žiuri, kad vis vienos merginos: tai Jurė, tai Marė, tai Nėva, tai vėl Dvynė, tai Vysla, ir ten dar daugumas tokiu, kuriu jau jisai nepažįsta . . . . dūda, szoka per visą naktį, o jam jau net pirsztus skauda nū grajyjimo, szoko, iki jau auszti pradėjo, po tam svecei namon iszvažiavo ir jis nusiskripkavęs, jau beveik nē vakarienės nevalgęs, nusiskubino gulti. Ant rytojaus pakilo, žiur, nē tos Jurės nēra, nē tos Marės, jau jam kaipo nesmagu, vaiksztinėja nū vieno kampo į kitą, nosį nuleidęs, ale viename kampe priėjus jam, tik skimbūt! kas czia? žiur — raktas. Paėmė jį, o jam buvo pasakyta, kad į aną užrakitą seklyczaitę, kur priėjo, neėitu. Ale kur tu žmogus iszkeši, o jei jau uždrausta, tai jų norisi. Paėmė raktą ir atidarė duris. Ugi sžtai vaikas su virve ant kaklo po balkiu užriszta. Ui ko tu czia? tarė kriauczius, kas tu per vienas? — Tas atsiliepė plonu balsu — Niamunas. — O kas czia tavę uždarė? — O-gi Jurė ir Marė. — Ui už ką? — Tai, girdi, kad įsiiveržiau naktį į ju karalystę. — Aa! tai mudu du tokiu bicziuliu czia įkliuvova . . . . Na, palauk, kad taip, tai taip, asz tavę isz po balkio atrisziu, ale žiurėk, kaip jiedvi ant manęs pyks, ar szoks dar muszti, tai tu žiurėk, kad manę gelbėtum, asz vienas judvieju neapveiksiu. — Ui kai! tarė Niamunėlis, kad asz ir menkas vyrukas, tai tik ir mudu jau du, o dar-gi vyrai. — Taigi, na tik žiurėk, nepamilyk . . . . — Na, na . . . .

Po gerai valandai grįžta namon isz savo kasdieniniu kelioniu Jurė ir Marė, eina pas kriauczių — atlankyti, kaip jam po vakarykszei eina szendie pagiriomis. Sžtai randa du, jau ir Niamuną. — O-gi tu, szelmi, ką tu padarei? . . . mes sakėme tav, kad nelandytum, kur nereikia, kam tu jį paleidai? . . . Tū, girdi, abi artyn priėjo, jau tik taikosi jį griebti už plauku, bet Niamunas, kaip geras priete rus tū prie jo, atsistojo greta, iesireižė, kriauczius ir pasimiklino; dabar tiedvi mato, kad czia

jau jūdu ir keta kirstiesi su jomis, o kriauczius jau ir pradėjo joms iszmētīnėti. O jus bedievės, uždarėte vaikiną ir stipdinate, kaip jums negaila žmogų dar-gi pririszti kaip szunį už kaklo!... Jau dabar nėko nebus, nėko mumdvieim nepadarysita, mudu du judvieju nebijova. Jurė ir Marė mato, kad tūdu vyrukai nesztukavoja, o ant tikruju gatavi kibti į plaukus joms; budamos kaltomis, nutilo, o po valandėlei jau pradėjo meilingiaus sznekėti: tai ką, matai, jis musu neklausė, tai mudvi jį į kalinį uždarėva. — Gerai, į kalinį uždarėta, atsiliėpė kriauczius, bet kam žmogų stipdīti, juk jis, jau dvi dienos, kaip nevalgė! — Tai mat mudvi užmirszova... — Aa, užmirszota, kad judvi soczios... Tai dabar dar czia kiek pasirokavo tarp savės, paskui mažyn, tolyn geryn, jau ir gražiaus ir meiliaus pradėjo sznekucziūti ant galo, ar nepraszyz ir Niamunėlį ant pietu drauge! Niamunėlis ir taip jau alkanas, apsismagino, kaip pasakė apie pietus, užmirszo ir kanczią savo; czia jie tū nuėjo pietūti, valgė ir gērė, kiek kuris norėjo, ant galo pagalios susigerino ir taip sav linksmi sznekucziavo iki pavakarės beveik. Tai Niamunėliui, girdi, ir seklyczią gražią atidavė czia jau prie kriaucziaus. Ant rytojaus vėl jie linksmi sav pergyveno: o ką, darbo dirbti nereikia, nės turtu ir lobiu Jurės ir Marės didelė daugybė, tik gerk ir valgyk, kiek nori ir ką nori; po tam, girdi, ta Jurė ir Marė taip sako: tai ką, vaikinai, žanykitosi su mumdvieim; mes dabar lygei ėsime dvi poros, tai ryto mes užpraszyzime dar vieszni daugiaus, kriauczius paskripkūs, mes vėl sav pasiulivosime . . . . Ant rytojaus sukvietė jiedvi vėl savo pažįstamas, szoko, uliaŃojo visą naktį; kada dabar jau reikia rinktiesi sav mergą, o ve priesz tai kriauczius jau daugumą tu merginu pažino per aną vakarą, ėmė ir įmokino Niamunėlį; sako, girdi, yra viena jūdbruvaitė, graži mergaitė, tai tu ję neva ir iszsirink sav už paczią, nės tai yra davadniausia ir gražiausia mergina už visas, kurias asz macziau tada pas mus. Niamunas ėmė ir iszsirinko sav vieną jūdbruvaitę merginą ir apsižanyjo su ja; toji buvusi Vysla, tai girdi dabar jiedvi abidvi greta viena prie kitos ir gyvena, o kriauczius, matydamas, kad Niamunas saviszkiu nē vienos neiszsirinko, ir jis nenorėjo vieną priesz kitą isz ju nukrividyti, ir taip liko nevedęs gyventi pas jiedvi, nės jos jau nē neiszleidžia jo namon, o kas paskui jiemdviem skripkūtu? Tankei būva pas jūs susirinkimai, jaunienai, szoka, užia ir isz to didelio szokio ir trenksmo net visos Jurės-Marės sujuda ir ima vandū

daužytiesi į visas puses ir visokius akrūtus skandįti, o ju lobį Jurė ir Marė, nugrimzdus aniems, tik tranūja namon į savo dvarą, per tai visko pilna; kriaucziui ir įpamėgo tas dvaras su jo gyventojais ir jau isz ten neketinas grižti namon, o įpacz dėl to, kad jau pas mus szę gadynę ir priviso visokiu kriaucziu, kurie ir puikei siųva, ir skripkūja ir taip jau-gi gerai persza ar tai merginas, ar tai vaikus, rokūdami savo szirdyje, kad tai ir yra kriaucziaus apmėravimas, kad ir ne su maštu ir mēra, bet su akimis ir liežuviu, prie tam tankei neužmirszdami ir apie save. Sako, kad tik kas aną pirmutinį kriauczių galētu nū tos Jurės ir Marės iszimti, ar pavogti, tai nebutu kam skripkūti, nebutu nė jokiu szoksmiu ir užimu, o per tai žinoma nebutu nė vetros, nė vilniu, kurios neskandįtu nėkad amžinai akrūtu, kuriūse žmonės aprenka sav už tūtarpi gyvenimą, pakol nenuplauks nū vieno kraszto vandenio iki kito. Papasakojęs tą pasakėlę, senelis paklausė vieno klausanczio ir tos pasakėlės: o ką svote, ar patinka tav ta pasakėlė? — Tai labai! . . . Ir asz galiūsi, kad ne kriauczius. Tai mat, ką tie kriauczei daro! . . . Tai ką? — Žinoma, siųva ir galą užsiųva, kad nebutu skylės.

Paszeszupyje, 21. gėgužinio 1885 m.

Szunkarys.

Prasnusim, prasnusim.

U, varguži, jau prasnusim,
Eisim augsztyn, o nežusim.
Turim daugel vėko visi,
To turėdams stiprus esi.
Eisim, kitu neregėsim,
Patys viską sav padėsim . . .
Ui, nelaukkim mes nū kito,
Jie ne musu, jie nukrito.
Sopi szirdį — aszarota,
Drąsaus nėra jau mums proto.
Kaip tie brolei iszkeliavo,
Kitą žemę dėl sav, gavo,
Kaip užmirszo savo stogo,
Katraš glaudž per dieną blogą.
Bet-gi kūczės ir laiminga . . .
Kur-gi brolei tie mums dingo?
A, už mariu jie iszkrydo,

Svetimiems jie ten pragydo . . .
Svetimiems jie viską daro,
Bėg nū musu kaip nū maro!
Bet, o brolei, bukim tiesus,
Karžygiszki, puikus, szviesus,
Kantrus bukim ir budėkim,
Patys gerą norą dėkim!
Juk tėvynė, juk Lietuva
Tokiamė verksmė nebuvo!
Senei viskas iszblaszkytas,
Griaudulingas buvis szitas . . .
Ar jau vienas nor pardūti
Savo grinczią, viską dūti
Graszio dėl — nereik gūdoti —
Turim laiko dar ir proto
Stumti dieną aszarotą.
Patys viską padarykim,
Kitiems vargu nesakykim.
Imkim patys mokslą szviesų,
Tas praves mums kelią tiesų;
Taip tėvynę iszganysim.
Piktus žmones iszbaidysim.
Mums tėvynę nor atimti,
Nori grinczią mums užimti.
Bet tas mokslas tur but geras,
Kad but dangus, ne pragaras,
Kad jis szirdį musu keltu,
Savmylystėj nebut szalta.
Kolei laikas, dar darbūkim,
Nėkados ir nenustokim.
Dabar kova, ne tilumas,
Musu szirdis nėra mumus.
Kada moksle iszkariausim,
Atsilsėjimą tad gausim.
Dabar bet-gi laikas didis
Tęsti darbą — nėks neszydys —
Juk kariaujam dėl tėvynės,
Dėl geresnės mus' gadynės!

Eglė.

Gromatos isz Amērikos.

II.

(Pabaiga.)

Tarp kitu kalnu Karpatūse yra vienas, ė kuri ėlipēs pamatytum „musu“ (!) numylētą baltą erelį, kaip ėisai miega ant vieno augszto medžio, o nū paties virszaus to kalno matytum visą Lenku žemę. tą žemę, kurioje ėimei (!!) ir augai, tą, sakau, musu (!) tēviszkę, už kurią nesunku butu ir nevalioje kęsti, ėuk ir mirti butu saldu. Nū czia matai Poznanių, Gnēzną, Varzuvą, Padalią, Lietuvą, Torunį ir Szląską. „Nū to kalno, sakau, visas dalis musu (!) mielos tēvynēs gali matyti kaip ant plasztakos, pažiurėjus rodosi, kad ta žemē kalba ė tavę, kad vėl ateis laikas, kada visos iszskirstytos jos dalys susivienūs ir sugys ė vieną kaip kunas szv. Stanislovo“. Tūse kalnūse ėyveno ėirininkas (pustelminkas) Liubomyras, žmoniu ėana mylimas. N. 4.: ėis su Kasciuszka kariavo už tēvynę ir 1830 m. daug kraujo praliejo, pats daug sykiu pažeistas; isz Sibērijos, kur ė ė nūgabendino Maskolei, ėis paspruko ir apsigyveno Karpatūse. Matydamas miršęs, ėis meldėsi už tēvynę ir Dievo praszē, kad dar pamatytu valną savo tēvynę. Malda ė ė pastiprino ir ėis užmigo. Emē sapnūti. Tarytum ėis buvo prikaustytas prie patalynēs trimis retēzeis; kad „baltam“ anioliui klabinant ėis stengėsi atsikelti, retēzei subarszkėjo, bet vienas tepertruko. Szit pasirodo aukuras, kapinēs, daugybē kaulu ir kraujo. Numirusiuju broliu szmėklos artinasi prie jo, ėis pasipurtē isz viso vieko, truko retēzei ir ėis atsikėlē. Tūjau viskas praszvito, kaulai ir szmėklos pragaiszo — ir saldu buvo ant szirdies ėirdōti ėiedesį paukszccziu ir matant saulę spindint. Dabar aniolas vedē ė ė aprodytu valną tēvynę: ējo per tamsą ir kabinōsi ė kalną. Kilo vėtra, žemē drebėjo. Ant virszaus kalno rado medį be lapu, ir czia tupėjo baltas erelis ir miegojo, supancziotas trimis retēzeis, ir negalėjo iszskiesti savo sparnu. Netolimais stovėjo szarvūtas milžinas, bet silpnas, nēs nemylėjo jaunesnėji broli artoją. Szisai ir artojas, petingas ir sveikas — ir ėis atkels Lenkią, kurią dar dusyk ėūdi erelei pergalēs. Tretėji ėi syki vienas ėūdas erelis susidēs su baltūju. Ir szitai per sapną ėirininkas iszvydēs laisvų savo krasztą, kur žmonēs isz džiaugsmo Dievą ėarbino, ir pradžiugo. Bet dar, ėirdi, ilgai kentēti turēs tēvynē, iki ta laisvė ėa apszvies. — Po to senis numirē.

Yra ir dar daugiau tokiu pranaszavimu n. n. 4, 5, 6. Bet jau gana tu dvieju paveikslu, kad paalsinti skaitytoją ir atgrasinti jį nū malonėjimo kūmet norint imti į rankas kokius norint pranaszavimas. Tokie tai pranaszavimai yra kalti, kad musu „szventą“ krasztą kasmet perbėga sznekos apie užgimimą Antikrisczio ir apie veikų įvykiną galo szvieto; raszytojai tokiu rasztu yra kalti, kad musu žmonės lindo patūlaik tamsybėje paskendę. Knįga turētu žmogui akis atvėpti, parodyti kelią gyvenime. O dabar kas darosi? Žmogus paėmęs į ranką spaudintą rasztą, skaito apie „pranaszystes“, apie planėtas (kuriu ir „Gazėtoje“ netruksta: pl. n. n. 4, 6, 8, 9, 11; tiktai czia rėdikas jau truputį atsargesnis, nės nū savęs priduria: „Nėra tai ēvangėlija, kad į tai tikėtum, bet kitą sykį gali atsitikti, kad gimęs į tą laiką, su savimi gali atneszti parodomą budą, ant galo dėl praleidimo linksniaus laiko arba isz nūbodumo galite paszneketi apie planėtas [n. 4.]) ir kitus tokius tauzyjimus ir nėkbyliavimus. Rasztininkai, rasztininkai — kur jusu akys, protas ir sąžinė!!

Pasiskaitę sapną apie „baltąjį erelį“ galime žengdami toliaus lengvei nustebėti pėdsaką lenkiszkojo tėvyniszkumo; jau ir tai, ką patūlaik apsakiau, kvėpūja gana lenkiszkaje dvase — bet pati geruma dar už akiu. Norint trumpą, bet stiprų suteiksiu skaitytojui įžvilgį į viltis lenkiszkuju iszeiviu. Įstabu, kad tos ju viltys visur yra vienopos, ar eitum į Szvycariją, Pranciją ir Amėriką, visur jie sapnūja apie atgaivinimą „tėvynės nū marės iki marės“. Visi Lenkai musza į vieną varpą.

„Gazėta lietuviszka“ yra pilna tokiu vilgiu. Dūdu keliatą paveikslu. N. 5.: „Maskolius silpnas priesz kitas valdystes, jis tiktai drutas priesz savo padonus, neturinczius ginklo; bet jau žada stoti (1879 m.) į karę Prusas ir Austras — o jau tūmet Lenkai ir Lietuvei sukils.“ N. 6.: „Bet jau žmonės neberimsta, kerszyja vyresnybei ir reikalauja liūsybės, sakydami „dabar mums akys atsidarė ir dabar matėme szviesą, kuri kaipo rukas buvo uždumusi musu akis“. N. 11.: „Maskolija stovi kaip ana varinė szmėkla ant moliniu koju, o pareis laikas, kad tos kojos sutrupės ir szmėkla subyrės į mažus trupinius.“ Dėl ko? Karė su Turkais sumažino galingumą Maskolijos, o žmonės skaitydamai „Kolokolą“, o paskiaus „Vperijod“ ėmė szviestiesi ir jieszkoti liūsybės. Mokintieji iszkeliavę į svetimas žemes taiso maisztą. Aleksandras II. susirgo isz baimės ir bijo pasirodyti szvietui, „bijosi tu, kuriūs karia, szaudo ir varo prie sunkiu

darbu“. N. 14.: „Jis sēdi kaip nevalninkas kalējime arba dar arsziaus, nevalninkas kitas nors drāsia akimi gali pažiūrēti į szvietą ir į žmones, o jisai? žmogžudys, vagis ir lupikas“ . . . . N. 15.: „Prižadējo valnystę kalbos ir tikējimo, o viską atēmē; norint Lietuviams buvo leides mokintiesi lietuviszkai, bet palengva visai uždraudē. Unijotus baisei persekiojo. Žydams-gi leidē įsitaisyti sziules, pavelyjo gyventi kaimūse . . . mokinti vaikus savo kalboje. Už tai ne dyvai, kad nihilismas plinta, rasztai keldinantieji žmones vaikszcioja placzei, ir cēsorius nebeturi isztikimu žmoniū . . .“ N. 12.: „Turi pareiti laikas, kada visa Maskolija papluks kraujais ne tik karėmis svetimomis, bet ir naminėmis, mes Lietuvei turēkimēsi už ranku, ir parodykime liepsną prie nuvargintos tėvynės . . .“

Norint toje isztraukoje yra dvejatą kartu paminēti Lietuvai, tai vis-gi skaitant žines „isz po Maskoliaus“ visūtinai randame lenkiszką tėvyniszķumą, prie kurio lietuviszķas tėra priekabu, lengvei atsegamu. Iszraszytieji žodžei parodo mažumą polytiszķos ugnies rēdike, bet szimtą sykiu butu geriaus, kad jo kiti rasztai butu ugningesni ne kad tie, kurie garbina nihilismą ir Lietuvį nei įmokina nei įmulkina.

Akyvas bus isz tikro daigtas matyti, kaip Lietuvininkai mąsto apie darbus rēdiko ir kaip jie parodo savo tėvyniszķumą.

Jau n. 1. randame pradžiugimą isz to, kad atsirado lietuviszķas laikrasztis.

„Ura, ura! visi szaukiam,
Tegul girdi visas szvietas,
Kad mes susilaukēm
Skaityti lietuviszķas gazētas“

Amērikoje klykia dainius.

Arba n. 2.:

Linksmas dienas apturējom,
Kad „Gazētą“ paregējom,
Kuri kaipo saulē teka,
Tikrais žodžeis į mus szneka.

Musu senei daug kentējo,
Nēs nū amžiu negirdējo,
Kas tai gazētą skaityti,
Apie viską iszmanyti.
O mes galim linksmai szokti
Ir ant nėko neatboti,
Nēs turim savo gudrybę:
Tai yra gazētos szviesybę.

Kad vieni taip džiaugėsi pamatę lietuviską laikraštį, kiti į jį skersi žiūrėjo. Jau n. 4 rėdikas szneka apie trikinimą jo darbu. Labiausei „du sziksnošparniu“ jau nori suardyti pasisekimą, ir suvėlinę iszleidimą ketvirto numerio. N. 6.: jis szneka apie liežuviavimus pavydunu, kurie norėtu suėsti „Gaz. lietuviską“, tai taip daro „maskoliszki szpėgai“. N. 13.: Lietuvinkai! mažai turiu skaitytoju, savo pinigų pridedu ant laikraszcio. „Nesitikėjau, kad Lietuvinkai taip yra atszalę ant skaitymo, nepameta savo senoviszko aklumo, kokiame ju proseni ir senei gyvenę.“ „Per mokslą pasikėlė visos tautos ir numetė jungą nū savo sprandu.“ Musu-gi Lietuvei ne tik neskaito laikrasztį, bet jį iszjūkia ir apdraudžia kitus, kad jį neskaitytu . . . , matai, kad yra papratę nū senei buti po botagu ir kad kas jodytu ant sprando.“ Norėjau priesz szvietą parodyti, jog yra lietuviszka tauta, bet Lietuvei atszalę miegta. Kiti traukiasi į draugystes, eina turtینگyn ir akylėn, musu Lietuvei bėga vienas nū kito, eina į karcziamą ar kortas musza, o knįgą skaityti jiems nėra laiko. O laikrasztis Lietuvai didelią naudą atgabentu, norint jis pradžioje yra silpnas „nelyginant kaip kudikis“. Jeigu nepadidės skaitlius skaitytoju, turėsiu liautiesi iszdavinėjęs . . . — Ka-gi ant tokiu kalbu rėdiko sako Lietuvei?

M. J. A. isz Szenadorio Pa. klausia n. 9., dėl ko Lietuvei taip yra atlėžę ir neskaito laikrasztį, „pasirodžiusį kalboje musu seniu ir proseniu“; ar tai jie pervirto į Lenkus, Anglus ir t. t. Ne! „ar tai butu tikėtinas daigtas, kad jauციui numusztum ragus, o paskui jį kiaule vadintum“?! O vienok tokiu „jautuku“ yra, kurie sako: „Kam man tie laikraszczei“ . . . kad skaitytum laikrasztį, tu paikas gudrinicziau, „tūjau stotum kitokiu, isznyktu tie tavo klydhus sapnai isz galvos ir ta gazėta iszgydytu tavę suzeistą ir tavo pusiau įpuvusią iszmintį“ . . . Visi siųskite pinigų, kas norite ir galite skaityti, už tai Lietuvei „apturėsime szlovę nū visu tautu, kad mes, iszvaryti Maskoliaus, uždėjome savo rasztą lietuviszką tame valname Amėrikos kampe . . .

H. Budiszauskas n. 13. sako: Žiurėkite į Žydus, Vokieczius ir kitus, kaip jie laikosi vienybėje, ir matome, kad jie eina augsztyn, bet ne žemyn, o mes tiktai kaipo sargai velniszku darbu vienas kitą apsznekame, iszminatingesnieis statomėsi vienas už kitą; nors daug iszmanome . . . laikykimėsi kupetoje, laikrasztis mus apszvies, o savo laiku sugrįžę į Lietuvą turėsime ką daug pasakyti, apszviesti ir pamokinti musu tamsybėje brolius.“

Isz Pitstoko raszo n. 14 M. Kosziuba: butu buvę galima Lietuvoje įsisteigti laikrasztį, bet galima nebuvo nėko padaryti per Lenkus, brolius musu, už tai kad isz Lenku buvo visi valdonai ir laikė Lietuvą už tamsius ir mulkius; pateko Prusui Lietuva ir paskiaus Maskoliui, kuris ir dabar ją laiko ir vargina, musu tėvus, brolius . . . ir nedūda jokio akims szviesumo“. Ozia (Amėrikoje) įgiję laikrasztį, nedūkime jam prapulti. Reikalinga yra mums lietuviszka spaustuvė, ji atmusz mums įvairias knygas, isz kuriu pasimokins musu vaikai . . .

Bet ir isz Auropos pasigarsino Lietuvininkai. T. a.: Jonas Szprunga isz Londono n. 7. raszo tarp kitu daigtu: „Kada pamatėme jusu „Gazėtą“, rodosi, kad visas szvietas atsimainė . . . Netikėtas dėl musu yra tas rasztas, kuris, dūk Dieve, kad užsilaikytu ir vaikszcziotu tarp musu broliu Lietuvininku po visą szvietą, neszdamas mums žines. Silpna yra toji gazėtukė, bet nedvyvai, suprantu pats, kad kožna yra sunki pradžia . . . Stengkimėsi tiktai iszlaikyti ją, kad galėtumėme priesz visą szvietą pasigirti su savo liet. gazėta . . . Kokia tai szlovė butu Lietuvininkams . . . jau nėkas nedrįstu pasakyti, kad gyvename tamsybėje.

Į n. 11. raszo isz Paryžiaus „Cziuderiszkiu Mikalojus“ (M. Akielaitis): Yra Prustise keliatas lietuviszkn laikraszcziu, bet tie nori prusiszkius Lietuvius paversti į Vokieczius; nemėgia jų skaityti tikri Lietuvei. Raszytojas baria „Gazėtą lietuviszka“ už neszvelnią kalbą, įmentimą daug svetimu žodžiu ir stoką „teismos lietuviszkos rasztrėdos“. Kuną, taip szneka jis toliaus, svetimtauczei gali užnuszti, bet ne musu dvase; mes tapę svetur liūsais mokėkime tą liūsybę naudoti „augindami ir didindami tą gražų rasztelį, paskirtą apižvalgai Lietuviu kalbos, paprocziu ir budo. Bene „įveiksime isztrėmėlei ant Amėrikos žemės įstatyti liet. draugystę, kuri taps sargyne lietuviszku daigtu. Ta draugystė, ta kūpa lietuviszka, keliaudama keliu gazėtos, pastatys lietuviszkas grinczias su lietuviszkomis kercziomis ir iszkels liet. įkurtuves pagal senovės budą, ir liet. sodnai su obūleis, gruszėmis, liepomis ir bcržeis apgriesz liet. grinczias į liet. kaimus sustatytas. Isz liet. kaimu iszaugs liet. valszczius ir pavieczei.“ Įgysime mēstą, pasistatysime liet. bažnyczią ir „mokinyczią“, kur vaikai „pereis liet. bylyną, supras liet. dainyną ir nerte nuners ing žiniu žinyczią“. — Lietuvei tur tiktai su Lietuveis tūktiesi, nės „kokia motyna, tokie vaikai“, tiktai gryni

Lietuvei galēs laikte užlaikyti ir sarga sergėti“ Lietuvėlę — tėviszkėlę. Laikytiesi drauge turi Lietuvei, Lenkai, Latvei ir Rutėnai (Baltarusei), nės tos gentės „sutaikė tarp savės draugybę ir per ilgus amžius viename audvietyje gyvenimą vedė“.

Ir isz tiesos anūmet Lietuvei Amėrikos buvo panudę stątyti liet. bažnycią, tiktai ne isz tėvyniszkumo. Viskas pasireiszkins isz dviejų rasztu, patilpusiu „Gazėtoje“ ir gana akyvu pagal savo polytiką.

N. 5.: Lietuvei Szenandorio Pa. (sakosi ėsą į 600) reikalauja lietuviszko kunįgo, kurs pamokslą ir spavėdę atlikti galėtu lietuviszkai; tame dalyke taria busę gerai reikalauti nū arcivyskupo; jeigu szis ju neiszklausytu, reikėtu garsintiesi pas kardinolą Naujame Jorke, o ant galo reikiant pasieksę ir Rymą. „nės negalimas dalgtas, kad taip žmonės gyventu“. „Auginote vaikus, o kas isz ju bus, kas iszaugs, jeigu nebus iszmokinti tikėjimo? O kas jūs mokins? tėvas yra tiktai sveczių namėje, o motyna neturi tiek laiko arba pati nemoka. Vietą tėvo ir motynos turi pavadūti kunįgas ir atvesti į kelią, kuriūmi turi visą amžių vaikszczioti. O kur dabar turite kunįgą? Turite už tiesą, bet jus jo nesuprantate, o jįsai jusu“.

Naujo Jorko ir Bruklino Lietuvei n. 8 pagiria Szenandoriszkius už tai, kad padavė jau praszymą į kardinolą norėdami gauti Lietuvį kunįgą ir bijodami „į pagonius pavirsti“; jeigu-gi kardinolas jūs panėkįsęs, tai szie padėse nusiųsti savo žmogų į Rymą ant pasigūdimo paczlam popėžiui. Bariasi-gi ant Szenandoriszkiu, kurie klauso Lenku kunįgo draugystės szv. Jono, nepriimancio jūs į bažnycią. „Nesuprantame, ko dėl tai taip yra, mums rodosi, kad szv. Jurgis lygei toks szventas kaip ir kiti, ak ne pagonis, kad butu į bažnycią nepriimtas.“ O vienok jus jau įmokate pinigų ant apmokėjimo skolu jo bažnyczios. „Kiba jus, brolei mieli, isz proto iszėjote, smagenu neturite, dūdate sav skurą nū mėsu nutraukti, ak jau tas kunįgas su savo spėgais jums marszkičius nuvilko, dabar dar nori ir skurą nulupti... Geras ir gražus tai yra davadas meilės Lenku kunįgo į Lietuvius, ar jus tai nematote... Jus, brolei, nesidūkite, nušikrėskite nū tų dulkium, o eikite toliaus jieszkoti teisybės, o ten, kur jus atskiria, turite atsiskirti.“*)

*) Rėdikas nū savės teisinasi: jį kiti paskaitysę už maskoliszką szpėgą, kadangi jis talpinąs rasztą, kurs parodo geismą

Nežinau, ar Szenandoriszkei atsiskyrė nū Lenku, ar jie vėl susitaikino su jais; aisku tiktai, jog Amėrikoje lygei kaip ir Auropoje Lietuvei ima justi savo įpatingą padėjimą ir tautiskumą.

Į tarpą tėvyniszku rasztu turiu patalpinti „kelis žodžius apie tavorczystes“ A. Zeytz'o n. 10. Szis rasztas yra geriausiu isz visu Zeytz'o rasztu. Lenkūse, sako jis, visiems yra žinomos iszlaikos draugystės (kassy oszczędości), į kurias darbininkai uždirbę pasideda skatiką, o reikalui atėjus atsiima. Varszavoje draugystė szv. Roko turi savo szpitolę, į kurią priima tūs, kurie pirm apsirgimo mokėdavo mažą mokesnį, gerai ten prižiuri ligonį, iki jis iszgyja. Apsirgusius keleivius į Częstakavą ap-lankytu „stebuklingą vietą“ gelbėjo tam tikra draugystė. Spau-dikai ir raszytojai knįgu, beveik visi stovėi tur savo draugystes. Kitos-gi draugystės renka skatiką dėl plėtimo apszvaistos tarp žmoniu. Amėrikoje Vokieczei, Anglai ir Žydai įsiraszo į daug draugysziu ant sykio, ir kad jūs apima liga, tai jie gauna kožną savaitę 20, 30 ir 50 doliaru. O kad kam mirus naszlė gauna į 1000 dol., ar-gi tai nesmagi yra pagalba ar ką?! Kožnoje pa-rakvijoje yra įtaisytos lenkiszkos ar lietuviszkos draugystės; visi darbininkai turėtu į jas įsiraszyti, labiausei tie, kurie neturi pacziu, taigi ir ligoje paliktu be prižiurėjimo. Draugystė dūs ir sargintojį ar prižiurėtojį kilus nelaimėi. Norint ant mėnesio brangei turėtumete į draugystę mokėti, bet nelainėje dvigubai ar daugiaus turite prakiszti. Svetimi matydami, jog ir mes Lie-tuvei turime tokias draugystes, nemaštaus, jog stovime žemiaus ju. Riszkimėsi į kruvą, ir dūkime tūmi parodą, jog mes, isz-varyti isz tėvynės, esame ir busime gyvi, parodysime kaip kokią „gvardiją“, gatavą stoti į karę kožną valandą. „Norint motyna silpna, vienok vaikai jos balsą girdi nors už mariu.“ Tokios spēkos bijo musu prieszai (ans „degutas“ ir „pa-smirdėlis“), bet „tegul žino, kad norint savo rasztūse pa-laidojo musu motyną, bet ji gyva, o jos vaikai gatavi stoti jos apgynime.“

Regimai, kad szv. Franciszkus tam brostvininkui gana įpylė rustybės ir pakersztینگumo į tulžį. Kaip kada jis su-

atskirti Lietuvius nū Lenku, bet jis nekaltas, kad czia Lenkai szelmystę daro; ją matydamas jis teisybę užtylėti negalįs, norint pats budamas Lenku „troksztu, kad vieni kitiems padātu ranką ir gyventu kaip brolei vienos motynos“.

pliauszkina botagu ir Lenkams per bikszias. Antai n. 16. jis sako: „Neleisime, kad žmonės musu butu (nū) Lenku persekiojami, gana iki sziūlaik, kas buvo lietuviszka, tai viskas panėkinta....

Taip tai matome, jog Lietuvei ir Amėrikoje visiszkaai skiriasi nū Lenku, norint Lenkai norėtu, kad Lietuvei glaustusi prie ju. Tiktai vienybė tarp pacziu Lietuviu yra menka. Ir teisybę už tai raszo M. P. Kasakauskas n. 16.: „Kur yra vienybė, kur meilė broliszka (tarp Lietuviu)?... Lietuvinkai neturi vienybės ir yra iszsklaidyti kaip žydu bitės.... Jie tiktai szaukia, krokia, o nei vienas nėko neiszmano, nės užpeczkyje užaugo;“ norint trumpą laiką pagyvenę Amėrikoje „statosi didžiauseis mokintojais szvieto“.

Susituriu raszės; jau ir taip gromata pasidarė labai ilga, o gali ir nūbodi. Pabaigą peržvalgos „Gazėtos“ ir pakamantinėjimą liet. Amėrikoje raszliavos atidedu į kitą raszinį. Tūmi tarpu sveikinu Lietuvą!

Naujas Jorkas, 25. VII. 84.

J. Szliupas.

Lietuviszka tu giminėlė.

Lietuviszka tu giminėlė,
Apreikszkie savo mums bėdas;
Mokink, už ką tavo dukrelė
Mokinas svetimas sznektas.
Ar isz naudos dabar naikina
Lietuvei savo giminę,
Ar jie ją isz bėdos gaiszina,
Ar užmirszimo ji verta?
Bene mums gėdos reiks turėti
Dėl savo prigimtos kalbos?
Sakyk, ar gal dailliaus skambėti
Balsai bile kitos sznektos?
Ar žmonės, kurie ją vartoję,
Yr tokie pasileidėlei,
Ar jieje esti koravoje
Vis savo artimus didei?
To nėko kaltint negalėsi
Nei Lietuvius, nei kalbą ju;
Daugiaus iszkelti tu turėsi

Lietuviu žemę isz visu,
Kurioje Dievas pats mokinę
Pirm tukstantiszkosios kartos,
Žvėrinį žmogų atgrasinęs
Pirmiausei, esti žmogėnos;
Kurios pamokslas yr iszkėles
Ant augszto straipsnio tiek žmoniu,
Kad rojaus vaisius esti žėles
Tarp Dauguvos ir Indiju.
Linksmybes rojaus vėl įgysim,
Jei pilniavota bus kalba,
Tai antrą sykį iszbaidysim
Isz svėto bėdą, apmaudą;
O žmonės aiszkei iszpažinę,
Kaipo macninga mus' kalba,
Mokĳsis, kurios užsigynė:
Taipo bus girta Lietuva.
Ko dėl, lietuviszkos mamelės,
Mokinat savo vaikelius
Iszvengt lietuviszkos kalbelės,
Sznekėti svetimus balsus?
Ar norite sunkiu daryti
Potamkams*) savo gyvastį,
Kad taję bandot isznaikĳti,
Kurĳą vėl reiks mokĳtiesi?
Ar geidžiāte vaikus regėti,
Kad butu pasileidėleis?
Ar nenumanot, kad „kalbėti“
Mokėdams nėko neįžeis?
Te virb lietuviszki balselei
Apie ausis mums visados,
Tai vėl pastosim kaip karvelei,
Žmogus vėl žmogų pilniavos.

D-ras Bruažis.

---

*) Vaiku vaikams.

Apie žemės paveikslą.

Paraszyta Pr. Aszakaiczio.

Kas nežino, kaip dažnai aplinkinei daigtai ir atsitikimai išsirodo mums suvis kitokeis, ne kaip yra iš tikro. Gal buti ne vienas, skaitydamas šiūs žodžius, atsimis, kaip kitą syk, dar budamas mažas, pamatęs pirmą sykį vėlai vakare ant dangaus prasikeiciziantį su debesimis mėnesėlį, norėjo ginczytiesi prisišpyręs, kaip tai mėnesėlis taip greitai slenka augszcziaus debesiu o ne debesys pro mėnesėlį, nors vyresniejie iš to szypsojosi, numanydami gerai, kad tai tik taip iszrodo. Taip pat nekartą gal atsitiko kitam, stovint tarp augsztu namu, girdėti balsą vamzdinės ar szuivio visai ne toje szalyje, isz kur tas balsas buvo pakilęs. Tokiu atsitikimu galėtum primėti kastele. Taigi visi jie rodo mums vieną labai svarbią ir įžymią tiesą (ją reikia sziczion mums gerai įsitėmyti), jog musu jausmai ne visada suteikia mums tikrą paveikslą tu daigtu ir atsitikimu, kuriūs atsieina patikti szioje pasaulėje. Dėl to tai reikia, kad parodymai musu jausmu visada butu, kiek galima, atitaisomi proto. Tiesa, ne visur lygei pasiseka protui, taip sakant, dasekti klaidumą jausmu: lengva įgauti tikrą pažintį tokio daigto, kurį mes galime kaip nors iszbandyti, taip sakant, prieiti, apžiūrėti jį isz keliu pusiu, bet patinkame mes daugelį ir tokiu daigtu, kurie nemaino savo iszvaizdžio, daigtu neprieinamu, nė joku budu nepasiekiamu — tūs dažnai labai sunku pažinti, sakau sunku o ne negalima, nės szioje gadynėje mokėti žmonės apriepia daugelį tokiu žiniu, kuriu senovėje visai nesitikėjo nėkas įgyti. Prie tokiu, buvusių nepažįstamu senovėje, bet gerai žinomu szendien, priguli ta pati žemė, ant kurios gyvename, ir tas dangus, kurį kožnoje vietoje matome augszcziau savęs. Daugelis nemokslingu žmoniu dar ir dabar szypsoi, iszgirde ginczą apie paveikslą žemės, didumą saulės ir t. t. Apie ką czia ginczytiesi, jiems rodosi, koks gal buti kitoks iszvaizdis žemės, ne kaip iszrodo. Jie mato aplink savę begalinį plotą žemės, lygų, kaip lentą, apsiaustą dangumi; ant dangaus kasdien pasirodo saulė, užtekėdama viename kraszte, nusileizdama kitame; naktį vėl užszvieczia mėnū, užžiba žvaigždės; kaip kada dangus apsimaukia, apsigumuoja debesimis, tai vėl prasiszvaisto. tai ir viskas: ką mato, tą ir kalba: jiems nė motais, kad tai gal buti kitaip ar ką; kas jiems galvoje, isz kur saulė, tas ne-

didokas skleistus ritinēlis, gauna tiek szilumos, isz kur ji užteka ir kur nusileidžia, ar vėl dėl ko per kalėdas szalta, per Petrines szilta ir t. t., ir t. t. Bet visai kitaip žiuri ant to mokslas. Mokslas nenori nėko palikti nežinomū, stengiasi viską suprastī, pareikszti, kozname atsitikime jieszko jo tikro paveikszlo, idant parodytu svėtui tikrą teisybę. Taigi ir užimancziame mus dalyke mokitas žmogus anaipol ne taip iszmano viską, kaip rodosi jo akims. Ar galimas daigtas, klausia jis pats savęs, kad žemė butu tikrai paplokszczia, kaip kokia lenta be galo ir kraszto: ko dėl-gi saulė kasdien užteka ir nusileidžia, kur ji nusileidžia ir isz kur užteka? Juk negalimas daigtas, kad ji kavotusi už kas žin koku ten kalnu, kaip seka pasakos, nės ta pati saulė nusileidusi vakare viename kraszte dangaus, rytmetryje užteka kitame kraszte; matyti, ji ir naktyje nestovi ant vietos, bet keliauja koku nors keliu po žeme; sakytum, kad ji nusileidžia į koki nors bedugnį szulinį ar baisią ūlą, tęsiancziąsi per visą požemę, bet ko dėl-gi ji kasdien vis kitame daigte teka ir leidžiasi, ant galo taip pat teka ir leidžiasi mėnū ir žvaigždės, kurios iszsisklaidžiusios yra po visą dangų — kokeis keleis jos apsuka aplink žemę? Matomas daigtas, jog nėra kaip kitaip pareikszti tą viską, kaip pripažinus, kad žemė nepaplokszczia o kaip nors apvali. Gali but ir taip, tik kaip tame persitikrinti prigulinczei, kur rasti tam tikrus darodymus? Pasirodo, kad reikia tik pacziam priderinczei pamislyti ir geru žmoniū sziek-tiek pasiklausinėti: o tie geri žmonės, tai visokie keleivei, daugiaus už mus matę ir žiną, jie mums pasakys, kaip jie toli yra keliavę, kas žin kur nuvykę už rėžio, skirianczio žemę nū dangaus, bet nė vienas nepasigirs, kad butu priėjęs ar privažiavęs kada nors tą daigtą, kur, kaip mums rodosi, turėtu kavotiesi žvaigždės; toliaus dasižinosime ir tai, kaip nekuriems, bekeliaujant vis tolyn ir tolyn tiesiu keliu (vandenimis ir sausa žeme) pasisekė sugrižti namon visai isz kito kraszto: keliaudami į vakarus sugriždavo isz rytu kraszto, augszcziau savęs visur matydami tą patį melsvą apsiautalą (dangų), aplink savę tą patį lygų apskritų plotą. Cziames tūjaus atsimisime — ką ne sykį girdėjome —, kad į Amėriką, kuri, kaip sako nekurie, turi buti po žeme, o tikriau kitoje pusėje žemės obūlo, galima nukeliauti — vistiek — pasi-nėszinus ar į rytus ar į vakarus. Ar-gi szitie atsitikimai ne gana aizsikei kalba mums apie tikrą paveikszlą žemės, ar ne gana isztikimai darodo jos apvalumą? Juk tik aplink apvalų

daigta gali apsukti ir sugrižti į tą pacią vietą, neradęs nė kraszto nė galo.

Ant galo apvalumą žemės gali nutėmyti visur ant lygaus ploto, įpacz ant plataus vandens. Kam teko keliauti jurėnis, tas galėjo įsitėmyti, kaip besijūriant akrutui vis tolyn ir tolyn nū kraszto, pradeda iš pažemės nykti medžei ir kiti augszti daigtai, augą ant kraszto piliu, tarytum nugrimzdami vis gilyn ir gilyn, iki visai pasikavos nū musu akiu. Kaip tai atsinka, kur pasideda tie visi daigtai, kuriūs keliauninkas neužilgo matė ant kraszto? Sztai kur: jie pasilieka pakalnėje, pasikavoja už apvalumo žemės obūlo, pupsanczio tarpe akruoto ir kranto. Nesunku pamatyti, kad tai tikra teisybė: gana pasilypėti augsztyn akrutspareis, žinoma, dar ką tik isznykus įtėmytam daigtui, ir vėl pamatysi, kad ir ne visą, tai nors pusę įtėmyto daigto. Suprastinas dalykas, jog atsitiks tas pats, jeigu veizdėtojas tėmys akrutą, pats stovėdamas ant kranto: pirmiausei pasikavos nū jo akiu žemutinė dalis akruoto, o toliaus isznyks ir akrutsparei. Lengva suprasti, jog tas pats bus kožnoje vietoje žemės. Taigi jeigu mes tėmysime akrutą, nestovėdami ant vietos, bet sekdami paskui, tai matysime jį lyg nusileidžiant į pakalnę; kas sykis, kada mes pradėsime liktiesi nū akruoto, jis pradės iš pažemės dilti; kada vėl pradėsime jį pavyti, pradės augti, tarytum isznerdamas iš vandens. Suprastinas daigtas, kad mes czia slenkame apvalumu žemės obūlo: akruatas atsi-
tolįdamas nū musu kavoja už pupsanczio žemės pavirszio. —

Taigi mat, kaip neteisingai, klaidingai iszrodo mums pavirszis musu žemės: iszrodo jį mums poplokszczia, tarytum kokia be galo plati lenta, o isz tikro jį apvali, kaip obūlas, tik baisei didelė, už ką ir sunku nutėmyti tikrą jos paveikslą! Pridursiu dar kelis žodžius. Ant žemės obūlo patinkame mes augsztus kalnus (nekuriūs arti 8 viorstu augszczio) ir galias daubas — szitie nelygumai, rodosi turėtu gadėti apvalumą žemės. Reikia žinoti, jog augszcziausi kalnai ant žemės pavirszio tiek tik pažymi, ką žvyrelis, prilipęs prie didelio obūlo. Didumas žemės taip sakant užstelbia kad ir didžiausius kalnus. Jeigu galėtumėme kokiū nors budu pakilti nū žemės pavirszio gana augsztai, taip kad galėtumėme apžvelgti ją visą, visi nelygumai jos pavirszio isznyktu mums isz akiu ir mes pamatytumėme tik gražei apvalų, neiszpasakytai didelį obūlą, ant kurio mes gyvename ir krutame!

15. spalio m. 1885 m.

Gromata pas J. B.

Buvo tai dienos, dienos linksmybiu,
Brangiu brangiausias — išdai gėrybiu.
Jau metai treti . . . atmintyj liko.
O kame szendien, kur-gi nuvyko?!
Aszaros ryda, skausmai ver szirdi,
Kad linksmu dienu savyj nebgirdi;
Rodos, neb'žmonės, kame gyveni,
Rodos, pasenai, visi pasenę.
Szokinėj dainos . . . skaitymai . . . džiaugsmai . . .
Primenant, tankei atsirand skausmai;
Jau neb' Žemaicziau žemėje sėdžiu
Ir nebe linksmą giesmelę giedu.
Tebrodos laukai, miszkai ir krumai,
Matos jaunimas ir grincziu dumai . . .
Norėtum žmogus viską pagauti,
Praeitus džiaugsmus savyj atgauti.
Ak, anu dienu jau nebsulauksim
Ir pirmu džiaugsmu nebeįgausim:
Jaunystė mažyn, senatvė griaunas,
Gal ne už ilgo szaipys mus jaunas.
Nors kunas senyn, bet dvasė gyva,
Regint Lietuvos vyrą valyvą;
Tada ir kunas jau atsigavo,
Kada pamato dalyką savo,
Dėl kurio gyven, aszaras lieja,
Ir lainą tautos kas dieną spėja;
Laukiu labnorei, saulė kad szviestu,
Spinduleis savo mumis aptiestu,
Idant ben kartą mes savę rastum,
Brangią Lietuvą jau-gi suprastum,
Katra mus gimdė, krutim penėjo,
Už mumis vargo daug nukentėjo.

Karvelio m. 1884 m.

Pailius.

Nurvėgijos apszvaista.

Nurvėgija — tai mažutė ir bėdna karalystė; gyventoju vargei turi iki 2 milijonu, bet jos apszvaista tokia, kokia gal pasigirti retai kokia ponystė.

Nurvėgijoje, pagal žodžius Broszo*), tautinę apszvaistą neatmestinai ir dykai aptur kiekvienas vaikas, pradėdant nū 8 iki 15 metu. Žemesniosios, pirmutiniszkos tautinės iszkalos yra iszsiszakojusios po visą krasztą. Jos yra įstатыtos pagal pamatus, vyresnybės užtvirtintus, ir ju prižiūrėjimas prigul tai paczei vyresnybei. Nerokūjant iszkalu kur, dykai moko, yra taip pat daug iszkalu, įkurtu per paczią vyresnybę, arba per nekurias draugystes, arba vėl per nekurias esybes, — iszkalu, kuriose už mokslą reikia mokėti. Norint nekurei esybei iszkalą užvesti nereikia ant to praszyti vyresnybės daleidimo, arba iszdūti ant to mėginimą, bet tiktai reikia, idant mokslas tokioje iszkaloje eitu pagal įrėdį (programatą), kurio prisitur tautiszkos, per vyresnybę įkurtos, iszkalos. Jeigu vyresnybė atrastu, jog mokslas tokioje iszkaloje eina nepriderincziu budu, tai tada gal užginti tėvams leisti ten savo vaikus ant mokslo. Nurvėgijoje yra nū-tarta per vyresnybę, jog kožnas tėvas neatmestinai tur iszmokīti savo vaikus skaityti ir raszyti; tėvai, nesirupinantieji apie savo vaiku apszvaistą ar tai tautiszkose, kur dykai moko, ar kitose iszkalose, esti koravojami.

Dirbtuvėms ir fabrikoms, kur ir vaikai eina ant darbo, yra asztriausei užginta periszkadyti vaikams apturėti reikalingą apszvaistą.

Pirmutiniszkos tautiszkos iszkalos prigul valsziams, yra ju užlaikomos ir rėdomos per komisijas, kuriose pirmsėdžeis esti parakviju kunįgai. Tos iszkalos aptur paszelpimą ar nū prėfekturos, ar nū tycziomis ant to paskirtos iszkaliszkos skrynės, arba nū paczios karalystės.

Mėris pirmutiniu tautiszku iszkalu yra papildyti naminį vaiku auginimą, įkvėpti vaikams tikrai krikščioniszką szviesą ir dūti jiems tokias žines, kurios butu kožnam tinkanczios tolesniame moksle pagal kožno iszsigalėjimą ir tolesnį kožno mėrį.

Daigtai, kuriu vaikai mokosi, yra szie: szkaitymas, tikyba, biblija, trumpa fizikinė geografija, prigimties mokslas, istorija, aritunėtika, giedojimas ir, jegut galima, tai ir gimnastika su karineis iszsilavyjimais. Direktorius iszkalos gal praplatinti pamintą įrėdį, pridėdamas kalbamokslį arba gramatiką, geografiją, istoriją, paiszymą, žemės mėravimą, o dėl mergaicziu — ranku darbą.

*) Dr. O. Broch. Le Royaume de Norvège, et le peuple Norvégien, pg. 321—329.

Nurvėgijoje, nerokųjant iszkalu, visųmet atsiliekancziu ant tos paczios vietos, dar yra iszkalos taip sakant važinėjanczios, persikelianczios isz vienos vietos į kitą, ir tai paskirtos vienos kaip dėl berniuku, taip ir dėl mergaicziu, kitos-gi vėl tiktai dėl berniuku, arba mergaicziu — vis tai pagal tą, kaip iszpūla reikalas.

Metūse 1855 vaiku einancziu iszkalon visoje Nurvėgijoje kaip mėstūse, taip ir sodžiūse buvo 270,780. Isz ju 213,842 mokėsi iszkalose pasiliekančiose ant tos paczios vietos, 31,156 iszkalose važinėjancziose isz vienos vietos į kitą, 3000 mokėsi iszkalose, rėdūi neprigulincziose, 18,000 augsztesniose iszkalose ir tiktai 4769 vaikai visiszkai nesimokė.

Vaiku mokinimu buvo užsiėmę 3942 vyriszku ir moteriszku. Pabaigoje 1875 metu sodžiūse ir mėsteliūse buvo 4591 iszkala, isz kuriu 2100 turėjo savo namūs, ir 2491 iszkala talpinosi samdytūse namūse.

Metūse 1875 ant užturėjimo iszkalu sodžiūse buvo iszdūta 3,950.000 franku*), o ant mėstiniu iszkalu 1,073,000 franku, isz viso-gi daugiaus ne kad 5,000,000 franku. Prirokųjant-gi dar užturėjimą augsztesniuju iszkalu Nurvėgijoje pamintūse metūse ant apszvaistos tapė iszdūta apie 8 milijonus franku, arba kas isznesza po 4½ franko ant kožnos asabos karalystėje.

Dėl to-gi tai, rokųjant aklus, nebylius ir beproczius, metūse 1840 Nurvėgijoje tiktai penki vaikai ant szimto buvo nemokįti; metūse 1860 trys ant szimto, ir metūse 1875 tiktai du isz kožno szimto vaiku liko nemokįti. X.

Malonės iszreiszkimas.

Norins svėte bucz' galingas,
Norins pinigūs gulėcziam;
Dievui asz nebucz' dėkingas,
Jegut tavę neturėcziau.

Dūk malonę už malonę,
Padėk džiaugties ir raudoti;
Man atimk szirdies koronę,
Tavo vyru dūk pastoti.

---

*) 4 frankai yra lygus 1 rubliui, arba 3 markiams.

Jegut amžyje raudosi,
Asz padėsiu paraudoti,
Jegut sunkei ką nesziiosi,
Asz padėsiu pašeszioti.

Kaip-gi liudna žmogui yra,
Jam vienam gyvent ant svėto!
Imk-gi tad manę už vyrą,
Nėsa Dievo taip žadėta.

Tikiu, kad, kaip tą dainele
Savo rankose turėsi,
Greit atsiūsi gromatėlę,
Nės manęs pasigailėsi.

Vasaris 1885.

M. D. S.

Meilės mauda^{*)}.

O kaip visur liudu,
Kaip skaudi szirdelė,
Jog neėsav mudu
Drauge su mergele.

Ji kaip balandėlė
Į ausį burkūtu,
Ir tū valandėlę
Manie saldžią dūtu.

Asz ant jos žiurėcziau,
Glostinėcz' rankelę,
Žodžeis malonėcziau
Skaiscziaję mergele.

Ji manę suprastu,
Jauczei^{**}) pažiurėtu,
Meilę szirdyj rastu,
Manąję turėtu.

Gula V.

Į albumą Lietuvio, lenkiskai raszanczio, p-o P.

Svarbi gadynė jau atėjo,
Kurioj Lietuva kilti žad.
Nors to susėdai^{*)} nenorėjo,
Ji paszėlimą savo ved.
Geradėjystės ji nepraszo,
Protingu rodu reikalaun;
Pati dėl savęs knižas raszo,

* Mauda, nū maudziū = pasiilgstu.

** Jautūs = jausmingas, jaucei = jausmingai.

*) Susėdai, o ne kaimynai; kaimynas, žmogus isz vieno kaimo, susėdas isz toliaus.

Maldauti Dievo nepaliaun.
Ir tu, gūdotinas raszėjau,
Prie Lenku savę nerokūk,
Ir dabar kalbu, kaip kalbėjau:
Dėl mus' lietuviszkai giedok.
Gal tav Praamžius gemant lēmė,
Gal vadovystę atidūs.
Kas tik tėvynę gelbēt ėmė,
Gaun garbę amžiną nū jos.

Jelgava. Gegužio gale 1885.

M. D. S.

Lietuviszkos knigos.

Litauische volkslieder und märchen aus dem preussichen und dem russischen Litauen, gesammelt von A. Leskien und K. Brugmann. Strassburg. Verlag von Karl J. Trübner. 1882. 8°, 578 pp. Prekia 10 markiū.

Jau pirm triju metu pasirodė po augszcziaus iszraszytu vardu kniga, su kuria ir Auszros skaitytojus supažindinti reikėtu. Nū Schleicher'io laiko ir iki szei dienai mes neturėjome didesnio lietuviszku pasaku surinkimo, kaip tas, kurį K. Brugmann'as parupino. Dainos szitoje knigoje patalpintos, surinktos A. Leskien'o apie Vilkyszkiaus (143) Prusu Lietuvoje ir Brugmano — Garliavos apygardėje, Senapilės pavieczio Suvalku rėdyboje (106 dainos), nėra taip svarbios, kaip Juszkos, ir jose mes ne-uztinkame tiek veikaliszkos ir vistariszkos medegos, kaip Veliūniszkiu dainose, bet ir jose vis-gi randame minavotus tulus gilei senoviszkus daigtus.

Pirmucziausei užtinkamas Garliavos dainose „Dunojus“ rodo, jog ir szito kampo Lietuviu sentėvei pažinojo tą upę. Taip isz szitu dainu dasižinome, jog „ana puse Dunojėlis, ten žalnėrei ugnį kurė, o mergelė gailėi verkė“, arba vėl, jog „žąsu pulkas sudrumstė vandenėlį ant gilaus Dunojėlio“. Ir gamtą szalies palei Dunojų taipo-gi dar galima vietomis dainose pažinti. Kelios dainos minavoja vyną, kurio, regimai, senovėje tiek daug turėta, jog „mergelė pas motynėlę vynužiu prausėsi“ (pag. 21), kaip Bulgaru merginos daro, kad gražesnės butu. Dar svarbesnis yra paminėjimas džiovintu vynuviu, t. v. karintu, nū „vitis vinifera“, Graikijoje augancziū; lietuviszka daina sako: „ant vieno czėpo aug karintos“ ir „karintos saldžios

vūgos“ (pag. 74). Ir alyvas, Graikijoje, mažojoje Azijoje auganczias Vilkyszkiu dainose randame minavotas (p. 55, 63); vienoje dar dainoje girdime sakant: „po mano tėvo stiklo langeliu alyvužis žydėjo; po alyvėliu, po szimtszakeliu sėdi jauna mergelė“, isz ko dasiprotėti galima, jog tikrai pietu szalyje sentėviams Lietuviu gyvenant, po langais alyvu medžius turėta... Ir povus tankei minavotus randame ant dvaru, rutu darželiūse. Taip vienoje dainoje bernelis sako mergelėi: „dabar tu ganai szile pilkas aveles, paskui ganysi dvare žalius pove-lius“, arba: „trauk, mergytė, povo plunksnelę, mesk į jures-mareles“. Su dainu povu sentėvei Lietuviu turėjo taipogi kur pietu ar rytu szalyje susipažinti, kaip rodo ir pats vardas, ran-damas ir Graiku (ταώς) bei Rymėnu (pavo) kalboje. Labai tankei ir szitose dainose randame szilkus (slg. angl. „silk“) arba sėrus minavotus, isz ko suprasti galima, jog senovės Lie-tuviu žemėje turėjo buti prilaikoma ir ta peteliszkė (bombyx mori), nū kurios sėrai gaunami. Dainose minavotus randame szilku priegalvėlius“, „szilku patalėlius“, „szilku pirsztinėles“, drobeles žaleis szilkais mastytas“ ir t. l. Vienoje dainoje (pag. 28) mergelė sako, kad „szilkai neverpti“, kitoje bernelis kalba: „mergelė prigulė prie mano szalelės, kaip szikkeliu sau-jelė“ (pag. 27). Suprantamas tai daigtas, jog szilku saujėles, szilku verpimą lietuviszka daina galėjo pažinti tik tame kraszte, kur seniaus Lietuviu gyventa: szilku senesnysis vardas sėrai ir graikiszkoje kalboje randamas (slg. σηρ, σηρος) nurodo ant tos szalies; kur lietuviszkos dainos galėjo su sėrais susi-pažinti. — Kaip kitose, taip ir Vilkyszkiu bei Garliavos dainose randame labai tankei minavotą dar marę, ant abėju krasztu kurios Lietuviu gyventa. Taip girdime bernelį sakant, mergelę jis atlankysęs „su jųdu laiveliu, su dviem szimtais žėgleliu“ (pag. 35); mergelės mėto vainikėlius į juriu dugnelį, pamarėlėms vaicszcziodamos „galvelę szukūja“. Vienoje dainoje mergina sako: „kad asz ējau pamareis, szeis pilkūtais akmeneis“, isz ko suprantama, marės krasztas ūlūtas buti turėjo. Tėvas siunczia „sunų žvalgauti mergos pas marę“ (pag. 68); mergelė sako, jog „liuliūį jurės-maru-žėlės po mocziužės varteleis“, arba: „sėdžiū stubelėj, žiuriu pro langelį, kas atplaukia jurėms-marelėms“ (pag. 14, 67); brolei lydi mergelę pamarėmis jųdame laive ir bėga jųmi szimtą myliu „už augsztu kalnu, už tamsiu giriu“ (pag. 66). Szita dainu marė yra, regimai, su visu kita, ne ta, palei kurią szendien Lietuvei

gyvena. Minavotas dainose „murmulas“, „varias“, „auksas“ bei „sidabras“ taipo-gi rodo ant kitos, ne ant szios Lietuviu žemės, į kurią dainos Lietuviams persikeliant atgabentos tapti turėjo. Garliavos viena daina (pag. 131) minavoja dvaru „murmulo sienas“; vario trimytos, varinei tiltelei, vamzdžei, vario durys ne retai apdainūjami. Isz szitu dainu dasižinome, jog senovėje Lietuviu žemėje mergelės nesziujo, „aukso kvėtkas“ (pag. 25), sermėgėles „žaleis szilkais vyniotas, sidabružiu vadžiotas“ (pag. 33), vainikėlius „žėrunėlius“, „aukso žiedus“, „aukso spilgužes“. Ir bernelei turėjo „aukso kilpeles“, žirgus „auksu kaustytus, sidabru žabotus“, „aukso dekeis uždangstytytus“, „aukso trubeles“, o vezdami mergelę galėjo papilti „aukso, sidabro“; vienoje dainoje randame (pag. 30), jog berneliui „aukso kardelis szale siubavo“. Kiek toje žemėje turtu turėta, suprasti galima isz to, jei yra sakoma: „atbėg laivelis jurėms-marelėms, sidabru klotas, auksu liodūtas“ (pag. 37). Isz kitu daigtu, dainose nū gilios senovės užsitikusiu, reikia paminėti „vielos kyką, szyro nūmetėli“, vienoje Vilkyszkiu dainoje randamą (pag. 69). Kykai lietuviszku moteriu, regis, visiszkai isznyko, ir jei kas norėtu dar szendien „vielos kyką“ pažinti, turėtu Rumunijoje ir tulose Bulgarijos vietose apsilankyti. „Szyras“ — arba kaip kitur vadinama: „syras“, „szydas“ yra tai prancuz. voile, vok. schleier.

Lietuviszku pasaku turime szitoje knigoje isz viso 49 (2 Vilkyszkiu ir 47 Garliavos tarmėje) ir 2 „kvieslio racijas“ (bylas). Dainu lietuviszka kalba dar yra visur skaistesnė, nors vienur apterszta jau vokiszkais, kitur lenkiszkais žodžiais ir barbarismais; blogiausei yra su pasakomis. Įpaczei Brugmann'o surinktos Pajėsio ir Roželiu dvarūse lietuviszkos pasakos taip yra biaurei aptersztos lenkiszkais žodžiais, jog galėtum sakyti, pats rinkikas tūs žodžius į lietuviszką tekstą tyczia įkaiszė, jei nežinotum, jog tokiūse dvarūse gyvenantieji Lietuvei biauriausei sudarkytą lietuviszką vartoja kalbą. Raszytojas szitu žodžių gerai Garliavos tarmę pažįsta, bet jis nėkur tenai negirdėjo sakant staunyczia vieton liet. statinė, kocėnas — viet. kopustas, rozas — viet. sykis, žimnastis — viet. maistas, ir daugybes kitu slovėniszku žodžiu, pasakose randamu. Gaila didei, jog Brugmann'as užraszinėjo pasakas nū t. v. dvaroku, biauriausei lietuviszkai sznekancziu.

Surinktos pasakos, manding, visur Lietuvoje pažįstamos,

bet jose akyvesniu dalyku menkai ką randame. Reikia paminėti tik „aukso lenciugus“, pasakiszko karaliunaiczio (pag. 163), kuriūs ir Juszkos dainos minavoja, ir liavus, kuriūs senovės Lietuvei — kaip kitur matysime — ant Balkanu pusiasalio ir mažojoje dar Asijoje gyvendami pažinti galėjo. Kaipogi vienoje Juszkos dainoje girdime sakant: „eisiv mudu abudu į girelę ant liavu“, o viena isz Garliavos apygardės pasaka pasakoja, kaip karaliunaitis ant medžiolės „pagavo liavą ir parsineszė į namus“ (pag. 162).

Prie dainu Vilkyszkiu randame prov. A. Leskien'o (Leipcykyje) „vorbemerkungen“ apie įpatybes Vilkyszkiu tarmės; prie Brugmann'o surinktu dainu ir pasaku pridurta tapė: „zur grammatik der godlevischen mundart“ (s. 277—329), „lexicalische beiträge“ (s. 349—510) ir V. Vollner'io „anmerkungen“ (s. 511—576).

Brugmann'o „lexicalische beiträge“ apima tūs visus žodžius slovėniskus, kurie lietuviszką dainu ir pasaku kalbą suterszia. Isz szito žodynėlio, kaip ir isz kitu vietu jo darbu gana aiszkei užtėmyti galima, jog Brugmann'as ne per virszų gilei lietuviszką kalbą supranta. Taip jis nesupranta: „mat“ (matai), „žėrunėlis“ (vainikas, žiedas žeris), nežino (p. 114), jog „vieszkelis“ vadina mas taipo nū žodžio „vieszas“, „vėszas“ (latv. vezs, lotyn. vetus = senas), nežino (pag. 124), jog „bendorius“ (fassbinder) paeina nū žodžio bendžiu, bensti, ir pripažįsta jį isz lenkiszko paimtu tūmet, kada labai yra aiszku, jog lenk. „będnarz“ isz lietuviszkos kalbos paimtas ir t. l. To dėl jis ir „brukas“, „brukavoti“ isz lenkiszko klaidžei paimtu skaito, ką reikia antraip pripažinti; liet. „grinczia“ (grenstas butas, slg. grindys) stato drauge su slov. gridnica, „kasza“ (nū kieszu) jam rodosi lenk. kosz; liet. „kaza“, „kozas“ (gefängnis) jam iszrodo lenkiszku koza, tūmi tarpu, kaip yra žinoma, „kaza“ = lot. casa ženklina menką butą. Lietuviszkas žodis „krasnoti“, „kresnoti“ (sich bewegen), „krasnus“ (beweglich), „krasnumas“ jam visai nepažįstamas, to dėl atradęs „kresną stūmenėlį“, „kresną liepą“, jis skaito liet. žodį isz slovėniskos (nū rus. „krasnyj“ — gražus) paimtu!! Ir žodžio „sėras“, „sėrai“ jis nepažįsta ir sustato jį drauge su slovėniskzu „syryj“ — szlapias!! Prie visfems pažįstamo žodžio „szleivas“ jis prideda: „ein mir unverständliches wort“! Ir daugel kitu žodžiu, klaidžei ir slaviszkais sustatytu pas jį randame.

D-ro Vollner'io prie pasaku pridėtos tēmos (anmerkungen) pagal rinkiku mąstį ēsanczios naudingos dēl iszreiszkimio „suskiszimo (verhāltniss) lietuviszku pasaku su slovēniskomis“. Czion mes randame palygintas liet. pasakas su slovēniskomis, tik mes tą palyginimą ir paviedumą vienu į kitas visai kitaip suprantame, neng Vollner'is ir prov. Brückner'is. Szits, butent pastarasis, recensijoje Leskien'o ir Brugmann'o kniģos, užtėmyjės didei sutersztaū tos kniģos lietuviszką kalbą per lenkiszkus žodžius ir užmatēs tulas lietuviszkas pasakas, paviedžias į slovēniskas, atsidrašino apskelbti, jog kūne visas tas pasakas Lietuvei nū Gudu (baltuju Rusu) paėmė!? (vid. Archiv für slavische philologie. 1882. VI., s. 270).

Mes pripažindami susiterszimą musu kalbos naujesniame laike turime apie įturiszką giminystę vienu pasaku su kitomis visai kitoniszką pažvalgą.

Dirsterėjė ant mapos to kampo žemės, kurią szendien Gudai ir kiti Slovėnai apgyvena, mes veik užtėmyjame daugybę lietuviszku vardu vietu, upiu ir t. t. visur ten, kur szendien lietuviszkos kalbos nē vieno žodelio neiszgirsti. Koku budu tie vardai czion atsirado, mes gerai žinome, czion senovėje Lietuvei gyveno, dabar į Slovėnus (Gudus, Lenkus ir t. t.) pavirtusieje. Juk dar XIII. szimtmetyje lietuviszki Getvingi arba Gatvei (klaidžei g į j perkeitus isz lenkiszko raszomi Jedzvingi, Jatviagi etc.) apgyveno visą plotą žemės, nū Gartyno į pietus iki Valynijos gubernijos, o kur ju dabar lietuviszka kalba? — Ji pragaiszo, ir patys Getvingei szendien slovēniskai kalba. Bet ne vislab pragaiszta su iszmirimu kalbos; vardai vietu bei žmoniū pravardēs, nors suambrytamę pavyzdyje, užsilaiiko; neisznyksta dainos ir pasakos, nors jos jau yra kitoniszkoje kalboje dainūjamos, pasakojamos. Szitos dēl priezasties pas Gudus mes atrandame panasziās dainas, pasakas, mīslės ir t. t. į lietuviszkas; to dēl mes pas jūs užtinkame ir tulas lietuviszkus įtikėjimus ir t. t., lietuviszkas liekanas isz tos gadynēs, kada tenai dar lietuviszka kalba vieszpatavo.

Jog ponai kalbu tyrinėtojai labai tankei netur priderincziū etnologiszku pažincziū vieno arba kito kraszto, kurio kalbas jie isztyrinėja, yra senei žinoma*). To dēl dar didesni jūkai ima

*) Slg. artikulą d-ro Karlovicz'iaus: „Matronymica als polnische eigennamen“ (Archiv für slavische philologie. 1881.

ir dyvai girdint, kaip mokinti pilologai etnologiskai kalbiszkūse dalykūse klajoja ir melagingas tarp nespecijalistu pažvalgas platina . . . .

29. VI. 85.

Bs.

Atsibuskim!

O Lietuvei, atsibuskim!
Savo kalbą nepameskim!
Židinelį sav papuskim
Ir-gi malkos ten užmeskim!

Juk suiręs musu krasztas,
Padalītas į tris dalis,
Juk atimtas ir-gi rasztas,
Apie tai skelb visos szalys.

Kas kūm galim, prisidekim,
Kad Lietuvon mokslas žengtu,
Kaip įgalint knīgas sėkim,
Kad žmonelei savę remtu.

Musu žemė bus laiminga,
Kad savę pažīs Lietuvei,
Musu dvasė bus laisvinga,
Busim žmonės, kaipo buvę;

Kas jau Lenkais, Gudais virtot,
Dar jums laikas atsibusti,
Kad jus moczei ausin kirtot,
Pas'taisykit — nepražus'te.

Laikas kilo datyrimo:
Lietuvos kalbelė graži;
Svies kaimynai paklydimą,
Seni, jauni, didi, maži.

Bd. V. 112), kur tokiose lietuviszkose pravardėse, pas Gudus isz lietuviszko laiko likusiose, kaip: Basiul, Jasiul, Aleksiuł ir t. l. jieszkoma yra „eine nordruthenische hypokoristische endung“. Ten jau per gudiszkas ir lenkiszkas laikomos pravardės: Juszczyk, Kasiuliak, Jagmin, Jagnin, Volamin, Jagos, Jagosz, Kaśnik, Kasznica, Jevula, Jevalski Margasinski, Marczyk, Maruszevski, Naruszevicz, Narutovicz ir t. t. savo lietuviszkumu į nosį duria.

O Lietuvei mylimiausi!
Dirbkim visi dėl tėvynės;
Musu kalba juk szvelniausia,
Nors užliko prie milinės.

Mokslingieji jau sukilo
Savo krasztą užtaryti,
O artojams lai bus meilu
Norįs Auszrą paskaityti:

Czia atras kiekvienas tiesą,
Kas Lietuvoj panaikinta,
Czia atras taipogi szviesa,
Ir prikels-gi, kas paminta.

27. spalnio 1884 m.

A. R. Sziurpulya.

Isz Lietuvos.

Szidlava. Szįmet vienoje lenkiszkoje gazėtoje (Dziennik dla wszystkich) suraszytos devynios vietos, kur iszeina devyni lietuviszki laikraszczai*). Perskaitęs jancziau labai didelę ramybę savo szirdies, kad Lietuvos jaunūmenė įgijusi mokslą, neužmigo, bet pradėjo rodytiesi visam svėtui, kaip szakaliu degancziu durdama akysna ir sakydama: „Nebe galvijus Lietuvos žemė gimdo, tiktai pavelykite, pamatysite, ką ji gimdė, gimdo ir gindys.“ Tiktai vietinei prieszininkai susibrukę rankas į užpakalį, galvas iszkėlę bliana: „Lietuvei tamsus žmonės!“ Taip kalbėdami patys savę iszjūkia, neatmindami, ką ans Grykonu galvoczius pasakė: „Kaip asz regiu moteriszkę sunkumoje ėsanczią, tai eidamas pro szalį priklaupiu, nės kurs gims gal už manę buti didesnis iszmintyje.“ *Tarn.*

Naujoji Žagarė. Gūdotinas Klebonas Naujosios Žagarės K. Aleksandravyczius, per kelis metus sunkią kovą vedęs su neiszgydoma liga, pasimirė 24. liepos m. 60 metu turėdamas. 26 d. to paties mėnesio į parapijoniszkus kapus, Raktuvę**),

*) Dabar jau iszeina 12 lietuviszku laikraszcziu, kurie žemiaus vienoje pasargoje suraszyti.

**) Raktuvė, kapai, yra puikus pilkainis, gulįs ne toli upės Szvėtės pakrasztyje mėstelio naujosios Žagarės. Raktuvė buk senovės laike buvusi tvirtynė aklina aptverta augsztais statineis, per kuriūs Kryžokai negalėdavę persiristi. Toje tvirtynėje buvę sudėti visokie lobei ir gėrybės Lietuvos kunįgaikszczio

tapė palaidotas. Ne vienas isz susirinkusiuju praliejo graudžią aszarėlę atmindamas jo gerą atvertą szirdį, ne tik kaip piemenio dvasiszko, bet ir kaip žmogaus visada prijaucianczio nelaimėje ir priepūliūse ēsancziam artimui. Jis per 30 metu savo kunįgystės nors naudingų knįgu neparaszė dėl Lietuvos, vienok paliko daug gerų darbu, už kuriūs jo vardas tur buti neužmirsztinas tarp Lietuvių. Ne vienas isz Lietuvos vaiku per jo rodą, įrokavimą tėvams apie didę naudą visūtino mokslo tapė atidūtas į gimnaziją, o paskiaus ir į universitėtą arba į kitą kokią didę mokslavietę, kurioje apszviestas žiniomis visūtiniu mokslu gal per amžių atneszti naudingus vaisius artimui. Jis nebudamas panatiku kunįgu vis isz vieno troszko, kad Lietuvių vaikai apturėtų žines isz visūtino mokslo, nės jis nebijojo visūtino apszvītimo, bet geidė jo ir platino jį žodžiu ir padūma, o gentims ir kiszene savo. Jis vis vien sakydavo, durni tie tėvai, kurie spaustinai spaudžia vaikus eiti į seminariją, kad paskiaus pastotu kunįgais, mislydami per tai dangų užsi-pelnyse. Nežino, kad daug geriaus buti iszmingingu žmogumi, ne kaip po priespauda iszėjusiu koku kunįgu. Jis per skaltymus daugumo visokios įtalpos knįgu turėjo tikrą placzią pažiūrą ant žemiszko ir po smerties žmogaus gyvenimo ir tankei galėjo budamas dėkingas savo gerai galvai ne vieną paklydėlį mislyse ir darbūse ant teisybės kelio atvesti. Jis gerai žinodamas, kad „kunįgo naudą po jo smerczio vėjai gaudo“, ligoje budamas paraszė testamentą, isz kurio privesiu vieną straipsnį: „Asz (klebonas) paliepiu p-ui Vincentui Aleksandravyczei (brolio sunui), kad jis 6. procentą nū 5 tukstanczių rubliū, dātu manimi prie nupirkimo aptėkos Vinksznėje, kožną metą neturtėliui mokintiniui isz musu pamilijos, kaip paszalpą (sti-

Svilgoto, kurs poniavojęs buk ant Liepojaus ir Mintaujos. Rumas (dvaras) jo buk buvęs antroje pusėje upės Szvėtės, ant kalnu, kurie tęsiasi pakraszcziū upės apie keliata verstu. Kaip sako seniukai, kad dar jie matę paliekas to rumo, užgriuvusias žemėmis; kiti pasakoja, kad tai audra žemėmis užneszusi rumus kunįg. Svilgoto po jo smerczio nū ranku Kryžoku karū žemėje. Kiti-gi pasakoja, kad tai Raktuvė ēsas toks pilkalis, kaip Girininku, Luponiu pilkalis, kursai stukšo viduryje to paties vardo sodos ant puskelio isz Grudzziū į Sziaulius, kad tie pilkalnei ēsą supilti skraitais žmoniū ir ant ju žibėdavusi nēkadods neužgestancziōji ugnis, gyvas Dievas, kurs pradžia gaudavęs nū Perkuno įspyrimo, isz ko žmonelei sakydavę, kad sutvertojas Perkunas atsiantė jauną Dievą.

pendija) liki 10 metu parengta, paskiaus-gi kitam mokintiniui per 10 metu ir t. t. per amžius apėravotu. Jei nebutu kam mokėtiesi isz musu pamilijos, tai iszrinkti tokį isz parapijonu Naujosios Žagarės pagal paskyrimą vietiniu kunjgu.“ Kaip regima, visada vienas Lietuvaitis galės mokėtiesi izdu (300 rbl.) isz palikimo gūdotino klebono. — Malonu butu iszgirsti ir daugias tokiu paveikslu tarp kunjgu mylėjimo visūtinos apszvaistos.

A. I. B. Žagaras.

Paniamunys, Zarasu (Naualeksandravo) pav. Szime bažnytkiemyje visokios piktenybės vis isz vieno didinasi. Szį pavasarį atlaikyti tapė atlaidai. Žmonės nors ir rodėsi ēsą Dievo baimingi, vienok arėlkėlės, tos jautakės visi gerai traukė. Žmonėms besiskirstant nekuri moteriskė svetimus drabužius apsilvilko; ji tapė rods už tai suimta ir kaliny atidūta. Bet tai dar ne viskas. Kvėtku parakvijoje vienas ukininkas isz turgaus pareidamas tapė dviejū vaikinū pavytas, kuriūdu jį nepaleido. Ukininkas vienam tuju vaikinū iszmėtinėjo, kursai pas jį szlūžydamas buvo jo dukterį apgėdinęs ir po tam atstojes. Pakeliui szidūdu valkunū ukininką į užkampinę karcziamą isivilko, kur jiemdvim degtinės turėjo pirkti; bet to ne gana, reikėjo dar ir 6 rublius atidūti, kol nū ju atsivalnyjo. Sziedvm atstojus, ukininkas dar pasiliko karcziamoje, norėdamas, idant anūdu namon paeitu. Jau apytamsoje isz karcziamos iszėjęs tapė miszke pasalomis užpultas ir taip anudvieju sumusztas, kad vos gyvas pasiliko. Po valandos buvusysis ukininko bernas sugrįžęs ir ukininką pusgyvį atradęs, peilį iszsitraukęs taip subadė, kad kunas vos iszpažįstamas bebuvo. Nekursai pažįstamas keleivis dar jį nemirusį atradęs namon pargabeno, kur žmogžudžius apsakęs namiszkiams savo dvasę iszleido. Žmogžudžei į kalinį iszvežti. — Butu reikalas dar ir kitą razbajystę toje paczijoje parakvijoje paminėti, kurios piktadėjai dar nesurasti; ale skaitytojams pakaks. Priežastimi tu atsitikimu yra žinomas rėdas, gynimas spaudinti ir skaityti knjgas prigimtoje kalboje, kuriose galėtu rasti pamokslą suprantamoje kalboje . . .

Starka.

Aukmergė. Traszkunūse laike kasavojimo Bernardinu klosztoriaus, lenkmetyje 1862 ar 63, suvertė į kupetą klosztoriaus knjgincyzią ant zokrastijos viszku prie bažnyczios, kur knjgos isz dalies supuvo bevarvant per kiaurą stogą, o isz dalies ir iszvogtos tapė. Ten iszrinko senesnius ir svarbesnius

rankraszczius mokinti vyrai, Maskolei, apie 1874 m. Noris jau neprapuls tie rankraszcziei mokitam svėtui. *Vyturyš.*

Vilnius. Genarolgubernatorius Kakanovas, kaip „Vėstnik'as“ raszo, nesenei apkeldaudamas Kauno rėdybu ir kelias žemutines (pradines) mokslavietes aplankęs. Vienam Lietuvaicziui liepęs „tėve-musu“ skaityti; sziam pradėjus *lenkiszakai* skaityti, paliepęs *lietuviszkai* skaityti, prisimindamas: „Tu esi *Lietuvaitis*, tai ko dėl Dievo meldiesi lenkiszakai, o ne lietuviszkai?“ Ta pati atsitikusi ir Žemaicziūse. — Pabaigoje „Vėstnik'as“ primena: Laimė, kad prie szio kraszto giminės pradeda vis daugiau ir daugiau rastiesi žinė, jog jie nėra Lenkai, bet sena patstovinga tauta, ir kad lenkystei neiszdūs žemėje virszų galiausei iszgiti giminystę ir isznaikyti visą atminti; ir tai yra įpaczei, ką Lenkai įieszko pasiekti. — Jei taip, tai ko dėl mums nevale nei aukso altorių turėti?

Suvalkai. Vyliūsi, kad daugel atsirastu musu gentėje tokiu žmoniu, kurie rasi ne tik ant vieno, bet ir ant keliu žingsniu pastuntu pirmyn visą žmogiją. Bet nelaimė, vieni isz tokiu skursta neapturėję nei jokio mokslo, kiti vėl dėlei musu aklu mokslavieciū ir nelabdaringu mokytoju iszeina isz „ucziliszcziu“ (mokslynycziū) su atszipitu protu; o tretii, žmonės su dvasiszkomis dovanomis isz prigimimo ir su sziokiu tokiu mokslu patys platina savo proto spēkas ir tokiu budu turi daug padirbę, bet dėlei vargingo padėjimo negal svėtui parodyti, ką prakaitu ir proto tempimu pramanė. Prie paskutiniu žmoniū priklauso vienas ukininkas isz kaimo Abszrutu B-vietis, su kuriūmi ne per senei turėjau laimę pažinti užmegzti, budamas su kitais mokjtais Lietuveis ant jo gužės — svodbos. Žmogus labai darbsztus ir iszmingtas; pabaigė 4 kliskas Senapilėje, bet pats per savę taip pramoko, jog ir mokslincziams gal szendien szj-tą parodyti. Mėkaniką gilei suprantas jis pramanė vėjini maluną, kurio sparnai pritvirtinti prie kraiko ir sukasi ant stovinczios aszies, oricentaliszakai; įtaisymas viduryje visas medinis — pigus; toksai malunas labai stiprus, nės jo nereikia sukinėti: sparnai visūmet sukasi, isz kur tik vėjas nepustelia. Jau ir žmonės pradeda tokius pat malunus statyti, ir nūlatai szitoje apiegardėje gali regėti, kaip, iki sziam laikui nėkam nežinomi sparnai, tartum gervės girgždami, lakioja ties malunu. Tamista B-vietis tur daugumą kitokiū sanstatu dėl pakinkymo vėjo ir daug geresniu ne kaip pirmasis. Tik kiekvienas, mieliejie Lie-

tuvei, galime suprasti, ar įstangus toks darbas ukininkui, kurs tur drauge tempti jungą žagrės ir akėcziu, idant badu nemirti; o tik isz nedidelės ukės turtu nesukrausi, dėl to, kad iszmėginti savo atradimus akyveizdžei ir atidūti svėtui dėl naudojimo. Pernai važinėjo B-vietis Petrapilėn, idant gauti patentą — pavelyjimą nū tekno-mėkanizkos draugystės, kad turėtu tiesą platininti savo iszradimą; bet czia žmogus, bejieszkodamas paszalpos ir prieglaudos, iszgirdo sziūs žodžius: „Užmokėk czia tiek, ten tiek, o tenai vėl tiek, tai gausi pavelyjimą!“ Ir musu labdarys visos žmogijos turėjo dusaudamas grįžti namon, nės tiek negalėjo užmokėti. Mažai to. B-vietis tur neiszpasakytą dovaną nū gantos prie pieszimo eiliu: paraszė „Jonas isz Kempės“ ir „Tadėuszaz“ Mickaus (Pan Tadeusz), taip pat daug kitokių eiliu tur paraszės, kuriu negali atsiskaityti! Taigi visūmet tokiems žmonėms reikia baisius erszkėcziu kelius pereiti, visūmet, sakau, tokiems žmonėms reikia vargti ir matyti neapykantos; tik numirus jiems žmonės aukso stovylas ir paminklus stato ir jūs garbavoja; bet tūmet per vėlai: reikėjo bėgti su paszalpa dėl ju, jiems begyvenant, idant paskutinei galėtu dar daugiau žmonės naudos atgabenti; juk jie ne dėl garbės dirba, to dėl ir nereikalauja, idant po smerties kas jūs garbintu! Rods tiesa yra daug turtingu žmonių, kuriems tukstanczius, o mažiausei szimtus iszleisti per vieną vakarą yra paprastu darbu, bet ant ko gero . . . . palauk . . . . ne taip greit: jiems ir taip gerai! — Budamas pats mokytoju, pažįstu labai daug kitu savo viendarbiu, isz kuriu vieni szirdingai triusia dėl labo savo viencaucziu, o kiti mažai, ar su vis nei jokios naudos Lietuviams neatgabena: tingi naudotiesi ir tūmi, ką rundas pavelyja. Pažįstu ir tokius tamistas, kurie ne tik naudos neatnesza viengencziams, bet dar jūs skriaudina. Laikas, ir labai didelis laikas pažvelgti mums, brolei viendarbei, ant savo pecziu ir pamatyti, kokia ten didelė naszta guli — naszta szvencziausiu darbu, kurie turi — sukrauti tikrą ir tvirtą pamatą žmogystei ateisinio laiko. Teisybė, labai mes ėsame panėkinti, bet ką daryti? Reikia kęsti, reikia ramintiesi nors tūmi, kad apsiēmėme dirbti augszcziausiajį ir pagircziausiajį isz visu prakaito darbu, kokie tik gal atsirasti ant szios pasaulės: garbingą ukininką — penėtoją svėto ir tą mes turime užvesti ant tikrojo kelio. Didelis mislinczius, mōkslinczius, raszytojas ir kiekvienas augszcziausias tyrinėtojas, guli sakyti, iszeiti isz po musu plaktuko. To dėl,

brolei mokytojai, mokėkime palaikyti vaikūse tas dovanas, kurios taip tankei žmoguje prigimimo įdėtos; mes jas turjme platinti ir ant tikrojo kelio užvesti, bet ne marinti ir atszipinėti anas. Gūdokime savo paszaukima; tegul neatsiranda tarp musu dvasežudystės, tik dėlei musu tingėjimo; lai pražus tarp musu nedorybės, o pradėkime, darbūdami savo tamsesniems broliams, tarnauti visai žmogijai. Nesiskųskime dėlei savo 120 rubliu, kuriūs gauname už kruviną prakaitą ant metu, bet kantrei mokėkime savo vargdienėlius, dvasiszcai ir doriszcai budami patys už paveizdą, o ne taip kaip tuli, ką kalba žmonėms apie pastininkus ir blaivumą, o patys vos neszdami storūsius pilvus, arba tie, ką mokina žmones kėsti ubagystę ir rodo už paveizdą vieszpatį Kristų, kurs tvarte gimė ir basas po asztrius akmenius vaikszzciojo, o tū tarpu patys, bagotus rubus vilkėdami trink blizgancziuose karėtose ir nesigėdi iszlupti du ar daugiaus rubliu nū vargingiausios szlužauninkės — tarnaitės, gaunanczios 8 rublius ant metu. Mes mokintojai, budami patys beveik elgėtais, bukime tikrais draugais savo broliu vargdienėliu, o budami labdareis savo žmoniū, tapstame naudingais sąnareis visos žmogijos. Vargkime ir dirbkime sakydami: „Rasi įspjis saulelė ir į musu langelį!“

K. Vanagėlis.

— „Pamiatnaja knižka suvalkskoj gubernii na 1880“ pag. 10 padūda giriu plotą Suvalku rėdybos: Augustavo pavietyje 106,164 murgai; Seinū 74,603 m.; Suvalku 18,946 m.; Kalvarijos 18,342 m.; Senapilės 81,897 m.; Vilkaviszkie 4,275 m.; Naumėsczio 40,225 m. Taigi isz viso 344,427 murgai girės, kuri visa randui prigul; szitos girės. užima $\frac{1}{6}$ dalį ploto visos Suvalku rėdybos. — Kauno rėdyboje girės užima $\frac{1}{5}$ dalį ploto!

Ba.

Klaipėda. Klaipėdos mėstas yra taip pilnas Vokiecziu, kad isz svetur atkeliavęs Lietuvis nusidyvydamas padumuoja, jog dabar Lietuva jau tikrai pragaisztanti, kadangi lietuviszkame Klaipėdos mėste nei vieno vienintelio lietuviszko gyventojų nematoma. O tai juk ir ne maži dyvai, kad Klaipėdoje ir-gi nei vienas Lietuvinkas nei tai prekybą varo, nei tai kitokiu nors budu įsigyvena! Visa mėsto kupczystė, kuri pirm iszleidimo malkos maitu zokano labai žydėjo, dabar jau su visu nupūlusi yra, guli Vokiecziu — daugiausei vokiszku Žydu — rankose; o Lietuvinkams, prie ju pakajingojo žemės darbo lyg mirte primirusiems, nėkadus nei-gi i mislį neįpūlė, kupczia-

vimu verstiesi. Taip tai pastojo lietuviszkoji Klaipėda vokiszkas bei žydiszkas mėstas, o-gi Lietuvis keleivis vargu ras visoje Klaipėdoje nors vieną gerą gspadaų, kurioje jo kalba suprantama. — Ale Klaipėdos apygardėje povisam kitaip iszveizd. Berods ir aut lauku juk jau yra Vokiecziu įsigyvenę — jie aptur didžiausius dvarus — ale tai tik vis yra ju skaitlius priesz skaitlių Lietuviu prapultinai mažas. Žinau kiemu, ne mažu, — kitsai tur apie 1000 gyventuju — kuriūse isz amziu dar nei vienas Vokietis nėra savo namą įsitaisęs, iszimant tiktai kiemo szinkorius, gerai lietuviszškai sznekėti mokanczius. „Ale tai džiaugsmas,“ sakys skaitytojas, „tokiose vietose asz ir norėcziau gyventi, kur tiktai vien lietuviszškai kalbama.“ Ale sakau, nėra tokiūse kaimūse nei joks rojus. Neiszmanau, ar Lietuvininkus yra kokia vokiszka liga perėmusi, arba ar jiems szeip kas kenkia. Neatlaikytinai pradeda į Vokieczius virsti. — Pirm keliu nedėliu pareina keli jauni vyrai (mano kiemo) nū žalnėriu, o klausyk — nebemoka lietuviszškai! — Įkalbinti lietuviszškai, dūda vokiszką atsaką. Mislyjasi, dievai ēsą, kad gali su Vokiecziu marininku (maryneriu, prie kuriu szio kiemo vyrai įtraukiami) pratarlėmis (!) aplinkui mėtyti. Ar jie grėblelio vardą dar lietuviszškai žino, negaliu pasakyti, ale bene ir tokiu jau budu vėl iszmoks savo kalbą, kaip kad aną grėblelis*) pamokino, lietuviszškai kalbėti. — Girdžiu, kitūse kampūse, kuriūse bėdniejie Lietuvei nū praszalaicziu nei siauste apsiausti yra, kīla drąsei lietuviszkoji dvasė angsztyn; o sziczion, kur, teisybę besakant, Lietuvininkas daugiaus nėko nemato, kaip Lietuvininką, szokte szoka prie svetimgencziu. — Negirdėtas tai daigtas iki tolei buvo, kad szime kampe Lietuvininkas savo kudikius vokiszškai kriksztyti davė. Dabar girdžiu apie vieną, kurs, pats menkai vokiszškai temokėdamas, su savo paczia ir vaikais vokiszškai pleszkena, o girdi, vienai dukterei vokiszką vardą davė, nežinau tikrai, ar tai Karolynė ar kitokj. Mergaitė jau yra paaugusi, ir, iszmingesni budama už tėvą, gėdisi savo vokiszkojo vardo ir dūdasi lietuviszku vardu vadintiesi, ant vokiszkojo povisam neklausydama. — 16. spalio m. buvo lietuviszkoje Kretingoje metturgis. Nuklydau ir asz; žmoniu — Lietuvininku — buvo dangybė. Turėjau reikalą pas kunigą, kursai, labai Dievo bijancziu vyru budamas, yra ir tikru Lietuvininku.

*) Slg. „Grėblelis“, Niamuno Sargo kal. 1885 pag. 56.

Įeinu į jo rasztinyczią, pilna yra Lietuvininku, galvu skatikus užmokancziu, suprantama, ir iszgamiu, kurie mislyja, kunjgvi įtikšę, kad jam ką vokiszkaĩ patauzyse. Džiaugsmas man buvo girdėti, kaip kunigas vieną vokiszkaĩ bekvakūjantį jo kalboje sutrikdino, sakydamas: „Žinogau, kalbėk lietuviszkaĩ, bus geriaus.“ — Kalbėjau su keleis, szejp rodosi, iszmananczeis vyrais apie „Auszrą“, apie „Byrutę“ i. t. t., ale gailu, gailu, nėra czia nei jokio supratimo. Paklausti, ko dėl „Auszrą“ nelaiką, atsakė, jog toji ėsanti kas žin kokiomis maskoliszkomis skaitytinėmis spausta, kurias negalį skaityti*); o kad ir žodžius pažitu, tai tik vis dėlei menko czėso negalį skaityti. Paskaicziau jiems gražiuju „Strazdelio“ ir „Ožkabaliu dainu“, atsakas buvo: „Kas žin, kokie studentai tūs nėkus yra sumislyję!“ Iki sziolei laikė ir manę per Dievo bainingą žmogų, o dabar per savo nekaltases daineles, kurias labai iszgyriau, pasidariau bluznytoju i. t. t. Įgai truks, kol žmoneliams iszrodysiu, jog gražią dainą užtraukdamas, nėku budu priesz dieviszkąję valę nesusigrėszyju, nėra nežinau nei vienos lietuviszkos dainos, kuri nesujudintu szirdį, budama pilna saldumo, meilingumo bei griandingumo. — Raginau kaimynus, kad leistu savo vaikus (įžegnotūsius) ant pasimokinimo, kad ne daugiau, tai nors subatos pavakarėje arba nedėlioje po pietu arba kada szejp czėso turėtu, mokįtojis ėšas gatavas, jūs visokiūse mokslūse prigimtoje kalboje pamokinti. O ką atsakė? — „Jau nereikia mokintiesi, musu vaikai nei jokie nepastos studentai.“ — Ui, kad tik ben veik kiti czėσαι ateitu ir žmonės daugiau proto įgautu. Dievas musu tautai tepadedu!

K. V.

Tilžė. Visūtinas susirinkimas lietuviszkos draugystės Byrutės per Jonines Tilžėje. (Priemazga.) Metinį praneszimą perdėtiniui palaikius d-ras Bruažis kalbėjo apie visūtinaį prie visu kalbu vartotinaį raszybę, kurį praneszima savo skaitytojams vėliaus apgarsįsime. — Po bertainio adynos tarpo paskaitė Mikszas pratarmę isz Daukanto budo senovės Lietuviu ir Žemaicziu. Nėko nėra amžino ant szio svėto. Vienas atmainas rasztai parodo, kitas žemės, vandens ir oro ermiderėi, vėl kitas žmogus savo akimis pamato. Kur pirma

*) Jiems tai nepadyvytina, kadangi isz pat mažu dicnu prie gotiszkujų litaru pripratę budami, tasias per lietuviszkas laiko, o lotyniszkujų daugis povisam nepažįsta. Raszėjas.

pievos, pīlys, dirvos buvo, ten szendien smiltys lakioja, jurēs vilnis laužo, ir atpencz. Szendien upiu griovose randi aužūlus keleis klēbeis neapkabinamus, į geležį supentėjusius, gulinčius tris keturis sieksnius po skardžiu krantu; nēkas nežino, nei patys rasztai nepasako, kas ir kūmet jūs ten paguldē. Augsztoje Lietuvoje 40 myliu nū juriu kranto atrandi ant kalnu sukriautas slūgsnis smilcziu, daugybes straigiu kiauszeliu, į akmenį pavirtusiu. Nēkas nežino, neatmena, kūmet ten jurē skalavo . . . Ūlu, musu kraszte nerandamu, skiltys atkalnēse Lietuvos užeinamas tvirtina, jog kitą kartą czia jurē yra buvusi, ir jog szitie ūlos sklīmbei ledu isz Skandinavijos į musu tėvynę, parvilkti. Ežerai musu mieloje Lietuvoje buvusiejie ne ką kitą tikrina. Kryžokai atsivilkę pradžioje 13. amžiaus į musu krasztą atrado Prusu Lietuvoje per du tukstancziu ežeru. Szendien vos devynēs deszimt berasi: visi iszdžiuo per 500 metu. Ta pati yra ir Žemaičziu szalyje. Ant nusekusios jurēs suaugusios girēs užlaikō laiku laikus tūs ežerus. Gires isznaikinus ir paskutinei ežerai ir versmēs taikosi iszdžiuti. Ne ilgai trukus galēsime Niamuną vasaroje perbristi. Girēms pražuvus gavo pilną valę žiemrycziu vėjas, kursai rudenyje plikszalais pusdamas iszszaldo ne vien vandenį, bet ir žoliu szaknis pagadina. Kitą kartą nēkas neminėjo, kad musu didžiosios upės Venta, Nevėža, Dubysa butu vasarvidžiu perdžiuvusios, kad žmonēs ir gyvolei vandens pristoktu. — Matoma, jog nū virszuje minavotu sumiszimu likusioji svēto veislē turėjo po įvairius krasztus paskysti, kuriūse begyvendami įpatingą sav budą ir įvairų pavyzdį įgijo. Vieniems plikiems be uksmēs saulēs spiginamūse smiltynu tyrūse bevargstant, plaukai į garbanas susirietē, o kailis į anglį sudegē: Murinai. Kitiems sausas vėjas kailį į rudvarį pavertē; tik kalnūse bei girēse gyvenantiejie baltais ir gražeis žmonėmis pasiliko. — Ne vien tai vis svētą vargino ir naikino; ir nūmoniu sumiszimai apie tikybę ir ukės rēdą tą patį provyjo. Nūmonēs apie tikėjimą sumiszimus pakeldamos kraują latakais iszliedino: nuveiktiejie galvatrukceis turtus palikę į versmes, balas, tyrus iszsidangino. Musu sentėvei galētu apie tai gana papasakoti. Pažvelgdami į paczią Lietuviu tautą, pamatysime, kiek toji ukės ermideriu perkentėjusi. Turėdama savo įpatingą kalbą, butinai įvairią nū kitu kalbu, o aiskesnę bei skaistesnę už kitas szendien kalbamas apreiszkia, jog kitą kartą turėjusi savo įpatingą

tikybę, rėdą, vyriausybę ir didūmenę, beje savo vieszpaczius, rykius ir kunįgaikszczius, kurie vienoje kalboje su svėtu kalbėję, jog pati giminė placzei gyvenusi ir prie kitu giminiu didę įtekinę turėjusi. Vienok viso to szendien nebėra; pati svetimomis tautomis aptvinusi, jos vieszpaczei, karalei, kunįgaikszczei ir pātys jos kunįgai kalba jau svetimą kalbą, svetimą rėdą, svetimą tiesą sėka.... Nėko nebėra, tik viena kalba kaip žali bruknelė nū speigu apszarnojusi iki szei dienai tebežaliūja, o žaliūs, kol svėtas pateks. Tik tai yra stebuklingiausia, jog tą prasenovę musu kalbos ne rasztai musu knįgu per tukstanczius metu užlaikė iki szei dienai; musu iszmintingos Lietuviu motynos savo apkerpėjusiuse tarp giriu nameliūse, kurios szendien dar iszleidamos savo vaiką į svėtą ir įdūdamos jam laimos ženklą sako: „mirk, vaikeli, ar doru žnogumi buk, ir savo namu neužmirszk“, tos, sakau, užlaikė musu senovės kalbą, kuria mes szendien ju vaikai galime didžiūtiėsi ir girtiesi, jog nė viena kalba nėra szioje pasaulėje taip aiszki kaip musoji. Galiausei primintina, jog szventi vyrai ir svėto iszminczei liepia sekti įpėdį savo bocziu prabocziu, ju budus garbėje laikyti, o laimė visados tą giminę palydės. [M.] — Tada bylojo d-ras Sauerveinas. Kalbėtojas savo džiaugsmą iszreiskė, kad szitie pirm keliu metu iszskilusieji pageidavimai, lietuviszkąję kalbą per raszliavos iszplatininą nū pražuties gelbėti, vis ir vis daugiaus iszsiplėsdami visūtinȧ interesą dėl savęs randa. Pirm koku asztūniu metu norėjo kalbėtojįs czion (Tilžėje) praneszimą (vokiskai) apie Lietuvą ir Lietuvininkus laikyti; bet bėda, nėkas apie tai nėko nenorėjo girdėti. Su džiaugsmu toks apsiėmimas butu tapęs pasveikintas, jei kalbėtojas kitą tēmafą butu iszskyręs, tik ne Lietuvą, kurią czion kožnas gerai pažįstas, ir kuri menkai intereso Tilžėnams teturinti. Szendien su tūmi jau kitaip iszveizd. Jei ir jau nū keliu metu gyvūjanczioji lietuviszkoji rasztu draugystė su lietuviszkosios kalbos iszlaikymu nėko darbo netur, tai nors džiugina, kad ji su isztardymu Lietuvos praeitinės užsiima. Dabar anie virszuje minėtieji pageidavimai susivienijo, o tai per uždėjimą lietuviszkosios draugystės „Byrutės“, kuri ne vien apie Lietuvos praeitinę mislyja, bet ir pasirupina lietuviszkąję kalbą ateitinei iszlaikyti. Szitą mērį geriausei atsiekti kalbėtojas privelyjo Valyzus Anglijoje paveizdon imti. Szita žmoniu giminė savo czėsu daug mažesnė buvo, ne kaip szendien musu Prusu Lietuva, o tik ji isznanė

savo kalbą ir giminystę, be paszalpos isz valdžios pusės ir prišpaudžiamą, ne vien iki szios dienos iszlaikyti, bet dar ir iszplatinti. Vyriausei tai gelbėjo įvedimas szventu dienu iszkalu, kuriose vaikai savo prigimtoje kalboje pamokinami tampa. Kalbėtojas dar ant to svarbumą dėjo, kad Lietuvinkai, kaip veik senoji meilė prie ju prigimtosios kalbos, prie szvencziausiojo, ką žmogus tur, jūse bus pabudinta, pagal įstangą ir sylą pasiprocevos musu draugystę dėl iszpildymo jos uždūties szelpti. — Ant galo bylojo d-ras Bruažis, kaip lietuviszkai pravardės raszytinos, apie ką ir vėliaus praneszime. — Isz užmanymu tapė sąnariu priimta 1) ne vien už iszsiplėtimą tos mislies tarp sąnariu rupinti, kad gromatos ir antraszai ant gromatu butu lietuviszkai raszomi, bet ir kitus Lietuvinkus ant to paakinti, 2) įkalbinimą antrosios esybės per jus iszmesti, ir tojo vietoje tu vartoti, 3) metinį mokestį nepasiturintiems sąnariams iki ant vieno markio (50 kap.) numazinti. — Įėmimu į draugystės skrynę buvo 300 mk., iszleidimu 100,47 mk., taigi buvo draugystės turto padėlis per Jonines 199,53 mk. — Į naująją vyriausybę tapė suskirti: perdėtinu d-ras Bruažis, lėkorius, Tilžėje, rasztininku Mikszas, knįgu spaudikas, Tilžėje, skarbininku Veyer'is, knįgu spaudikas, Tilžėje, knįgininku Voska, kupezius, Tilžėje, vietininku Jankaus Martynas, ukininkas, Bitėnūse per Lumpėnus. — Ant galo tapė paskaitytas įbėgusysis rasztas Miglovaros isz Rįgos ir lietuviszkasis tolraszis d-ro Basanavycziaus isz Bulgarijos. — Susirinkimas tapė užbaigtas
M.

— Pirmasis mėnesinis susiėjimas po Joninin tapė atliktas 26. liepos m. Tilžėje gaspadoje Paarmann'o. Susiėjusiu buvo su sąnareis apie 20. Perdėtinis d-ras Bruažis atvėrė susiėjimą 5 adynoje po pietu. D-ras Bruažis kalbėjo apie kelis žodžius lietuviszkoje kalboje ēsanczius, kurie pagal musu mislį svetimai kalbai priklauso. Jankus kalbėjo apie „Matuszės ligą“, skaitytojams gerai žinomą isz Miglovaros „Įvairiu eiliu“. Tada tapė Szliupo rasztas, iki draugystės Byrutės siųstas, apie Lietuvą Amėrikoje paskaitytas. — Isz svarbesniu sutarimu teesti szie minavoti (Bruažio užmanymas): Garbės pelną tiemsiems privelyti, kurie kokiam vokiszkam žodžiui tikrą lietuviszką iszguldymą priteikia; priesz sutarimą dėl įkalbimo taip pat ir priesz sutarimą dėl be reikalo vartojimo svetimo žodžio lietuviszkoje kalboje nusizengiantijį su 50 pf. koravodinti. Pinįgai

szitos koravonės ant draugystės gero suvartojami. Susiėjimas tapė užbaigtas pusseptintoje adynoje vakare.

— Antrasis mėnesis susiėjimas atliktas Tilžėje gspadoje p-o Paarmann'o 23. rugpiuczio ketvirtoje adynoje po pietu. Sąnariu ir svecziu buvo apie 30. Perdėtinis d-ras Bruažis atverdamos susiėjimą kalbėjo apie tai, kad Lietuvinkai pirmiausei iszpažino žemę aplink saulę apsiritanczią. Mikszas skaitė „Lietuvos bicziulį“, nekurias vietas iszguldydamas. Tada tapė žinė apie uždėjimą „Lietuviszkojo Balso draugystės“ Naujorkyje isz „Liet. B.“ paskaityta ir broliams Amėrikoje gyvenantiems geriausias pasivedimas velytas. Isz užmanymu (Mikszo) zsisai minėtinas, kursai ir priimtas tapė: draugystės pranesimus pagal ju vertybę spauzdinti, kurio užmanymo atlikimas draugystės vyriausybei tampa padūtas.

— Trecziasis mėnesinis susiėjimas tapė atliktas 29. rugsėja Klaipėdoje mažoje strėlcziu svetlyczioje. Susiėjusių galėjo koks szimtas buti. D-ras Bruažis susiėjimą ketvirtoje adynoje po pietu atvėrė. Pirmiausei rasztininkas Mikszas paskaitė sudumimus paskutinio susiėjimo, tarp kuriu minėtinas tasai, kuriame nutvirtinta tapė, jog sąnarei be reikalo vokiszakai kalbantiejie trimis markeis pakoravojami. Tada pagal dienos rėdą d-ras Bruažis kalbėjo, „dėl ko Lietuvinkai savo kalbą naikina“. Pirmiausei dėl nesmagumo. Tame kalbėtojas tarp kitko minėjo, kad Lietuvinku kudikei iszkalose tur dabar daugiaus prie musu vokiszakai, o Maskolijoje maskoliszakai mokintiesi ir to dėl lietuviszkoji kalba lyg į užpakalį nustumta į užmirszimą pareina. Czia jis nurodė ir ant mokytoju bei auksztesniu urėdininku, kuriems valdžios szlužboje ēsant ir josios kalboje savo urėdą pilniavojant, ne smagu, prie to dar ir lietuviszkai kalbėti, jie dėl to ir mielai norėtu, kad visi daugūmenės sznektą sznekėtu. Ale prastiejie matydami prakilhesniūsius taip darant, procevojasi jūs pasekti ir taipo naikina savo kalbą. Toliaus dėl naudos. Jau senūse czėsūse, Kryželninkams Lietuvinkus pergaltint, daug Lietuvinku, savo gyminei nevėrnais pasilikdami, bet savūsius iszdūdami, ponais pastojo; o tie ir lietuviszkąjė kalbą atmetę vokiszakai sznekėti pradėjo. O ir dabar lietuviszku iszkalu (mokslaviecziu) neēsant, tur mokslingi Lietuvinkai augsztesnio pasimokinimo svetimose kalkose jieszkoti ir iszsimokinę savo pavadinimą (urėdą) vis daugiaus svetimame liežuvyje pilniavoti. Tokiems apsivesti norint yra ir vargingai Lietuvinkę sav per

pacia gauti, kadangi Lietuvininku gražiosios mergaitės tik labai menkai temokintos. Ale jos regėdamos, kad mergaitės kitu giminiu tame dalyke daug palaimingesnės esancios, jieszko daugiausei kalboje ir budūse anoms prilygti, koktai Lietuvininkėms nepadyvytina, ale lietuviszkoji kalba tūmi naikinama. Taipu jau ir dėl garbės. Kadangi lietuviszkoji kalba tik daugiausei prasczioku (tai esti prastu žmoniu) tekalbama, to dėl daug jau svetimąjį snektą pramokusiųju Lietuvininku, įpaczei isz urėdininku, drovėjasi lietuviszkai bekalbėti, bet daboja, svetimosios kokios nors giminės liežuvį vartodami, josios prakilniemiems prilygti ir taipu naikina lietuviszkąją kalbą. — Dėl žmogystės. Bet yra ir daug mokytuju, kurie ant visu naudos ir ant ano pažadėjimo nužvelgdami, kad tikt viena kaimenė ir vienas ganytojas teturįs buti, tą ne tikrai permanydami atmėta ir prastoja lietuviszkąją kalbą. — Po tam tą klausimą: Ar vis taip tur pasilikti? atliepdamas jis graudino susiejusiųsius, savo prigimtąją kalbą szelpti, jeib vėl pirmieji kalbos czėesai atgrįžtu, kuriūse Lietuvininkai didžioje palaimoje gyvenę, kol jie savo kalbą nū svetimuju apsaugoję. Jis paskaitė rasztus keliu senovės giesmininku isz Gryku, kaip antai Hesiodo, Pindaro, Sokio i. t. t., kuriu kiti jau apie 800 metu pirm biblijos raszymo szvelnumą, grožybę ir dvasės nūjėgą lietuviszkosios kalbos pagyrė.*) — P-as Mikszas paskaitė isz Amėrikos lietuviszkojo laikraszczio „Lietuviszkojo Balso“ suraszą apie „Nukritusiasės žvaigzdes“. Szitas paskaitymas tą gerai permanantiemiems geras noturos pamokslas buvo. — P-as d-ras Ziegler'is skaitė Lietuvininku rasztą nū seno czėso apie „Albertina“ (univerzitetą) Karaliauczje. Potam buvo dar ant keliu klausimu atsiliepinimai dūdami. Iszskyrimas vyru dalijimui liet. knįgeliu Lietuvininku vaikeliams tapė draugystės vyriausybei pavėrytas, ir sutarus ateisentių mėnesinį susiejimą Lazdynūse laikyti, užbaigė p-as d-ras Bruažis surinkimą vakare szesztoje adynoje. L. C.

Tilžė. Visūtinas susirinkimas lietuviszkosios rasztu draugystės 14. spalnio m. Draugystės perdėtinis, p. vyskupas Hoffheinz'as 8. adynoje vakare atvėrė skaitlingąjį susirinkimą. Metinį pranesziną paskaitydamas pasake, jog valdžia 500 markiū paszalpos iszleidimui Bartsch'ės lietuviszkuju dainu rankiaus su alasais

*) Galiausei paskaitė giesmę „Lietuviszka tu giminėlė“, kuri jau pag. 340 Auszroje patalpinta.

privelyjo. Ant galo prisiminė ir antros lietuviszkos draugystės, Byrutės, kurei gerą pasisekimą velyjo*). — Vyriausiąjį pranesimą vakare laikė p-as Ed. Volter'is isz Petrapilės apie Lietuvą jos pasilaikyme priesz Maskolius ir Lenkus nū 1863 m. 1861 m tapė lažas sunaikitas. Lietuvis laukininkas gavo valnybę ir žemę. Sekimas baudžiaivos sunaikinimo buvo Lenku pasikėlimas. kursai ir į Lietuvą persidaugino, kadangi kataliku dvasiszkystė ir bajorystė su Lenkais isz vieno ėjo. Pasikėlimą sunaikinusi Rusu valdžia pradėjo Lenku įtekne laužti. Pirmiausei davė žemei geresnę, rusiszką iszkalą; szale lietuviszkosios kalbos turėjo ir rusiszka mokinama buti. Urėdininkai turėjo lietuviszkai mokintiesi, idant su žmonėmis galētu susineszti. Norėdama valdžia Lietuvius iszkelti ir sav laimėti, valdžia jiems suteikė prie žemės įpatiszką valsčiaus sudą, pavieczio sudą su prisai-kintaiseis, patvaldyste. Susznekėjimai visur lietuviszkoje kalboje atliekami, suraszymai ir urėdiszki apsakymai maskoliszkoje kalboje. Szalinė Dievo szlužba ir pamokslas taip jau turėjo maskoliszkai atliekamas buti. Ale su tūmi lenkiszkasis klėrus, kursai bijojo jo įteknei numąžēsent, visai nesutarė. Žmonės pabugo, kad jūs prie maskoliszkos vėros versę. Tada turėjo ir visos knygos rusiszkomis raidėnis buti spaudžiamos. Toktai ir nusidavė. Ale žmonės tu knygų neskaitė: isz Prusu Lietuvos daugybiu daugybėse knygų su lietuviszkai lotyniszkomis skaitytinėmis tapė slapta įgabenta. Daugiaus pasisekė lenkyste prieszais stoties ant iszkalu lauko. Tapė uždėtos seminarijos dėl

*) Labai dėkui! — Byrutė butu isz tikro dėkinga buvusi ir džiaugiesi, jei tik rasztu draugystės perdėtinis tokiu negražiu budu Byrutės perdėtinį, d-ra Bruažį, ne butu užpūlusi, t. ė. draugystės galvą, o tokiu budu ir paczią draugystę. Jei buvo reikalas anai draugyste atsiliepti, tai butu tai ir galėjusi daryti laikraszcziuse, o ne susirinkime, tarp kurio svecziu d-ras B. radosi, ir kur jam, norint atsiliepti ir teisybę iszreikszi, perdėtinis kožnoje valandoje gal žodį atimti. Czia, kur kas mirksnį perdėtinis savo veto gal isztarti, czia nėra galima apsiginti. — Isikalbėjus draugystės susirinkime apie Auszrą, nebuvo gražu girdėti isz burnos paczios virszininkystės patikrinimą, jog Auszra panslavistiszka ėsanti. Szitas noras vis ir vis Auszra i piktą paskalbą prie valdžios įgabendinti, ne puikus. Juk kožnas ją su protu skaitantysis supranta, kad jei polytika visai nerup. Czion Auszra per panslavistiszka laiko, Lenkuse per Maskoliu organą, o Petrapilėje, kaip p. Volter'is isztarė, per laikrasztį Bismarkio pinigais iszlaikoma. . . . Ką protingasis apie tai dumoja?

iszmokinimo lietuviszku mokytoju, lietuviszkos iszkalos didžiamē skaitliuje. Tik nepasisekē visur su tokeis naujinimais persilaužti. Viena dalis Vilniaus rēdybos yra taip sulenkūta, kad laukininkai nei tėve-musu lietuviszkoje kalboje nežino. Vilnius, norint Lietuvos sostapilē, yra lenkiszkas mēstas. Ten vos žodi lietuviszakai girdi, norint žmonēs Lietuvei yra. Tai viskas yra dvasiszkuju įtekmei priraszytina, didžiausiems prieszininkas sumaskolinimo. Kova tarp lenkystēs ir rusystēs dar nepabaigta, ji jū durniaus ant viso kraszto su didžiausia gyvybe vedama. Rusai savo sumislyjimu nepadūda, vyriausei valdžia pasilieka prie praszymo vartojimo rusiszku raidziu, kol Lietuvei nebus iszrodę, kad jie gerais Rusais yra. Gincze prisidraugavojancziamie prie praneszimo iszvedimai p-o kalbētojo sz dalies labai asztrų pasiprieszyjimą rado. Apgailētina buvo, kad nēkas už trecziaję partija, giminiszkaję, žodi nenutvērē, kuri viduryje tarp Lenku ir Rusu stov ir rasi vienintelei vietą palaikys . . . — Tada kalbėjo p-as gimnazijos mokytojas Kurszatis apie kultūrą, budus ir paproczius prusiszkuju Lietuvininku viduryje praėjusiojo szimtneccio. Skirtumas tarp Lietuvininku szios dienos ir praėjusioji szimtneccio yra didis. Tūkart lietuviszkasis laukininkas nebuvo valnas, baudžiava bajoriszkamiam Vokiecziui apslēgtas žmogus. Berods buvo ir ukininku, vyriausei pakalnėje, ale ne daug. Laukininkas savo nevalnybę labai ne mielai neszē, pasiprieszyjimu netruko. 1775/76 mete czēlas pasikēlimas atsirado, kurį žalnērei nuspaudē. Isz pradziuos turėjo 60 dienu lažą eiti, po tam tik 30 bebuvo. Pasilaikymas tarp pono ir laukininko buvo visūtina sakant geras, patrijarkaliszkas, tik kaip Dūnelaiczio „metas“, vyriausioji versmē pasilaikymu ano laiko, pasakoja ir nemielaszirdingai kietu ponu buvo. Buvis Lietuvininku laukininku nēra per bingtas, jis tur isz dalies per daug žemēs, kurią negal apdirbti; ir galviju auginimas pasilieka pageritinas. Arklius prastai kavoja (?). Gyvenimai primityvi. Tankei žmonēs ir gyvolei vienoje vietoje gyvena (?). Tik jau ir stikliniu langu randasi. Dar visur giminiszkiejie rubai poniavoja, kurie mums nūgruncei apraszomi. Plaukus vyrai ilgus dēv, iki ant pecziu nusileidžiancius. Koju aprēdalas vyžos. Vyriausias valgis mėsa, pavasaryje ir vasaroje daržovē. Moteriszkēs sumano gerai verpti, tik joms Zalbergerēnēs pavyzdziu parodomos (?). Žmoniu apszvietimas labai menkas. Iki Priczkaus Viliaus I. nei vienos iszkalos žemėje nebuvo. Szio kara-

liaus apveizdai vyriausei uždėkavotina, jei Lietuvoje szendien geriaus iszveizd*.) (Tils. Allg. Ztg'a.)

Kraj, n. 19. 1882 m. Jonas Naake, kustodas britaniszko muzėjaus Anglijoje, Varszavietis, patalpino laikrasztyje ‚Academy‘ apraszymą ‚lietuviszku dainu‘ isz priezasties Leskien'o iszdavimo. Yra tenai labai akyvi pastebėjimai, rodantiejie Anglijonams vidurinius pasielgimus senovės žiemiūse, lietuviszkailenkiszkkūse. V.

— Tame patime „Kraj'aus“ numeryje randama, kad Liublyno rėdyboje yra bažnyczkiemis vardu Žmudž, tai yra Žemaiczei. Matyti, kad tenai kitą kartą buvo žemaitiszka soda. V.

— N. 21. 1885 m. randasi žinė, kad dabar valdžios busęs uždraustas muszimas valszcioniu per baronus priebaltmariniose rėdybose. Valszcionimis yra tenai Latvei ir Įgaunei. Kad visoje cėcorystėje tokia koravonė tapė uždrausta, czia užsilaikė isz baronu mylistos. V.

— N. 22. raszo: Latvei studentai Tarbatos universitėto girdėdami, kad Vokieczei studentai giesti vokiszkas maisztiszkas giesmes, Maskoliu valdžios uždraustas: „Vėl girdžiu vokiszka kalbą... Vokietija, tai mano džiaugsmas, mano prasijūkimas, mano tėvynė“ pradėjo priesztarauti. Atėjo ir globėjas (kuratorius) sakydamas, kad liautusi giedoti. Nutilo, ale globėjui atstojus vėl pradėjo tas giesmes giedoti, staczei į ausis musu broliu Latviu szaukdami, anūs apsiautę. Maža ten ju kruvelė negalėjo atsiginti. Maskoliu laikraszcei labai ant tu Vokiecziu įkirszę. V.

Krauj'aus laikrasztyje randame szį rasztą p-o Alberto Žasztovto, raszytą isz Vilniaus apygardės: „... Esmi Dubinkūse, kuri pirmiaus buvo sostapile dubinkinės kunįgaiksztystės. Czia yra gruenos pilies ir bažnyczios, Vytauto įkurtos, kuri Radživilu tapė protestantams užimta, bet paskiaus žmonėms nū protestantiszko tikėjimo atsimetus bažnyczia liko tūschezia ir isz lengvo tapė gruenomis. Tai vieta amžino atilsio to szaunaus Radživilo, kurs buvo pirmutiniu užvedėju kalvyniszkos Lietuvoje tikybės. Czia buvo daug gražiu mauzolėju, paraszai ant kuriu teliko tiktai monumentūse Starovolskio. Cziabuvei gyventojai dar dabar atmena murus knip pilies taip ir bažnyczios,

*) Atsilaikome prie visko savo pasargas padėti. Rėd.

siekiančius augszcziaus langu, bet ką laiko dantys buvo užlaikiusios, tai suardė ranka. Dabar ant kalno apsiausto didžiu ir gražiu ežeru griuvenos vargei užmatomos, ten randame keliatą obelių, apsvirtusiu į laukines, ir keliatą apsamanojusiu aužūlu, bežadiniu liudininku praėjusiuju laiku. Ten kur pirmiaus buvo pėdai „Jūdoso“ ir gražiausios Basės Gasztoldaitės, dabar miežei yra pasėti. „Sic transit gloria mundi!“ Ariant tiktai pilavietę atranda lietuviszkus pusskatikius paskutiniu Jageliunu ir dalis radživiliniu rokliu su ju ereleis... Apaczioje to kalno mēstelis arba greicziaus sodžius su medžio bažnyczia, įkurta Karalynės Radživilaitės, paskiaus Neuburgo kunįgaiksztēnės. Bažnyczioje nėko nėra verto arkējologo. Tiktai klebonijoje yra skrynė tu radživilineis apraszais; ten rasite ir pergaminus su prikabintomis vaszko peczvietėmis, ir tai apie deszimtį. Dabartinė parapija tikrai katalikiszka, kalvynismas visiszcai prapūlė ir pacziame žmoniū atminime, kurie czia yra didei turtingi ir tikri Lietuvei. Apygardėje yra ir daugiaus svarbiū atminimais vietu... Antoszvenczei, tėvynė garsaus Andriaus Toyianskio. Pietūse nū Szlagėriszkiu apie 6 viorstus mēstelis Giedraiczio ant Kiemanto ežero su muro bažnyczia, įkurta Giedraiczio Jūzapo 1445 metūse. Kitą kartą czia buvo klebonais tokie vyrai, kaip Giedraiczio Jūzapas Arnulpas, Žemaičių vyskupas, metropolytas Dmokorovskis, vyskupas Krasinskio Adomas Stanislovas. Bažnyczios skliape ilsisi iszbalsamavotas kunas to paties vyskupo Giedraiczio, o turtavietėje jo szirdis stikliniame sudyne. Ant salos ežero viduryje griuvenos Giedraiczio pilies, kuriū tėvyne buvo szios gražios vietos. Kupriszkei, gimtinė vieta (1763 m.) Žyckio Tamosziaus, matematiko, profesoriaus buvusio vilniskio universitėto, parasziusio daug veikalu. Vidziniszkiū bažnytkiemis su maro bažnyczia ir kloztoriumi iki 1832 m. Buvo ten abatystė (opactwo) kanauninku, žinomu isz vaidu su Vidžemės vyskupu Jūzapu Kasakauskiū gale XVIII. amžiaus. Bažnyczioje yra antkapis kunįgaikszczio Giedraiczio Martyno, įkurtojo abatystės, jo paveikslas ir palaidoti kunai kitu Giedraicziu. Ant viszku prie vargonu kamariėje suversti yra plūsztan rankraszcei ir knįgos, kuriū galėtu buti geras vežimas. Anu nėkas nedaboja, ir isz to arkyvo per tat nesza kožnas, kiek sav nor, knįgu ir rankraszcziu. — Porą viorstu už mēstelio yra labai įvairus pilkalis. Czia tai ant vidziniszkiū lauku, Keistucziiui vieszpataujant, vadovas Dau-

mantas sumuszē Kryžokus; dēl to-gi czia ariant laukā galima tankei rasti ginklagalius, kaulus ir t. t. S.

„Przegląd Katolicki“ 1875 m. tur patalpinęs savo skiltyse 35 n. gyvenimą mirusiojo jau musu garsingo rasztininko kunigo Motējaus Valancziauskio, Žemaicziu vyskupo, apraszyto kunigo M. Raczkauskio, seminarijos rektorius Žemaicziu katedros praloto. V.

Dar medega „krivulei“. Knīga „Lechicki początek polski“, l. 206, raszo: „Jegut lenkiszkas paszaukimas į karę, siuncziant po žemę iszkirstas vytes (nū medžiu), o pas Normanus siuncziant pagalius pavidale szvėžei iszkirstu strėlu nepasirodys kam paeinancziu, tada neabejotinā paėjimą turėjo antras budas paszaukinėjimo gyventoju dēl apsigynimo „siuncziant isz kaleinos būžę (lenk. bulawa, lot. clava).“ Tas budas lygei vartojamas buvo tarp bajoru Lenkijoje, kaip ir stabmeldiszkoje Skandina-vijoje (Ihre I. 288, budkoffe*)“. Vyturys.

Tilsiter Zeitung'a, n. 277, savo priede raszo: — „S. Kaukėnai. Praėjusioje nedėldienėje tapė, parapijonams labai prisidėjus, szios vietos pamokslininkai (kunigininkai), taip Vokieczei (pirm pietu), kaip ir Lietuvaiczei (po pietu) įžegnoti. Pastebėtina buvo, kad skaitlius lietuviszkujū pamokslininku szau-nei kilęs buvo, kitūse metūse palengva, ale vis isz vieno menkyn einant. Ar szitas prisidėjimas jau rasi įtekmė naujausiame laike taip smarkei iszkilusiųju giminiszakai (nacijonal-) lietuviszkujū pasiprocevojimu butu?“

Isz svetur.

Magdeburgas. Didysis Lenku rasztininkas, garbingasis raszėjas Anapieliaus, d-ras Kraszevskis, yra dēl savo silpnos sveikatos iki 15. gegužio 1886 m. isz tvirtynės paleistas. Jis iszkeliavo į Italiją užstatydamas 20,000 markiū. Sako, nebe-gijszės nėkadus, tūs pinigūs palikdamas. Lenku tėvynininkai žada tūs pinigūs sudėti. Ale Kraszevskiui to nereikalas, jam labai bagotam ēsant.

Gromatu skardinė.

Vingerninku Jurgiui, Niamunyne. Jusu gromata su 2 markiam dēl Auszros atėjo į musu rankas; 9. num. jau taip pat tapė iszsiųstas. Už pastiprinancziūsūs žodžius dėkui.

*) Žodynas senovės germaniszku žodžiu.

Kalnėnui. Tamstos raszta „Ka daryti?“ patalpisime Auszroje; lauksime ir daugiaus. Žadėtasiias eiles tamsta taip pat busi geras mums pridūti. Mes tamstos raginimą sekdami nėkados nepailsime dirbė dēl tėvynės.

K. Viliui, Karkl. Tavo žinē isz Lietuvos prusinēs atėjo. Labai dėkui ir už dvi kaip ir vėliaus atsiustas dėvynes gražias dainutes su alais. Jos taps patalpintos. Tik atsiusk ir daugiaus.

Lietuvos vaikui. Tamstos gromata raszyta 18. spalinio yra musu rankose. Žinē isz Lumžos rėdybos taps patalpinta. Labai dėkui.

Eglės seserei. Tamstos atvirąjį rasztelį, raszytą 24. VIII. gavome ir labai dėkavojame už pridūtas žines ir pasiuntimą musu raszto ten, kur reikėjo siųsti.

Jonui Matulevycziui. Tamstos atvirasis rasztelis raszytas 5. jaunio atėjo pas mus. Tamsta mus taip bari, nežinodamas, jog mes visai prie to dalyko nei jokios kalczios neturime.

Bigai. Tamstos vokiszkoje kalboje raszyta kortelė gauta. Mes tamstos laukiamūsius siuntinius per kitur paleidome.

Cyruliui vel V. Tamstos atvirasis rasztelis berods atėjo; ale isz tojo ant. visu per gromatą darytuju klausimu beveik nėko nepatyriau. Ar galēsime tūs abrozelius gauti, kuriu viena kartą jau prasčiau? Szunbajorio ir Kūkszcio praszau nupirkti. — Už rinkliavos daigtus dēl Byrutės labai dėkavojau. B. bus dėkinga ir už kitas dēl jos padarytas storones. — Ar negausime platesnes žines apie tai kaip tamstai vedasi? Ar negalētum pas mus atvykti?

J. N., raszėjui gromatu 4. ir 7. lapkriczio. Dėkui už „Baltąjė motyną“. Patalpisime ją veikiausei Auszroje. Dėkingi ēsane ir už prisilaikymą prie Auszros raszybos, nēs tokiu budu ir mums darbas palengvinamas ir atsiustiejiē rasztai greicziaus į laikrasztį pareina. — Atsiszaukimas jau į szį numerį laikraszczio tapē įbruktas. — Kiti tamstos teikiamiejiē rasztai, kaip tai apie ora etc., bus sugadus. Tik praszau prisiųsti. — Auszra staczej isz musu pusės siuncziama užd. kuv. kasztūja 6—7 rbl.

Jurjevycziui. Tamstos siuntinys su 3 flor. atėjo. Vyto-lioraudą ir L. B. iszsiuntėme, tik 8 numerį neiszsiuntėme, nēs jo neturime.

Atsiszaukimas.

Nekurio Lietuvio 7—8 num. Auszros tapē užminta apie sukurtuvines knįgas, kurias reikia iszleisti ant atminties to meto, nū kurio Lietuviu gentē priēmē maž-daug pasklydusį visūtina mokslą Kristaus vieton savo naminio tikėjimo. Yra tai labai geras ir iszmingas dalykas, tik prider aiskiaus aptarti, kokia turi buti turestis anos knįgos ir kam jinai paskirta. Priēmimas krisczionystės ir szventimas to atsitikimo užgauna, numanu,

pervis musu žmogų, nevat skriaudamu kitoniszka įtekmę. Taigi kytrei ir iszmintingai pasinaudodami szitą laimingą progą mokįtesni Lietuvei, kuriems rupi apszvietimas ir savimonė žmoniu, gali kūne geriausei szįsyk paklabinti jausmus ju ir apversti tūs jausmus ant gero lietuvystei, apszvaistai o ir doriszkam ju prikėlimui. O sumanesniems Lietuviams kam tokia knįga? Jie gana per „A.“ susipranta ir susižino, ant galo jūs toji butis taip nepalyti, ir jinai netaps nėkūmet paspyriu dėl ju jausmu. Jie ką darydami, vis daro, ir jaunūnenė ne sziokiu tai tokiu keliu vis ras savo uždūtę ir taką: garbė Dievui, ne miszkūse gyvename. Taigi reikia surasti tūs, kurie, smiltynūse ir szilainėse tarp miszku skurzdami, sandarei užkamszę laiko savo szirdį, bent dėl tėvynainiszku ir žmoniszku jausmu. Kaipo-gi kiekvienas Lietuvis, priskaitęs savę prie pulko daugiaus iszmanancziuju ir savistovei protaujancziuju, tegul pasirupina primesti savo darbą arba bent gerą mislaitę ir paszalpą prie anos knįgos. Kunįgai — tėvynainei tegul paraszo apie dvasiszką ir doriszką prakilnumą apvaikszciojamos buties; mokslininkai, pas kuriūs iszdirbta tvirta kritikiszka pažvalga ir pažintis, tegul sumeta suprantamai (įpacz kad suprantamai, aiszkei ir kūne praszciausei) svarbesniasias gadynes musu istoriszko buvio, o kiti tegul supaiszo sziokias-tokias žines ir žinutes apie žemę, gamtą ir apielinkę; geresniejie publicistai tegul iszreiszkia žmogui szendienyksztį lenksmą dėl jausmu ir iszguldo klausymus tautystės, padėjimą žmogaus ir ir t. t. O visi kiti tegul taip ką sumanydami paraszo, kaip dėl staczioko žmogaus: ar apsakymą ar eilutes (įpacz geras, oringas sekmes). Tikt sziuksztu su jūkingais straipsneis, kurie paverczia knįgą akyse žmoniu į „tuszczius jūkus“. (Apie ukę kaip kas numano, bet man rodosi, kad czia ne vieta tokiems rasztams.) Ir tegul tokiems raszydamos atmena, kad jis užkabina musu žmogų su jo įsikerėjusiomis nūmonėmis ir paproczeis, kad jis kimba kovotiesi su tamsa ir atkaklamu. Priguli knįgą sudavadyti ir iszleisti tokią ir taip, idant pažymu butu, kad tai darbas visu gyvu spēku Lietuvos. Kiekvienas prisiųsdamas rasztą (arba vardą), turi prisiųsti ir sziek-tiek pinigų (nū vieno iki penkiu rubliu), idant butu už ką atspauzdinti sulasytąją knįgą o atspaudinus kad galima butu dalinti ir platinti ją žmonėse, taip idant asz nusipirkęs už vieną rublį tos knįgos galėcziau bent penkias dūti žmonėms (kad ir dovanai). Gale turės buti suraszas visu Lietuviu, prisidėjusiu

prie to dalyko. O kuris bent vardą nepridūs, tasai Lietuviu skaitytiesi nenori ir negali. Atminkime juk, kad mes czionai skaitome savo spēkas ir kad nepridavus visu vardu, nėkada nebežinosime, kas musu per galės. Ir jeigu kas neturētu kaip ir kada paraszti savopą rasztą, tai tegul bent pasiraszo po kito rasztu, vienog aiszkei nurodant, kad ten dvieju (arba kiek ten bus) paraszas. Žinoma, kad nū akiu nevydonu czionai galės mus sergėti slapyvardžei.

Apgarsinimai.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDNRIOUS ant 1886 metu

iszėjo su koloravotu abrozu ir tur savyje 88 puses. Jo įturis: Szventės 1886 m. — Vyriausieji metai garsesniuju atsitikimu. — Szvencziu, atminties ir vardu dienos pagal senąjį ir naująjį gadynę, oro atmainai, mėnesiu bertainei, žydu szventės, saulės tekėjimas ir leidimasi ir t. t., ir t. t. per visus metus. — Apie meto laikus 1886 m. — Apie laiko rokunda. — Apie užtemimus 1886 m. — Valdanczios giminės Áuropoje. — Žemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos metturgei ir kermoszei. — A. B. Szpokas. Pasveikinimas nauju metu. — P. A. Trupinėlis. Vytautas, didis Lietuvos kunigaiksztis. — Pailius. Senybinis aukuras, eilės. — Aleksandras Gužutis. Nelaimingoji motyna. — ? †. Tevynė, eilės. — J. Szl. Tolraszis be vielu. — Szunkarys. Melagis eilės. — M. Sl. Paslaptinės mįslės. — R. Sz. Žigunės (pasztos) taisyklės, tolraszčio taisyklės. — Apgarsinimas virszininko Senapilės pavieczio.

Prekia su persiuntimu per rubežių 40 kap., 50 eks. ant sykio imant po 25 kap. Gaunamas Auszros rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas Tilžėje ant pylimo 2. bute [Tilsit, Dammstrasse 2.]

Dabar pat iszėjo J. Basanavycziaus du pieszatu:

- 1) Žirgas ir vaikas. 80. 32 laksztu, prekia 15 kap., su persiuntimu gromatoje 35 kap.
- 2) Žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 80. 30 laksztu; prekia 25 kap., su persiuntimu 45 kap. Gaunamu per Auszros rėdytuvę.

Lietuviszkoji draugystē „Byrutē“

atliks nedēļdienēje 22. lapkritī 3. adynoje po pietu **Tilžēje** svetlyczioje vokiszkojo buto (netoli Lietuvininku bažnyczios) savo mēnesinī susiējimą, ant kurio kiekvienas tikras Lietuvis nūszirdžei užkviecziamas.

Draugystės vyriausybė.

Praszymas.

Vienas senis Lietuvis norėdamas paraszyti gyvenimą a. a. vyskupo Žemaiczio Voloncziausio praszo jam atsiųsti nūrszasu gromatu ar ir paczias gromatas szio garsingo Žemaiczio ir Lietuvio, katros bus sugražintos. Taip jau su džiaigsmu priims nū Voloncziausio pažįstamu paminėjimus ar lietuviszkai ar lenkiszskai paraszytus. — Antraszas: Korocza (Kurskoj gub.), S. A. Gorodėckomu, ucziteliu gimnazij.

I t a l p a.

1) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Vokiszkasis ir lotyniszkasis Vokiecziu vardas, l. 289. — 2) T. J. L. J. Istoriszka daina apie Vilniū ir jo karalius, eilės, l. 294. — 3) X. Kronolioginis suraszas atsitikimu buvusiuju Kauno rėdyboje, l. 304. — 4) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Lietuvininkas svetimoje kalnu szaleleje, eilės, l. 312. — 5) J. Kardielius. Jonas Oberlėnas, l. 313. — 6) J. Mažžinis. Dirbti, eilės, l. 317. — 7) Ksav. Vanagėlis. Gaidys ir deimanto grudas, eilės, l. 318. — 8) J. Kalnėnas. Laukas, eilės, l. 318. — 9) J. S. Kūksztis. Hypnoskopas, l. 319. — 10) Szunkarys. Seneliu pasakėlė, l. 325. — 11) Eglė. Prasnusim, prasnusim, eilės, l. 331. — 12) J. Szliupas. Gromatos isz Amėrikos. II, l. 333. — 13) D-ras Bruažis. Lietuviszka tu giminė, eilės, l. 340. — 14) Pr. Aszakaitis. Apie žemės paveiksła, l. 342. — 15) Pailius. Gromata pas J. B., eilės, l. 345. — 16) X. Nurvėgijos apszvaista, l. 345. — 17) M. D. S. Malonės iszreiszkimas, eilės, l. 347. — 18) Gula V. Meilės mauda, eilės, l. 348. — 19) M. D. S. Į albumą Lietuvio, lenkiszskai raszanczio, p-o P., eilės, l. 348. — 20) Bs. Lietuviszkos knygos. A. Leskien, K. Brugmann, litauische volkslieder und märchen, l. 349. — 21) A. B. Sziurpulyš. Atsibuskim, eilės, l. 354. — 22) Isz Lietuvos, l. 355. — 23) Gromatu skardinė, l. 372. — 24) Atsiszaukimas, l. 373. — 25) Apgarsinimai, l. 375.

Gromatas, rankraszczius ir pinigūs į Auszros rėdytuvę siuncziant reikia szioki antraszą padėti:

Jurgis Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussienne).

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszo Jurgio Tilžėje.